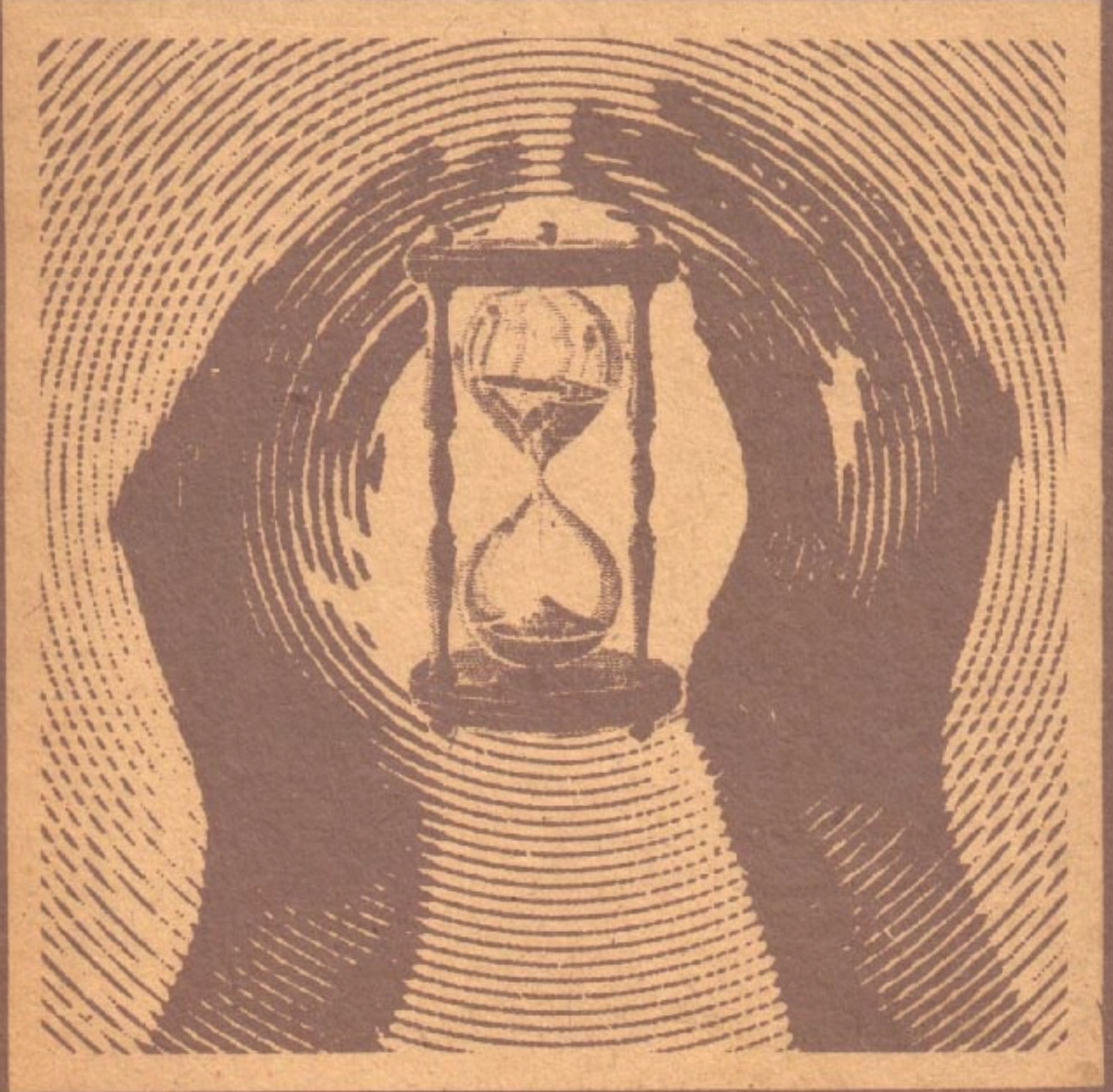

Jacques Bergier

Zamanın gizli sahipleri

Ruh ve Madde Yayınları

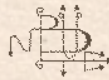
Jacques Bergier

ZAMANIN GİZLİ SAHİPLERİ

Çeviren

Vedat Gülşen Üretürk

Ruh ve Madde Yayınları
İSTANBUL — 1981

**LES MAÎTRES SECRETS
DU TEMPS**

Her Hakkı
Metapsişik Tetkikler
Ve
İlmî Araştırmalar
Derneğine Aittir.

Kapak Düzeni: **Can SÜMER**

Hüsnütabiat Matbaası
Cemal Nadir sk. 16 - 18
Cağaloğlu - İSTANBUL
1981

İÇİNDEKİLER

1	İşaretler ve Mucizeler	5
2	Yolcu Melkisedek	15
3	Ölümsüz İmparator Fo-Hi	23
4	Zaman Uygarlığının Temeli	32
5	Musa ve Zamanda Yolculuk	42
6	Michael Scot	49
7	Leonardo Da Vinci	55
8	Roger Boskoviç	64
9	Olivier Heaviside	73
10	Zaman Uçurumunun Dışında	83

İŞARETLER VE MUCİZELER

«1949 yılına dönmeğe can atıyorum. Her öneri, her yardım biçimi memnurlukla kabul edilmiş olacak.»

1972 martında bu küçük bildiriği yayımlayan bir Amerikan dergisidir. Okuyucu belki bir delinin yalanına ya da bir akıl hastasının saçmalarına önem verdiğimden beni pek bön bulacak.

Ama işin esası öyle değil...

Bu yapıt, **aramızda, dilediği gibi yolculuk yapan Zaman'ın Gizli Sahipleri'nin bulunduğunu** tanıtmayı ileri sürüyor. İlk ağızda, bu Zaman içinde yolculuk kavramının hayal-bilimden çok önce olduğunu göstereceğiz. Kitabın sonunda, hayal-bilimin iyice yararlandığı bütün zamansal çelişkileri çözmeye ve aydınlatmaya çalışacağız. Bunun dışında, hayal-bilimden söz etmeyeceğiz. Amacı, gerçekten, ilginçse de, konumuza girmez.

Ama, hayal-bilim Zaman içinde yolculuklardan söz ettiyse, bunları ciddi saymayı reddetmek için bu bir nedendir diye düşünmek gerekmezdi. Gerçekte patlamadan önce hayal-bilim yazarlarının kafasında varolduğu bahanesiyle, hidrojen bombasının siyasal ve askerî yanlarını ve sonuçlarını düşünmeği istememek daha doğru olurdu.

İşte bunun için belli bir sayıda bilginin tanıklığını göstermemiz gerekir.

Böylece, ilkin, 1972'de yetmiş beş yaşında ölen John Bernal. Londra üniversitesinde fizik profesörü olan bu seçkin insan, kristal-bilim konusunda ve hayatın kökünü arama konusunda önemli ve ünlü çalışmalar yaptı. UNESCO'nun kurucularından biri oldu ve batı ülkelerindeki Bilim Akademileri'nin çoğunun üyesiydi. S.S.C.B., Macaristan, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Demokratik Alman Cumhuriyeti Bilim Akademileri'nin de üyesiydi. 1973'de Leonid Brejnev'in başkanlığında toplanan Dünya Barış

Konseyi'nin uzun süre başkanı oldu, barıştan yana direngen davranışı da ona 1953 yılında Lenin Barış ödülünü kazandırdı.

Bernal gerçekçi bilgin örneğinin tâ kendisidir. Böylece, **The World, the Flesh and the Devil** (a) kitabının, kendisine minnet duyan Arthur Clarke'la Olaf Stapledon'u özellikle etkileyen kitabın 1970'deki yeni ve eliyle düzeltilmiş baskısında, şunları yazıyor (say. 58):

«Belki Zaman içinde yolculukları, uzay yolculukları kadar kolaylaştıran bir Zaman kavramına yaklaşıyorduk, belki de sonunda varacaktık.»

Zaman içinde, hele geçmiş yönünde yolculuk etmek gibi olanaktan söz eden bilginler arasında, böyle bir yolculuğun mümkün olduğu bir evren örneğini çizen, İsveç'li mantıkçı Gödel'i; uzay fizikçisi İngiliz Bonnor'u, yeni kozmogoniler konusundaki kitabında, geçmiş içinde bedensel bir yolculuğu doğrulamaya olanak veren hesaplar yapan, filozofun yeğeni, Fransız matematikçisi Jacques Merleau-Ponty'yi saymak gerekir. Bütün bu kitap boyunca, bu türden başka doğrulamalarla karşılaşacağız.

Bu arada Zaman yolculuklarının varlığı ve bulunuşuyla açıklanabilen belli bir sayıda «işaret» ve «mucize» yi sıralayarak işe başlayalım.

Ve kronolojik bir düzene göre bunları değerlendirelim.

Önce Boskop insanı...

Boskop Transvaal'da, Potchefstroom yöresinde, bir Afrika köyüdür. 1913'te burada, bilinen hiçbir soya uymayan bir iskeletle bir kafatası bulundu. Kafatasının hacmi 1600 cm³tür; bu, çağdaş Avrupa soylarından çoğunun kafatasından daha büyüktür. Bu kafatası hacmine sahip olan hiçbir soy da bilinmiyor.

Gelecekte bu boyuttan kafalar beklenebilir, antropologlar bunu biliyorlar. Öyleyse, Boskop soyu diye bir soy olmadığına göre gelecekte gelmiş bir adamın, Zaman içinde bir yolculuk sırasında, Afrika'da ölümü bulduğu düşünülemez mi?

Giysileri, yanında getirebildiği metal parçaları, 25000 yılda, haydi haydi parçalanıp gidecek zamanı bulmuş olabilir. Yalnız iskeleti ve kafatası varlığını sürdürmüş olmalı.

İkinci bir olay **Antikitera makinasıyla** ortaya çıkmıştır. Bu makina daha önce çok yoruma yol açtı, ama sorunu ayrıntılıca ele almak yerinde olur.

1900'de, Oniki ada balıkçıları hep fırtınalı olduğu için her zaman gitmedikleri bir yerde suya dalıyorlar. Yetmiş metre derinlikte, batık bir gemi buluyor, gemiden mermerden ve tunçtan heykeller, sonra bir nesne çıkarıyorlar.

Bu garip nesne birçok arkeologca, özellikle Yunan V. Staïs, Amerikan De Solla Price, sonra başka bir Yunanlı, George Stami-rès'ce tarafından incelendi.

Prof. Price 1955'te söyleşisinde şöyle yazıyordu :

«Başka yerde bu araca benzeyen birşey saklanmadı ya da bulunmadı. Bu tür birşey bilimsel ya da yazınsal bir metinde hiçbir anma konusu olmuyor.»

Boskop'taki kafatası gibi, bu Antikitera makinası da tektir.

Neden oluşuyor? Ancak karışık makinalar, özellikle bir bölme makinasının yardımıyla yapılabilen, dişlerden ve dişli çarklardan oluşma bir bütünden. Oysa, geminin battığı zamanda, İsa'dan önce 82'de kuşkusuz bu makina-araç tipi yoktur.

Makinaya göre, yazıların, gezegenlerin, güneşin ve ayın hareketiyle ilgisi vardır. Bu yazılar çoktur, bir astroloji âletinin söz konusu olduğu da düşünüldü.

Biz başka bir varsayımı ileri süreceğiz: **Antikitera nesnesinin ve birkaç yalın gözlemin yardımıyla, tarihi saptamak olasıdır.** Hangi zamanda, hangi yılın hangi gününde bulunduğunu öğrenmeğe çalışan bir zaman yolcusu için bu âlet, öyleyse, değerli olabiliyordu.

Bu varsayım bir başkası kadar akla yakındır.

Pierre Duval (1) makinanın şu kesin tanımını veriyor :

«Dişli çarklar tunçtan bir levhaya yerleştirilmiştir; levhanın bir yüzünde, montaj pek belirgindir, öbür yüzünde, daha bulanık görünüyor: bütün âletin ortasından kocaman bir dingil geçiyor ve bu dingilin üzerine daha küçük birçok dişli çarklar dizgesini yöneten en büyük çark konmuştur. Kendi başına işleyebilen derecelendirilmiş üç çember de var. Birinde zodyakın belirtileri; ötekinde, yılın ayları gösterilmiş. Büyük çarka gelen gösterici bir iğne Güneş'in zodyaktaki yer değiştirmelerini belirtiyordu. Alete yazılmış yazılardan çıkan harfler de, zodyak çemberinde, takımyıldızlarıyla, başka

(1) La Science devant l'étrange. CAL 1973.

yıldızların doğuşlarını ve batışlarını okumaya olanak sağlıyordu. Ama âletin arkasında iyi temizlenmemiş ve daha az okunaklı başka kadranlar bulunmada; biri üç devingen çemberden; öbürü dört çemberden oluşma. Ayrıca, herbirinin bir saatin ek kadranları gibi, ana kadranın içine yerleştirilmiş küçük bir ek kadranı var. Büyük kadranlar harfler ve sayılarla birlikte, 6° ye ayrılan bölmeler taşımadı. Kadranların birinde en azından şu okunabilir gibidir: «Ay falan saatte; Güneş falan saatte.» Güneşin doğuşları ve batışları, Ay'ın evreleri belki söz konusu. Üst kadranda, yazılar daha çok ve Amerikalı arkeolog De Solla Price başka gezegenlerin doğuşlarının, batışlarının ve ters yönde devinimlerinin söz konusu olabildiğini düşünüyor.»

Buna tüm âletin, kuşkusuz İsa'dan önce I. yüzyılın Yunanistan'ında hiç bulunmayan, bir teknik diferansiyel çarkını kapsayabildiğini eklemek gerekir.

Varlığını Arapların bilmiş olacağı Antikitera makinasının, saatçiliğin gelişimini etkileyebilmiş olması olasıdır. Belirli bir sayıda ağırbaşlı bilim ve teknik tarihçisince bu varsayım ortaya atılmıştır.

Bu varsayım bu makinanın uzayla değil, doğrudan doğruya zamanla ilgili olduğunu gösterdiğinden, bizim için ilginçtir.

Üçüncü tanığımız Kolombiya'nın altın bir kuşudur. Bütün dünyada, özellikle Fransa'da, Kolombiya bankasının altın eşyalar koleksiyonunun arasında sergilenmişti.

Bu altın «kuş» un bir kuşa göre garip görünüşü var, açıkça bir uçağa bile benziyor. Alman bilirkşi J. A. Ulrich bunu kesin olarak bir tepkili uçak diye tanımladı bile. S. 102 Amerikan savaş uçağına ve İsveç Saab uçağının son modeline pek yakın.

Oysa, bu kuş, çok yakında açılmış, milyarlarca yıldan kalan bir Kolombiya mezarından geliyor kesinlikle.

Ve başka arkeolojik araştırmalar esnasında bu türden hiçbir nesne şimdiye kadar bulunmuş değildir. Gene, Boskop'taki kafatası ve Antikitera makinası gibi, tek nesne.

Çağdaş görünümlüdür, ama, yarının insanları için, Rolls-Royce'ların kaportasındaki gümüşten Samothrace'ın zaferleri gibi (b), geçmişin eğlenceli bir kopyasını oluşturmuş belki.

Bu her ne olursa olsun, şimdinin ve geleceğin geçmişte bulunan bir nesnesidir. Tarih öncesi Kolombiya'da, tepkili uçaklar yapabilen bir uygarlığın bulunmasını ileri sürmek, gerçekten güçtür. Böyle bir uygarlık, bulgusu hiçbir eski uygarlıkta bulunmayan, bil-yalı yataklar yapmak zorunda kalmış olmalıydı, özellikle.

Bu tür «işaretler» in örnekleri çoğaltılabilir.

Bana öyle geliyor ki, en ilginçlerinden biri, İndiana'da, Owensville'in küçük bir kentinde oldu. 1939 aralığında, kaldırımlarda, iri harflerle yazılmış, şu sözler bulundu: «Pearl Harbor'u anımsayınız». Oysa, Pearl Harbor'un Japonlar'ca bombalanması günü gününe ancak, iki yıl sonra oldu. Bu olguyu açıklayan akla yakın bir varsayım bulmak oldukça güçtür.

Geçmişin, şimdi de görülen ve şimdi de süren bir görüntüsünün ortaya çıktığı görüldüğünden, başka ilginç tanıklık.

1954 eylülünde, İndianapolis'ten, B. John Mackey, televizyon alıcısından, ölen dedesi George Shots'u görünce, şaşırıp kalmış. Görüntü durmuş ve, sanki, aygıt yansın ya da sönsün, ekranda bütün bütüne taşlaşmış. Görüntü silinip gitmiyormuş.

Araştırdım : Bu olay gerçekten olmuştu, konu sıkıntısı çeken gazetecinin bir uydurması değildi.

İşte birçok tarihcide rastladığım, her ne kadar anılan nesne bir daha bulunmamışsa da, gerçeğe benzeyen daha eski bir olay.

İmparator Neron'a plastik maddeden bir çanak sunulmuş. Bu çanak yere atılınca, kırılmıyor, ama bükülüp biçimsizleşiyormuş. Sonra çekiç vurularak yeniden düzeltilebiliyormuş. Roma cam üfleyicileri iflâs etmesinler diye Neron, bu nesneyi kendisine sunmuş olan kişiyi öldürtmüş.

Bu olayın olağan açıklaması Romalı bir ustanın «esneyebilen cam» in gizini bulmuş olacağını gösterir. Ama fizikoşimik olasılıklar bu tür bir camın olmadığını düşündürüyor. Cam gerçekten, ancak çok yüksek bir sıcaklıkta yeniden sıvılaşabilen dökülmüş bir sıvıdır. Öte yandan Romalı bir ustanın plâstik özdekler işini, daha çok özel bir çelik içinde biçimlenen, plâstiklerin bozulması için gerekli yüksek basınçları sağlayacak buhar ve elektriğe de gereksinim gösteren kalıpları yapmış olabilmesi gerçeğe hiç benzer görünmüyor.

Neron'un plâstikten çanağı kendi zamanında yapılmış olamazdı. Başka yerden geliyordu, Zaman'dan geldiği varsayımı da çok tutarlı oluyor.

Neron'un bardağı bulunmuyorsa da, 1938'in ilk kazılarında bu yana, Bağdat'ta bir yirmi kadar elektrik pili bulundu. Bu nesnelere de gelecekte geldiklerine inanmak güç gibidir ama, belgeler ve gerekli teknolojik bilgiler çağdaş uygarlıktan doğmazdı. Bu nesnelere gerçekten İsa'dan önce II. yüzyıla İsa'dan sonra VI. yüzyıl arasında yapılmıştı.

Bu tür bilgiler başka yerden gelmez. Başka gezegenlerden (bkn., bu koleksiyonda, **Les Extra-terrestres dans l'histoire** adlı kitabım), ya da gelecekte, Stonehenge'in Carnac'ın, genellikle de dizi dizi menhirlerin yapılmalarının nedeni olan bilgiler için de durum yine böyle olacaktır.

Belirtmek gerekir ki insanlar, milattan önce 35000'de, gene zamanın yapısına ilgi gösteriyorlardı. Amerikan Marshack'ın vurguladığı gibi (1), yassı taşlar üzerinde gerçekten ay takvimlerini oluşturuyor benzeyen gravürler vardır. Ve, bunlardan üç yüz yüzyıl sonra insanlar, Carnac'la Stonehenge kadar gerçek bu taştan bilgisayarları yaptılar.

Pierre Duval (anılan yapıt, say. 80) bu konuda şu sonuca varıyor :

«Bir zamanların gökbilginleri... matematikçi bilginler, bilinmeyen ya da batık bir uygarlığın kalıntıları; ya da neolitik Yeryüzü'nün barbarlığı içinde başarısızlığa uğramış kozmik yolcular; ya da özdeş zamanda halkların sürücüleri olan deha sahibi insanlar... Biz kim bunların gerçekten ne olduklarını söyleyecek?»

Bu varsayımlar listesine şunu katmak isterim: Carnac'la Stonehenge'in yapıcılara olduğu kadar tarihöncesi insanlarına da bu Zaman konusunda bilgileri iletenler Zaman Yolcuları olabilirdi (c).

Tarih, bence, yalnız üç boyutlu uzaya değil, dördüncü boyutlu Zaman'a da açıktır öyleyse. Ve büyük bir sayıda gösteriyi Zaman yolcularına yüklüyorum. Geçişlerinin birçok izini tanıyorum. Söz gelimi bu çağa uymaz nesnelere, ya da mikropların var olduklarını bilen ve bunu yazan, Louis XIV'ün hekimlerinden birinin, Jean Asdruc'un kiler gibi, zamanlarına göre çok ileri bilgilerin iletimi.

Belli bir sayıda özellikle kesin kehaneti Zaman yolcularıyla ilişkilere vermeğe de eğilimli olacaktım.

(1) bkn., *Science* c. CXLVI, 1964, say. 743—745.

Geleceğin geri gelişine karşı özellikle duyarlı ve gelecek olayları kesinlikle önceden söyleyebilen insanlar olduğunu gerekirse yabana atmaksızın.

Ruslar'ın tanklarıyla Çekoslovakya'yı istilâ edişinden beş ay önce, 18 Mart 1968'de, Avusturyalı araştırmacı Andrew Thomas'a «Çekoslovakya'da zırhlı birlikler özgürlük isteklerini ortadan kaldırmak için kullanılmış olacak» diye yazan Amerikalı R.C. Anderson için durum işte bu. Ve bütün siyasal çözümcülerin Varşova anlaşmasına bağlı ülkelerin bunu yapamayacaklarını düşündükleri sırada.

Çağa uymaz nesnelere, çağa uymaz bilgiler... Bazı fizikçiler daha da ileri gidiyor.

1965 fizik Nobel ödülü sahibi, Richard Feynman, pozitronu Zaman içinde geri çekilen bir elektron diye tanımlıyor. Başka fizikçiler Zaman içinde bizimkine oranla geri çekilen bir evreni ileri sürüyorlar. Ve Norbert Wiener, sibernetiğin bulucusu, bu adı taşıyan kitapta, gene bu olanağı inceliyor. Hemen hemen 1970'e kadar, fizikçiler, Zaman içinde geçmişe doğru bir yolculuğun özdeksel olanağını inkâr ediyorlardı; böyle bir dönüşü gösteren denklemler kurulabilseydi, bu ancak soyut bir hesap şakası olurdu, diyorlardı.

O zamandan bu yana, fizikçilerin geçmiş içinde bu özdeksel yolculuğun olanağını gitgide kabullendikleri görülüyor.

Üzücü olan, gene bu fizikçilerin mantıksal olarak bu geçmiş içinde yolculuk etmek olanağından doğan çelişkileri tartışmak istemedikleridir. İşte böylece uzayfizikçisi İngiliz Bonnor, evrenin genişmesi konusunda kitabında, bu geriye dönüş olanağını tümenden kabullenerek, şöyle yazıyor :

Geçmişe doğru bir yolculuktan doğacak olan çelişkilere (paradokslara) gelince, bunları kurgu-bilim yazarlarına bırakıyoruz.»

Bu düşünceyi savunulamaz buluyorum. Geçmiş içinde yolculuk bu yapının, açıktan açığa göstermek dışında, aşılamağa çalıştığı şey gerçekleşebilirse, bütün kavramlarımız bir daha gözden geçirilecek kavramlardır.

Olivier Costa de Beauregard'ın (1) pek yerinde olarak dediği üzere:

(1) *Le Second Principe de la Science du Temps* (Seuil Yayınları).

«Fizik yoluyla incelenmiş evren, evrenin Bütün'ü değildir, ancak bu evren çok daha önemli, ruhsal yapıda, bir çeşit pasif ve kısmî astar sayılacak olan, başka bir Evren'in varlığını saklıyor, tanıtlıyor ve şöyle böyle gösteriyor.»

Kitabımız yarının insanlarının yalnızca şimdiki bilimsel evrenin değil de, ancak «pasif ve kısmî astar» olan, tüm Evren'in bilgisine ulaşmış olduklarını varsayıyor.

Bu bilgi onlara Zaman içinde yolculuk etmek, ve, kuşkusuz birçok güçlük ve sınırlamayla, bize göre geçmiş ve şimdi olana dönmek olanağını sağlar.

Bu kitabın yazarı bu yarının insanlarının matematik bilgilerinin düzeyine varmış olduğunu ileri sürmekten uzaktır, hem bunda gözü de yoktur. Yalnızca okurlarını gelecekte gelmiş yolcuların, eskiye ve bizimle, eylemini düşündürebilen öykülere, örneklere ve olgulara yöneltmek istiyor.

Yeniden Costa de Beauregard'ı analım :

«Bu tezin maddesel evrenin yapısının kendi kendine yettiği o dar durumda olmadığını, maddenin de kısaca bir düz yüz'den daha çok bir ters yüz olacağını söylemeye geldiği, kendiliğinden ortaya çıkar. Bu tez evrene ilişkin katı bir fizikçi görüşün çok dar olduğunu; yarınki Fizik'in çok daha anlaşılabilir bir bilimin temellerini atmak için, diyelim, geniş anlamda ruhbilimle etkili bir diyaloga girmek **zorunda** olduğunu göze aldığı düşünmek anlamına gelir.»

Buna şu yarınki fiziğin etkin yaratmaları da kapsayacağını eklemekte sakınca görmeyeceğim.

Bu yaratmalar iyice denetlenmiş olabilecektir. Benzer biçimde bütün gezegenimizi ortadan kaldırmak pahasına, termonükleer bombaların yapımını denetlemek artık göze alınabilir.

Yıldızları istediği gibi aydınlatmaya ya da karartmaya olanak veren aygıtları, yarınki adımı yüksek enerjiler fiziğinin önünden atan aygıtları kuşkusuz denetleyeceğiz.

Tam bir karışıklığa düşme tehlikesini göze almak pahasına, Zaman'da yolculuğu kuşkusuz denetleyeceğiz. Bu yolculuk Wells'in çok yakın «zamanda dolaşma bisikleti»nden daha bir karışık aygıtı gerektirecek elbet.

Zaman içinde yolculuk yaptıracak bir makinanın, olabilirse bulunduğu yerde kalması, yolcuyu geçmişe ya da geleceğe götürüp

sonra yeniden çıkış noktasına geri getirmesi olası görünüyor — bu da her zaman anlamsız olamaz.

İşte bu kitap, geniş bir okuyucuya seslendiğinden, bir matematik kitabı değildir. Bir garip olaylar kataloğu, Charles Fort'un deyimini kullanmak üzere, bir «abartılmış rastlantılar» sıralaması olmak da istemiyor. Bu rastlantıların kimileri anlatılmıştır. Bunların, on ya da yüz kat fazlasını sıralamak olası, ama az ilginçtir.

Biz gerçek kişileri (Melkisedek dışında, o, efsane kişisidir), bize gerek Zaman yolcuları olmuş gibi gelen, gerekse kendileriyle ilişki ya da iletişim kurulmuş benzeyen kişileri ortaya koyan belirli bir sayıda olayı ele almağı yeğledik.

Bu kişileri hemen hemen keyfimizce seçtik. Kendisi de bilinmeyenenden gelen ve bilmenin bizce olanaksız olduğu bir günde Tarih'e geçen, İnka İmparatoru Manco Capac değil de, söz gelimi, niçin Melkisedek? Kral Arthur değil de, niçin ölümsüz Çin İmparatoru, Fo—Hi? Bu yapıtın belki bir arkası olacak. O zamana kadar, kuşkusuz belli birkaç kişiyle yetinmek gerekiyordu.

İçlerinden kimilerine, Melkisedek'e, İmparator Fo—Hi'ye ya da, Mayalar'daki Zaman'ın Gizli Sahipleri'ne tarih veremiyoruz. Bu aşkın varlıklar yalnız bilinmezliklerini Tarihe yansıtmaya çalışıyorlarmışcasına, bu bilinmezlik uzay ve zaman içinde kesinlikle saptanmış olamadan geçiyor herşey. (Durum İsa için de böyle ama, bu başka bir konu...)

Seçtiğimiz kişiler arasından bazılarının doğum ve ölüm tarihlerini biliyoruz. Boskoviç ya da Heaviside gibi, kimileri de, bilimlerin tarihinin uzmanlarıncaya pek tanınmışlardır.

Ama onlardan, burada, kuşkusuz, bilim tarihçilerinin hiç onayını kazanmayan bir görüş açısıyla söz edeceğiz. Bilim tarihçilerine çok yazık: Onlar, bir zamanlar, Mısır Piramitleri'nin doğal bir olgudan doğmuş olduklarını, dört yüzlü biçimde katılaşmış lâvlardan yapılmış olduklarını bildirdiler işte! Sonra Troya'nın da bir efsane olduğunu...

AÇIKLAMALAR :

- a. Evren, İnsan ve Şeytan.
- b. Saroz körfezi karşısındaki bu Semadirek adasında yapılan deniz savaşının anısını yaşatmak için, heykel.
- c. Carnac (Karnak), Mısır'da, Teb kenti kalıntıları üzerinde kurulmuş tapınaklarıyla ünlü kasaba. Stonehenge, İngiltere'de, Salicbury ovasında, dikili taşların bulunduğu yer. 10. bölümde geçen Mo-henjo-Daro da, Pakistan'da, arkeolojik sitedir.

YOLCU MELKİSEDEK

Melkisedek ilk kez Kutsal Kitab'ın Tekvin bölümünde ortaya çıkıyor. Burada yazılıdır :

«Ve Melkisedek, Salem kralı, ekmek ve şarap çıkardı. Yüce Tanrı'nın kâhını idi. Ve onu mübarek kılıp, dedi: «Gökler'in ve Yer'ini sahibi, Yüce Tanrı tarafından (İbrahim) mübarek olsun. Ve kalkanlarını düşmanlarının elinden alıp eline teslim eden, Yüce Tanrı mübarek olsun.» Ve Abram herşeyden kendisine ondalık verdi.» (Tekvin, XIV, 18-20).

Dünyanın yaratılışından aşağı yukarı 2200 yıl sonra geçiyordu bu. İbraniler'in yıldan ve «dünyanın yaratılışı»ndan ne anladıkları bilinseydi, yararlı sayısal bir bilgi olabilirdi bu. Ne var ki tartışmalı yüzyıllar bu iki deyimini açıklayamadı. Bu Melkisedek'e bir tarih konurmanın kesinlikle olanaksız olduğunu gösterir.

Bununla birlikte, Kutsal Kitab'ın kısa bilgileri ilginçtir. İlk kez, insanlık tarihinde, tüm-güçlü, göklerin efendisi ve Evren'in sahibi, bir Tek Tanrı söz konusudur.

Yükseklik söz konusu olduğuna göre, çağdaş uçandaireciler bu Yüce Tanrı'da bir dünya-dışıyı görmek eğiliminde olacaklardı kuşkusuz! Ama bu şeyleri bırakalım.

Yalnızca, geçerken, şu ilginç rastlantıyı belirtelim. Kuzey-Amerika kıtasının bir sömürgesinde kurdukları kenti kutsamak amacıyla, püritenlerin, Salem adını seçmeleri bütün bütüne doğaldı. Bu kentün büyücülük olaylarının, sonra bütün Kuzey Amerika'daki en önemli karşı-büyücü dâvalarının merkezi olduğu gerçektir. Filistin'deki Salem'e gelince, olup olmadığını, nerede bulunduğunu hiç bilmiyoruz.

Melkisedek'in, başından beri, ilginç bir durumu var. Bir peygamber değildir. Bir pîr hiç değildir...

İbrahim'e görünüyor, ve, çok sade insan olarak, günümüzde bile, dünyanın her yerinde biraz görünmeği sürdürüyor. Böylece **France-Soir**, 26 Kasım 1973'te görünüşlerinden birini anlatıyor, doğrusu oldukça garip. Gazeteye göre, bir biçim büyücü olan adam şimdiki halde bir psikiatri hastanesinde olacak...

«Prens Charlemagne, Esses dedirtiyor kendisine. Ama hiçbir araştırma gerçek kimliğini saptamağa olanak vermedi. Kim olduğu, nereden geldiği bilinmiyor. Müritlerinden birine, Cyna adlı, tozumuşa benzeyen, elli ikilik bir kadın ozana göre, bu gizemli kişi İbrahim'in bir çağdaşından, Salem kralı Melkisedek'ten, dünyayı düzeltmekle görevli bir ölümsüz mesih'ten başkası değilmiş.»

Fazlasını öğrenmek, istesek te, hiç olası değil. Bu biçim olay bir buzdağının ucuyla karşılaştırılabilir olaydır. Suyun altında kalan bütün parça bizim için her zaman bilinmedik kalacak.

Charlemagne Esses takma adının anlamı iyice açıktır. Hitler'e karşı savaşan Fransız birliğinin adı, S. S. Charlemagne'dan geliyor.

İnsanın rahatsız olmasını iyi bilirim. Ama bu deliller Napoléon olduklarını ileri sürdükleri için Napoléon yaşamadı demek değildir. Bugün, bir Amerikan dinlenme yurdu vardır ki orada, üç akıl hastası kendini İsa sanır. Bu bizi İsa'nın varlığından ve tarihe uygunluğundan kuşkuya düşürtmez. 1973 Kasımında Melkisedek efsanesinin gene aramızda bulunduğu ve gene İsaca bir güç gösterdiğine dikkat edelim yalnızca.

İşte, Melkisedek'in dönüşünün, hiç garip yanı olmayan, ama tersine, bir biçim destansı büyüklük taşıyan başka bir örneği. Betimlemesi bize büyük bir yazar da olan, büyük bir gazeteci tarafından, Arthur Machen'ce bırakıldı.

Olay 1917'de Galler ülkesinde, küçük bir balıkçı köyünde, Llandrisant'ta geçmiş.

Birçok günden beri köye yabancılar gelmiş, ve Ffeiriadwyr Malcisedec'in, yani Melkisedek rahipliğinin üyesi olduklarını ileri sürüyorlarmış. 1917 Haziranında, Llandrisant'ın protestan kilisesinde, Kutsal Graal törenini kutlamışlar (a). Bu törenin tanıkları, Llandrisant'ta kimsenin bilmediği, eski Yunanca sözler işitip tekrarlamışlar. Sonra mucizeler olmuş köyde. Mucizeler köydeki yabancılarca bile doğrulanmış. Kilisenin kubbesinde bulunan, pırıl pırıl büyük bir gülbezec(*) bölgeyi aydınlatmış, aydınlık özellikle İngiliz Yük-

(*) Gülbezec (Rosace, gülçe) : Çember biçiminde düzenlenmiş, gülü andıran mimarlık süsü. Gül şeklinde bezeme.

sök Komutanlığının dikkatini çekmiş, komutanlık aydınlığı önce Alman denizaltıları için ışıklı bir işaret sanmış. Askerler, denizciler, komşu köylerin insanları, gece yarısı 20 sularında başlayan olaya tanık olmuşlar.

O gece, elli kilometre kadar bir bölgede, birçok hasta, iyileşmiş. Hele bir genç kız, Llandrisant yakınındaki Croeswen'de, veremden yatan Olwen Phillips. Ölmek üzere bulunuyormuş ve ertesi sabah, ölüm belgesini imzalamak için gelen hekim, kızı bütün bütüne iyileşmiş bulmuş. Bunun bilimsel bir olanaksızlık olduğunu söylemiş ve olayı sonradan bir tıp dergisine yazmış: «Olamazdı : Verem vücudu tamamen kemirmişti.» Oysa genç Olwen, o gece, yaptığı tanımı Graal'inkine uyan bir nesne taşıyan üç adamın vizyonunu görmüş. Ve Graal'dan söz edildiğini ömründe duymamışmış.

Top atılsa duymayan sağır bir kadın Melkisedek rahiplerinin törenlerini kutsadıkları sırada kilisenin çanlarının çalındığını duyarak iyileşmiş gene.

Arthur Machen iyileşen bütün hastaların meskalinin ya da Anhelonium Lewinii'nin yarattıklarına benzer vizyonlar (b) gördüklerini söylediklerini gözlemliyor. Ama, 1917'de, Aldous Huxley'in **Alğının Kapıları'nı** yazması için kırk yıl daha gerekti; Llandrisant'ta birinin, meskalin yapabilmesi, olasıdır biraz; LSD'ye gelince, henüz bulunmuş değildi.

Denizciler, kıyı-koruyucuları kuşkusuz meskalinin etkisinde deşillermiş, ama gene de alev alev yanan gülbezek görmüşler. Bir çan sesi de duymuşlar: kilisenin küçük çanını değil; tanıklara göre, «meleklerin sürekli korosuna benzeyen» büyük bir çan sesi.

Tanıklar, kilisede bile, köy papazının, kötü türden akılcı bir protestanın, şunu dediğini işitmişler: «Melkisedek rahipleridir bunlar, kutsal ruhlu üç günahkâr aramızda. Yaşasın! Yaşasın!» Ve bu dua sırasında, üç kişi görmüşler: İnsanın üzerlerine çevrilmiş gözlerini alamayacağı kadar ışıklı insan gölgeleri. Ve bu üç kişi kesinlikle seçilemeyen, ama Graal'ın tanımlarına uyan şekilsiz bir nesne taşıyormuş.

Birçok kez Melkisedek sözünün, ve eski Yunanca sözlerin söylendiğini duymuşlar.

Arthur Machen yargıya varamıyor, ortaklaşa telepatik sanrılar olduğunu, ama bazı olayların geçtiğini ve bilgimizi aştığını anım-

satmakla yetiniyor. Ve şunu ekliyor: «Kipling'in yaşamın ve ölümün sahipleri adını verdiği kişiler görmek hakkına sahip olamadığımızı görmemize engel olmakta özen gösteriyorlar.»

1972'de **Flying Saucers Review**, 1917'deki Llandrisant olayını ele alarak, 1905'teki benzer bir olayı da anımsatarak, bize en sonu akla yakın bir açıklama yapıyor: Bunlar uçan dairelerdi sadece! «Fatima'daki gibi», diye ekliyor içe işleyen bir saflıkla dergi.

Neden olmasın? Ama kıyametteki yargı günü de neden olmasın?

Geoffrey Ashe, kiral Arthur'un Yuvarlak Masası'nı ve başka Avalon kalıntılarını (c) bulan İngiliz arkeolog, yeni kitabında, **Par-mak ve Ay'da**, çağdaş akılcılığın «bu ancak... in felsefesi» gibi tanımlanmış olabildiğini pek yerinde olarak ileri sürüyor.

Melkisedek'in görünüşleri Tarih'in her çağında ortaya çıkıyor. Orta Çağ'da, İran'da, Yakın-Doğu'da. Orta Çağ'dan başlayarak yerleşmiştir efsane. Efsane Melkisedek'in İlyas ve Enok peygamberler (c) gibi, bu dünyada değil, ama başka yerde bulunduğunu söylemiştir. Ve «zaman dışı» olduğunu söylemiştir; yahudi geleneklerinde anlatım birçok kez tekrarlanıyor.

İşte nedeni. Kutsal Kitap, bütün tarih kitaplarımız gibi, çizgisel bir kronolojiyi izler: geçmiş kendi de gelecekte önce gelen şimdiden önce gelir. Buna karşılık Ölü Deniz Elyazmaları (d) devri bir kronolojiye göre işler. Devirler önceki devirlerden değişik olarak tekrarlanır yinelenir. Son devir, Aydınlık'ın Oğulları'yla Karanlıklar'ın Oğulları arasındaki, kırk yıllık bir savaşla sonuçlanan öcün devri olacak. Üç kez, Aydınlık'ın Oğulları kazanmak üzeredirler, üç kez Karanlıklar'ın Oğulları nerdeyse yenmeği başarıyorlar. Yedinci kez, Aydınlık'ın Oğulları, «dünyanın çevresinde yıldızlarla bezenmiş uzayda», son zaferi kazanıyorlar.

Bundan sonra tanrısal iyiliğin saati gelecek : Tanrı yeniden halkıyla birleşti kuracak, devirler de sonuçlanmış olacak.

Öyle ki «**Doğruluk Sahipleri'nin Sahibi**» ne, Melkisedek'e ilişkin çeşitli imâlar, çizgisel bir tarihe yerleştirilebilir olmadıklarından, pek işimize yaramazlar.

Benzer biçimde Ölü Deniz Elyazmaları'nı hıristiyanlık öncesi bir anlamda bütün yorumlama girişimleri boşa çıkmıştır.

Garip rahip Trithème (1) Melkisedek'i bir eldil, yani Tanrı'dan aşağı ama meleklerden üstün bir yaratık olarak gösterir.

---

(1) bkn. **Les Livres Maudits** adlı kitabımız.

Bu kategoriyi XII. yüzyılda, Natvilius'ta, sonra XX. yüzyılda C.S. Lewis'te (e) buluruz gene. Lewis, Natvilius'u anarak, bir eldil'in uzayda ne de zamanda bulunmuş olamayacağını belirtir.

Yahudi Orta Çağı rabbin'lerine (f) ya da Kabala araştırmacılarına göre bile Melkisedek'in birçok görünüşünü, milâtin VII. ve XVIII. yüzyılı arasında beliren görünüşleri bildirir. Gerçek her kez Melkisedek'in dilediği gibi başka yerden gelip gene oraya döndüğünü göstermiştir.

Bu olayı geçmiş içinde bir yolculuk düşüncesinin yahudi kökenli olduğu olgusuyla karşılaştırmak gerekir; buraya gene döneceğiz.

Melkisedek'in tarihini **Hanok'un Kitabı**'yla karşılaştırmak ilginçtir. İşin sıkıcı yanı bu kitabın gerçekliğinden pek güvenli olmadığımızdır.

İşte bu konuda Edmond Fleg'in, **Anthologie Juive**'inde (1), say. 597'de yaptığı resmî çeviri şöyledir :

«**HANOK'UN KİTABI**, değişik bölümleri, İsa'dan önce 170'le 64 arasında, Filistinli Yahudiler'ce, İbranice düzeltilmiş olan, ancak Etyopca bir çeviriden de bize ulaşan uydurma (g) yapıt. Burada Melekler'in Dönüşü, fırtına ve aydınlık ülkesine götürülen Hanok, dönme Dinsizler'in gerçek Tanrı'nın önünde eğilecekleri Yerusâlim, Kötüler'in cehennemlik oluşu ve Sevgili Kullar'ın sevinci, nicesi görülür. Bu yapıt doğan hıristiyanlığın ve Kilise Babaları'nın üzerinde derin bir etki bırakır. Aziz İrenaeus'un, Aziz Titus Flavius Clemens'in, Tertullianus'un, Origenes'in, Lactantius'un, Aziz Hilaire'in, Aziz Hieronymus ve Augustinus'un, v.b. nin yapıtlarında bıraktığı birçok izi saymazsak, benzerleri Yeni Ahid'in yazılarında bulunan Hanok'un Kitabı'nın 70'i aşkın methi sayılır (s. 109, 110, 111, 112). Bakınız. **Uydurma epigraflar (ğ), Mesihçilik, Hıristiyanlık.**»

Buna karşılık, birçok tarihçi gerçek Etyopca çevirinin hiçbir zaman bulunmadığını ve elimizdeki İngilizce çevirinin ise İsa'dan sonra XVIII. yüzyılın bir düzmeciliği olduğunu düşünüyor. Bu durumda **Hanok'un Kitabı** olanca ilgiyi yitirir.

Ama kitap söylendiği kadar eskiyse, çok ilginç bir olayı anlatır. Hanok kendisine birkaç ayı aşırıyor gibi gelmeyen sürelerde yol-

(1) Flammarion Yayınları.

culuk eder, sonra, geriye döndüğünde, nice yüzyıl geçmiştir. Biz, bu geçişte, Zaman'ın göreceli kasılmasının belli bir kanıtını gördük. Bu özellikle birçok Rus araştırmacısının tezidir. Bunda, Zaman içinde geçmişten geleceğe doğru bir yolculuğun ilk tasviri de görülebilir.

Ama biz Melkisedek'e dönelim.

İsrail'de yapılmış birçok kazıya göre, çağdaş akılcı eleştirinin bize bu kişiye ilişkin önemli bilgiler getirmiş olacağı düşünülmüş olabilirdi. Hiç te öyle değil.

Söz gelimi Upsala Üniversitesinde ders veren Prof. Helmer Ringgren, hiçbir yerde, alan ve zaman açısından, Salem kentinin izini bulamadı. Hiç sınırlama olmaksızın Salem'le Yeruşalim'i özdeşleştirerek bu sonuca varıyor (1).

İbranice ve Ermenice bilince, benzerliğin körlemesine olmadığı söylenebilir.

Seçkin Prof. Ringgren Melkisedek'in öyküsünün milâttan önce X. yüzyılda, kiral Davud zamanında doğmuş olduğunu, ve zamanın siyasal durumunu yansıttığını da düşünüyor. Ona göre Melkisedek El Elyon'un, yerel tanrının kâhini olarak sayılmıştır.

Bununla birlikte Tekvin El Elyon'u «göğün ve yerin efendisi» diye ifade eder. Yıldızlar'ın Yaratıcısı değilse de, en azından —uyarı Anatole France'ındır— gökada (galaktik) imparatorluğunun önemli bir prokonsülüdür (h).

Prof. Ringgren'in hak ettiği bütün saygıya karşın, tez'i Stonehenge dizilerini Fatih Guillaume'e (i) borçlu olduğumuzu ileri sürmek kadar akla yakındır. Kiral Davud'un zamanında Melkisedek'ten söz ediliyorduydu, 1917'de de, 1973'te de söz ediliyordu. Buradan Melkisedek'in France-Soir'ce uydurulmuş olduğu sonucunu çıkaramayacağız!

H. Ringgren'in Melkisedek'in adı üstüne yaptığı (anılan yapıtın 73. say.) yorum, düpedüz saçmadır. Bu ad: **Bilgeler İmparatoru** anlamına gelirken, o bunu «kiralım Sedek'tir» diye çeviriyor ve buradan bir «Tanrı Sedek»in varlığı sonucuna varıyor. Mark Twain Mendelsohn'u — Musa yerine — geçirtmek yettiğinden Mendelsohn'un Musa'dan geldiğini söylüyordu böylece!

(1) H. Ringgren : *La religion d'Israel*, Payot yay. 1966.

Çağdaş akılcılık bize öyleyse Melkisedek üstüne pek birşey getirmiyor. Hele, Melkisedek'in yalnız Yüce Tanrı'nın rahibi değil, El Shaddai'nin de rahibi olduğunu söyleyen değişik Yahudi metinleri üzerinde durmuyor. Bununla birlikte ilginç olan şu var: Ringgren'in kendisine göre Shaddai Güç ve Enerji tanrısıymış.

Bir İskenderiye metni şunu diyor : «Melkisedek ve Shaddai adına göre, yukarda olan aşağıda olan gibidir.»

Gene Ringgren'e göre, Shaddai adı tunç çağının sonundan itibaren görünüyormuş. Bu konuda elimizde sağlam kaynakça olmadığına bereket versin notla gösteriyor.

Melkisedek ne olursa olsun akılcı eleştiriye göre bile, Tanrı'yı bulan insan olarak görünüyor. Ringgren Tanrı'yı belirten ve anlamını bilmediğimiz YHWH baş harflerini kullanarak şunu (say. 51) yazıyor : «YHWH hazır nazırdı, ama görünmüyordu ve Tanrı'ydı, ve ona göre İsrail güçsüzdü.»

Bu düşüncesi, ya da bilgileri olan, böylesine olağanüstü insan, belli soydan değil, kuşkusuz. Bulunmayan bir kentin kiralı, yeni ve korkunç bir Tanrı'nın rahibi olarak, belirleyici özellik açısından, ayrıca, zaman içinde pek az görülen bir hareketliliği vardır.

Mircea Eliade «Zaman durdurulmuş olabilir, (i) adlı kitabının bir bölümünde (1), pek haklı olarak şu sözleri yazıyor:

«Burada sırf efsaneyi anlama açısından değil, özellikle efsane düşüncesinin sonraki evrimi açısından da önemli bir soruna değiniyoruz. Nesnelere (j) kökeni ve örnek olabilen öyküsüne ilişkin bilgi, evrenin kaynağı ve yapıları konusunda körü körüne kurgulara da yol açar. Bu kanuya yeniden döneceğiz. Bununla birlikte şu andan tezi yok hafızanın en üstün bilgi diye düşünölmüş olduğunu belirtmemiz gerek. Yeniden hatırlamak yeteneğini gösteren kişi olayların kaynağını bilen kişiden daha da değerli büyüsel-dinsel bir güce sahip olur.»

Ve Lovecraft (k) şunu söyledi : «İnsana yakışan tek etkinlik, zamana karşı savaştır.»

Yapıtımızın tezi şu tezdır : Uzak bir geleceğin insanları bu savaşı kazandılar, ve çağımıza haberciler gönderebilirler. Melkisedek bu habercilerin ilkidir, başkalarının ortaya çıkacağını göreceğiz.

(1) *Aspects du mythe* (Collection Idées. Gallimard 1973).

NOT :

Bütün dinsel düşünceden bağımsız olarak, CAL'in Evrensel İncil'inin (1) Melkisedek üstüne düşüncesini anmak ilginç gibi geliyor bize : «Melkisedek, kiral-rahip, İsa'nın kâhince bir simgesidir. Ataları ve soyları üstüne Kutsal Kitab'ın anlaşılmadık suskunluğu (Tek. 14) onun temsil ettiği görevin ölümsüz olduğunu uyandırıyor.

AÇIKLAMALAR :

- a. Kutsal Tas, İsa'nın son yemeğinde, içine şarap koyup içtiği tas. İsa'yı tutuklamaya gelen askerler, bu tası alıp götürmüşlerdir. Tas, bugün bile, aranmaktadır; destanlara konu olmuştur.
- b. Görüntü. Gönül gözüyle görme.
- c. Kuzey Amerika'da, Yeniel adasında.
- c. Yahudi peygamberler.
- d. Lût gölü yöresi.
- e. İngiliz yazarı (1898 - ...)
- f. Varlıklı, saygıdeğer kişiler.
- g. Sahte kitabe.
- ğ Tanıtma yazısı. Başka kitaptan alınan yazı. Yazıt.
- h Konsül yetkisini taşıyan vali.
- ı. İngiltere kiralı (1027/1028—1087).
- i. Le temps peut être maîtris .
- j. Olayların, olguların, gerçeklerin de denebilir.
- k. Lovecraft (Howard Phillips) gizemci Amerikalı yazar (1890-1937).

ÖLÜMSÜZ İMPARATOR FO—HI

Melkisedek gibi, ölümsüz Çin İmparatoru, Fo-Hi için de, tam şu tarihlidir denemez. Hia kiralığında görülüyor.

Çin biliminin büyük, üstelik tek, tarihçisi Joseph Needham, herşeyden önce Hia kiralığının uydurma olduğunu söylüyor. Sonra İsa'dan önce 2000'e doğru ortaya mı çıkıyor?

Gerçekten, yüce bir olgunun söz konusu olduğu her zaman olduğu gibi, Zaman içinde tam yer belirtilmesi pratik olarak olanaksızdır, ve ancak aşağı yukarı olabilir. Aşkın gerçeklerin Zaman eksenini üzerindeki izdüşümü değişkendir, tarih kavramımızı da sakınımla ele almak gerekir.

Fo-Hi'nin bize bir bâkireden doğmuş olduğunu; ama, kendisinin, tanrısal önemi olmadığını söyleyen Çin kroniklerini hiçbir değişiklik yapmadan kabullenmek de güçtür.

Bu bâkire, hamam yapmağa giderken, giysilerine iştirilmiş bir çiçek bulmuş, ve çiçeği yemiş. Sonra, Zaman'ın Efendisi'yle yatmış. Çin geleneği bu doğumu İsa'dan önce 50000'le 3000 yılları arasında değişen tarihlere oturtur.

Bazı geleneklere göre, Fo-Hi, yanında fil hortumlarıyla donanmış Dünya-dışı varlıklarla gökten gelmiş, ve bu Dünya-dışı varlıklar, Çinli bilgilerin İsa'dan önce 50000 yıl kadar tarih biçtikleri, kabartmalar bırakmışlar. Ne yazık ki Avrupa'da, karbondan yoksun, elli bin yıllık bir nesnenin tarihini saptamak için yol bilinmiyor. Milyonlarca yıl söz konusu olduğu zaman bazı tarih koyma yöntemleri gereği kadar iş görüyor ama, karbon 14 yoluyla tarih saptama (a) ancak — 30000 yılına kadar, bu sınıra yaklaşıldıkça da sağlamlığını yitirerek uzanıyor. O kadar ki Çinli bilgilerin bu kabartmalar için nasıl bu — 50000 yıllık yaşa vardıklarını gereğince bilmiyoruz.

Buna karşılık — nesnelere var olduğu için, buna güvenliyiz —, bazı yassı çakıllar var ki eksi kırk binle eksi elli bin yıl arasında

tarih biçebiliriz. Gerçekten burada önemli olan parçalanıp gitmiş taşlar değil, ama Çin'de belirlice bir tarih verilebilen jeolojik yataklarda ele geçmiş yassı çakıllardır.

Bu yassı çakıllar rastlantıya ya da Doğa'ya borçlu olmayan üç çizgiyi — genel olarak iki çizgiyle bir kırık çizgiyi — taşırırlar. Gelenek bu çizgilere trigramlar adını verir.

Gelenek şunu dile getirir: «Fo-Hi göğün altındaki herşeyi çekip çeviriyordu. Gökyüzüne doğru baktı ve yıldızlarla bezenmiş ışıl ışıl burçları inceledi, sonra aşağıya baktı ve Yeryüzü'nde gördüğü görünüşleri gözden geçirdi. Kuşları ve hayvanları güzelleştiren belirtileri inceledi, sonra, daha yakından kendine şöyle bir bakarak, içinde kozmik simgeler bile bulduğu kendi bedenini inceledi. Bütün bunlardan sonra doğada birbiri peşinden yeniden beliren tanrısal olayları dile getirecek ve herşeyi kapsayacak biçimde, başlıca sekiz trigramı (b) ortaya seriverdi (1).»

Bu trigramlar iki ana çizgiyi kapsarlar: sürekli çizgi Yang'ı (gök) gösterir ve kırık çizgi Yin'i (yer) belirtir.

Bu çizgiler üç üç birleştirilerek, ölümsüz İmparator'un, Zaman'ın Efendisi'nin sekiz trigramı olan sekiz bağdaşım (kombinezon) sağlanır.

İmparator'la hizmetinde bulunan bilimci mandarinler, evrenin temel yasalarını, ırkçı bilim tarihçilerinin düşünemediklerinden daha erken bulabildiler. Bu, kuşkusuz, Kaliforniyalı mektup arkadaşlarından birine, J. E. Switer'e, 1953'te şöyle yazan, Einstein'nin düşüncesiydi :

« Sayın Bay,

İki büyük eylem, Yunan filozoflarınca (öklit geometrisinde) bir biçimsel-mantık sitemi'nin bulunuşu, sonra da (Rönesas'ta) düzenli bir deneyimle nedensel bağlantılar sağlamanın olanaklı olduğunun bulunması batı biliminin evriminin temeli oldu. Bence, Çinli bilgilerin benzer adımları atmamış olmalarından şaşılacak birşey yoktur. Garip olan nokta, bu buluşların gerçekleştirilmiş olmasıdır yalnızca.

İçtenlikle sizin,

Albert EINSTEIN»

(1) İmparator'un felsefesinin Jorge Luis Borges'un bir leoparın beneklerinden başlayarak evrenin tüm yasalarının bir bir anlatıldığı *L'écriture de Dieu* adlı kitabındaki düşüncesine ne derece yakın olduğuna parmak basacağız.

Başkaları da olduğundan, Fo-Hi'nin insanlar arasında ilk gö-ründüğünde ne yaptığını iyice bilmek isterdik.

Ölümsüz İmparator'un, gerçekten, tehlikeli zamanlarda belir-diği görülüyor. Bedensel ölüme inanılmayan bir ülkede garip inanç. Gelenek onun yaşamının sonunda başka yere, değişiklere göre, göksel bir yere ya da bir adaya çekildiğini anlatır. Yaşlanmıyor ve arasına köşesinden dışarı çıkıyormuş.

Görünüşlerinin herbiri gökten gelme uyarma cezası, kuangao, denen korkunç olayla birlikte olmuştu. Bu cezayı insanlara getiren odur, bu cezalardan biridir ki, milâdin XIV. yüzyılında, Çin teknolo-jisinin yayılmasını durdurmuşa benzer.

Ne olursa olsun, kesin olan — bütün tarihsel araştırmalar bu-nu gösterir —, sanki, Zaman'ın kollarında yüzmek ve davranışını başka yerden (ya da ortaklaşa şuuraltının çok derinliğinden) gelen bilgilere bağlamak için, şimdiye kadar insanların elinde bulunan tek yolun, İmparator Fo-Hi'ye yüklendiğidir.

Yi-King, ya da Değişimler Kitabı söz konusudur...

Göreceğiz, Everet'in, Wheeler'in ve Cooper'in çalışmalarından çıktığı gibi, en çağdaş fiziğinkinin de olan, Yi King'in temel kuramı, aşağıdaki kuramdır : **Akışının her noktasında Zaman, dilediğimizce izleyebildiğimiz çeşitli kollara ayrılır.**

Ve **Değişimler Kitabı** şu ya da bu kararı tercih etmek, Zaman'-ın şu ya da bu dalını izlemek için öğütler verir.

Tarih bakımından, işte Yi-King üstüne bildiğimiz şey.

İsa'dan önce 1143'te ortaya çıkıyor.

Soylu bir Çinli, bey Wen, başkaldırı girişiminden ötürü İmpara-tor'ca cezaevine konmuştur. Cezaevinde, ölümsüz İmparator'un trigramlarını incelemeye koyulur. Bunları altmış dört heksagrama ayırır, her biri için bir açıklama yapar. Bu işte güçlendiğinden, ce-zaevinden çıkmayı başarır, İmparator'a on beş yıl sonra kendisini başarıya ulaştıran kanlı bir savaş açar. Ama kesin başarıdan az ön-ce ölür, doğuştan olarak Kiral adını almıştır.

Oğlu, Tan, İmparator'u öldürdükten sonra, Chu beyi adını al-mıştır. Kırk yıl sonra, sivil barış bir kez yerleşince, yeniden baba-sının işini ele alır, bunu sistemleştirir ve **Chu'nun Kitabı** da denen, **Değişimler Kitabı'nı** yayımlar.

Konfüçyüs kitabı, üç örnek çıkaracak derecede, tutkuyla ince-leyecek. Böylece yeni matematiğin ve bilgisayar sisteminin temel-lerini oluşturan ikili hesabi bulmak için Leibniz, bundan yararlanacak.

C. G. Jung, kitabı inceledikten sonra, kitabın bir geçerli öğütlerden **birşey** çıkarmak yolu olduğu sonucuna varır.

Japan Büyük Amiralliği Pearl Harbor'u hazırlamak için Yi-King'ten yararlanacak. Ve Intelligence Service'in bir askerî uzmanı, Blofeld, Çinliler'in Yi-King'ten yararlandığını bildiğinden, Çin ordularının kararı da içinde olmak üzere, bütün strateji uzmanlarını şaşırtan 1962 Çin-Hindistan savaşının tüm gelişimini önceden kestirebiliyor.

Bugün Birleşik-Devletler'de hekimler bazı zihin hastalıklarının tanısını ve iyileştirilmesini gerçekleştirmek için Yi-King'i kullanıyorlar.

Deneysel alanda, Yi-King, kesenkes, iş görüyor.

Başka bir alanda, zamanın insanca ilk fethini oluşturuyor. Yi-King altmış dört heksagramla bunların yorumlarını kapsayan bir yapıt olarak görülüyor.

İnsan, yaşamda, bir karar ya da bir seçim karşısında kaldı mı, ilk iş duruma uygun gelen heksagramın hangisi olduğunu saptamaktır. Bu amaçla havaya para parçaları, çubuklar ya da, geleneksel olarak, bazı bitki sapları atılır.

Jung'a göre, yazgıyı etkileyen ve, nesnelere bağdaşımı sayesinde, heksagramı seçmeğe olanak sağlayan insan zihni değildir. Ama haber verici nesnelere düşüşüyle sorgu soranın içinde bulunmuş olduğu durum arasında eşzamanlaştırma vardır. Bu Jung'la büyük fizikçi, Nobel ödülü almış, Wolfgang Pauli'ce aynı zamanda ortaya konan ünlü eş zaman (senkronizasyon) kuramıdır.

Bunu sergilemek için matematikten vazgeçmek bu kurama ihanet etmektir. Artık bunu sınavacağız.

Geçmişten geleceğe, zaman akışı boyunca, bazı olaylar birbirini etkiler. Bu kuramlara göre, klâsik gerekirci (determinist), ya da olasıcı, nedensellik (sebepliliktir).

Ama bazı olaylar, bir geminin suda yarattığı dalgaların başka gemileri, ya da bu gemilerin meydana getirdiği dalgaları bozabildikleri gibi, bu zaman akışıyla dolaylı olarak ta birbirini etkilerler.

Bunu bir öyküyle daha açık belirtmeğe çalışalım.

1951'de, C. G. Jung, kendisine boğaz ağrısı çektiğini söyleyen bir hastayı kabul eder. Jung bu ağrının yalnızca psikosomatik ağrı olduğunu düşünür, ama gene de tıpsal bir muayene yaptırmasını söyler hastasına.

Bu müşterinin gidişinden bir yarım-saat sonra, Jung karısından bir telefon alır. Kuşlar penceresinde boi sayıda toplanmış olduğundan, daha önceden dedesi, sonra babası öldüğü zaman da olan olay başgösterdiğinden, kadıncağız şaşırıp kalmışmış. Jung dilinin döndüğü kadar karısını avutur.

Ama, bu telefon konuşması sırasında, hasta çoktan ölmüştür: evine yaya olarak dönerken adamı bir enfarktüs alıp götürmüştür.

Alışılan mantıkla, ne kuşların toplanmasının ölüme neden olduğu, ne de ölümün kuşların birikmesine yol açtığı söylenebilir.

İki olay eş zamanda olmuştur. (Synchrone).

Olaylar, Zaman akışına dikey olarak birbirini etkilemişlerdir.

Benzer biçimde, Jung'a göre, sorgudan geçirilen haber verici nesnelere düşüşüyle-soru soran kişinin durumu eşzamanlı durumlardır.

Yi-King zaman eksenine bir çeşit dikey bir ok yerleştirir ve sonra zamanın değişik yön değiştirmeleri arasında seçmenin uygun olduğu oku gösterir. Sonuç olarak, bir işaretleşme panosu.

Bu yorum milâdımızın 1060 yılında Shao Yung'a (c) yapılmış oldu. Leibniz'in 1679'da tekrar bulduğu ikili sayılamayı da, Yi-King'ten sonra ortaya çıkaran odur. Yalnızca I ve O rakamlarını kullanan, bilgisayarları olanaklı kılan, bu sayılamadır.

Sho Yung, Ölümsüz İmparator Fo-Hi'nin bir görünüşünün hemen ardından gelen bir çağda, Çin biliminin şaşırtıcı bir ileri atılım yaptığı zamanda yaşıyordu. Bu çağın bazı kitapları, özellikle Shen Gua'nın (c) **Düş Kaynağı Üstüne Denemeler** bugünkü Çin rejimince tekrar ortaya çıkarıldı.

Shen Gua, milâdımızın 1045 yılında, Bi Sheng'ce (d) elde dizilen harflerle basımcılığın bulunuşunu anlatır.

Gene bu çağa doğru, Çinliler şaşılası Güney Kutbunun 20° güneyindeki yarımkürenin takımyıldızlarını incelemek için Doğu Hindistan'a bir bilim kurulu gönderdiler. Bu kurul yeni yıldızları, ya da Nova'ları inceledi, ve Yunan biliminin artık hiçbir işe yaramadığı sırada çağdaş radyocu-gökbilimciler gene Çinliler'ce çıkarılmış Nova'ların listelerini kullanıyorlar. Elimize ulaşan yazılı formüller 1044'den kalmadır. Çinliler bilimsel uygulamalar için olduğu kadar askerî kullanımlı füzeler yapmak için de baruttan yararlanıyorlar.

Kuşkusuz gene bu çok zengin olan 1044 yılında, bir bilimden, bir deneyimden değil, ancak 1000 yılına doğru görüldüğü sıra, İmparator Fo-Hi'ce cezalandırılmış kozmik bir büyüden gelen magnetik pusula görünüyor.

Gene bu çağda, depremlerin yoğunluğunu ölçmeğe ve yönünü saptamağa uygun bir alet ortaya çıkıyor. Bu içi bilya dolu, içinden dört canavar başının fırladığı bir vazodur. Depremin sarsıntıları, başlardan biri vasıtasıyla yönü saptayan bilyaları çıkarttırıyor. Bilyaların vazonun dışında dolaştığı uzaklık yoğunluğu ölçmeğe olanak veriyor. Bu hem alabildiğine ozanca, hem de kesin doğru bir âlettir.

Kimya sanayii gene bu dönemde beliriyor. XI. yüzyılda, **Kaynan deniz dibi** adlı bir yapıt, tuz sanayilerini ve uygulamalarını konu ediniyor.

Gene bu dönemde, birçok uygulamayla birlikte çelik ortaya çıkıyor.

Çinliler bu ara gezegeni araştırıyorlar : milâdımızın 1100'le 1450 yılları arasında, donanmaları dünyanın en güçlü donanmasıdır; bazı gemiler binlerce insanı alıp götürebiliyor, Madagaskar'a ya da Kamçatka'ya indiriyorlar. XIV. yüzyılda, keşfetmek için on sekiz Çin akını yapıyor Afrika'ya.

Derken hoşnutsuzluğunu gösteren Ölümsüz İmparator'un ortaya çıkışından sonra, herşey duruyor. Bu birden duruş için yapılan akla yakın açıklamalar az doyurucu şeylerdir.

Çin bilimini çok iyi bilen Joseph Needham, şu nedeni ileri sürüyor : Çin'de gerçek emekçiler yoktu, sınıfların savaşı da ilerlemenin harekete geçirici gücüydü; Çin'de bilimsel gelişmenin duruşu bundan oluyordu.

Ama bu açıklama bana bir marksiste yakışmaz ve olabildiğince az bilimsel geliyor.

Bu arada Çinli bir dostun yaptığı başka bir açıklama da, beni pek doyurmuyor. Dedi ki bana : XV. yüzyılda, köprüler Ölümsüzler'le ilişkilerini kesti.»

Bana daha fazlası söylensin isterdim.

Çin'de garip bir gelişme olmuştu. Avrupa'yı bulanın Çinli'ler olduğuna dikkat etmek gerekir, yoksa tersi değil. Bu bulgu yolculuğu İsa'dan önce 138'den 126'ya kadar süren kâşif Zhang Quian'a borçludur.

Çin bilimleri İsa'dan önce 140'da, Wei Bo Yang'ın çalışmaları, ve **Üç İlike Birliği** adlı el kitabıyla başlayan simya gibi bilimlerden yararlanıyorlardı.

Magnetik pusula, akupunktür, efsanelerin getirdiği insan olmayan yaratıklarla savaşların öyküsü de bu gizli bilimlerden doğuyor. Bu yaratıkların bazıları «boş çuval» adını almıştır, bu bildiğimiz hiçbir şeye uymaz.

Zamanların başlangıcından başlayarak, İmparator Fo-Hi bu «boş çuvallar»ı atmış gibidir, «çuvallar da yerlerine döndüler». Nereye? Gelenek bunu söylemiyor.

Yi-King'ce yönetilerek, Çin uygarlığının başlangıcını bulmağa çalışan Xu Lu Zhai'nin (milâdımızın 1029-1081'i) çalışmalarını gene bu gizli bilimlerin çerçevesine yerleştirmek gerekir. Başlangıç milâdımızın — 129600 yılına kadar uzanıyor. Neden bu rakam? Bu uzun kronoloji konusunda açıklamalar, özellikle arkeolojik açıklamalar edinmek isterdik. Elimizde bu kanıtlar bulunmadığından, Zaman'ın Efendisi'nin yalnız gelecekte değil, geçmişte de dolaştığını, bu — 129600 yıllık tarihin de kendisinin varabildiği son sınırı gösterdiğini tasarlayabiliriz.

Kesin olan, onun, bu akıandan ve geçmişten fosillere ilişkin bilgiyi, bize ancak, Boucher de Perthes'le (e) XIX. yüzyılda gelen bilgiyi getirdiğidir.

İmparator Fo-Hi'ce sağlanan, milâdımızın 1000 yılından beri de Çin belgeleri arasında saklanan gizli bilgiler içinde, fosiller üzerine tasvir ve açıklamalar bulunur.

Daha da önce, İsa'dan önce 260 yılına doğru Çin yazını, neolitik nesnelerin, özellikle kırmızı ve kara boyama bir çiniciliğin tanımlarını kapsar.

Needham pek yerinde olarak şöyle belirtiyor :

«Kimsenin, geçmiş eskiyi kapsayan Zhou Qin ve Han yazınlarında bulunan bütün metinleri, bu görüş açısından incelemiş görünmemesi, pek gariptir.»

İmparator Fo-Hi'nin tarihsel dönemde ortaya çıkışlarının tarihi gibi, Çin'de tarih öncesinin ne olduğunu bilmek çok ilginç olurdu doğrusu. Hem, bu konuda çalışmaların yapılmış, ama bizlere ulaşmamış olması da, tamamen mümkündür.

Ölümsüz İmparator'un görünmelerinin Çinliler'in özenle sakladıkları dönemsel olmayan ve beklenmedik başka olaylarla, örneğin ozanca «Ziyaretçi Yıldızlar», yani Nova'lar dediklerinin ortaya çıkışıyla rastlaşıp rastlaşmadıklarını, özellikle, bilmek yerinde olur.

Çin kroniklerine göre başka yerlerden gelme, oldukça kalabalık ziyaretçilerin çeşitli görünüşlerinin İmparator Fo-Hi'nin geçişlerine denk düşüp düşmediğini de öğrenmek yerinde olurdu.

Ne olursa olsun, önemli olan, gerçekte Fo-Hi'ce kurulmuş ve beş bin yıl sürüp gitmiş olan uygarlığın uzayla değil, Zaman'la ilgili bir uygarlık olduğudur. Nitekim Çinliler Öklit işi bile olsa, hiçbir zaman geometriyi bulmadılar. Geometri kendilerine batı misyonerle-

rince öğretilmiş oldu. Matematikleri, pek ileri olmakla birlikte, daha çok cebirsel matematikti. Buna karşılık, milâdın 1. yüzyılından başlayarak, bir saatçılık akımını ortaya çıkardılar, o zaman bu zamandır da Zaman'ı ölçmek için başka ustaca yollar bulmaktan geri kalmadılar.

Gerçekten Zaman onları hiç kuşkusuz Uzay'dan daha çok ilgilendiriyor. Üç bin yılı aşkın zamandan kalan, ama yeniliğin son noktasındaki Çinli bilginlerin bugün yeniden ele aldıkları kuramlarından bazıları, **Uzayın olmadığını, nesnelere de kesenkes, uydurma aralıkla birbirlerine etki edebildiklerini** ortaya döküyor. Needham şöyle yazıyor :

«San guo döneminden başlayarak, fizik ilişki olmadan yerine getirilen, büyük uzay aralıklı, **uzaktan etkiye** ilişkin ilginç önermeler bulunur.»

Belki önem vermediklerinden, Çinliler uzayı yansızlaştırmanın (nötrleştirme) kolay olduğunu düşünüyorlar, oysa zaman onlara daha temelli, daha önemli görünüyor.

Çin işi görkemli saatçılık aygıtlarında olduğu gibi Yi-King'de de, Zaman'a karşı aşırı bir ilginin belirtisi görülür.

Milâdımızın 240 yılından kalan, Wang Bi'nin Yi-King üstüne yorumlarının bildirdiği şey:

«**Tao de Guan'ın (f) genel anlamı, diye yazıyor, insanlar ne cezalar, ne de adli zorlamalarla yönetilebilir; ama insan, geleceği inceleyerek, bir etki yaratabilir ve yolunda gitmeyen herşeyi değiştirecek biçimde araya girebilir.**»

Geleceği kestirmek ve geleceğe egemen olmak, zamanı egemenliğinin altına almak; işte, Çin uygarlığının başlangıcından beri görülen amaçları, bunlardır.

Buna karşılık, bu uygarlık, Kozmos'a pek az ilgi duyuyor. Daha ilginç olanı da şudur ki Çinliler, bu konuda, çok ileri gidiyorlar. İsa'dan önce 1000 yılından başlayarak, Yunanlılar'ın inandıklarının tersine, Dünya'nın çevresinde kristal küre olmadığını, uzayın alabileceğine yayıldığını ve uzayın, belki de, içinde oturan başka yıldızları kapsadığını biliyorlar.

Bununla birlikte, milâdımızın 1000 yılına doğru, bir özelliğini incelemek üzere atmosfere füzeler yolladıklarında bile, ne Kozmos'un bulunuşuyla ne de sömürgeleştirilişiyle hiç ilgilenir görünmüyorlar Çinliler.

Yazılı belgelerinde bu konuda pek az kaynakça var, oysa, örneğin, 1090'dan başlayarak, astronomik saati öylesi bir ayrıntılı incelekte tasvir ediyorlar ki o zamandan beri bu saat yenilenebildi durmadan.

Çinliler'in kuşkusuz gök haritaları ve bir uzaysal koordinat dizgeleri var ama, uzaya karşı ilgileri zamana karşı ilgilerinin yanında devede kulak bile değildir.

NOT :

Bize, bu kitabın son bölümünde, zaman yolculuklarının, hele de geçmiş içinde gezilerin doğurdukları garıplıkları, bütün bütüne özgün gelen bir biçimde, açıklamağa olanak vereceğinden, okuyucudan eşzaman kavramını belleğinde tutmasını isteyeceğiz.

AÇIKLAMALAR :

- a. Karbon izotobuyla taşların yaşını saptama.
- b. Çizgi de denebilir.
- c. Çin filozofu (1011—1077).
- c. Çin gökbilimcisi, matematikçisi, ansiklopedicisi (1030—1096).
- d. Çin matbaacısı.
- e. Fransız tarihçisi (1788—1868).
- f. Anılan kitap.

ZAMAN UYGARLIĞININ TEMELİ

Zaman'ın sırrı 12 Temmuz 1562'de Mexico City'de (a) yakıldı. İspanya Kralınca Yucatan'la Guatemala'nın taşralarında sapkınılığı ortadan kaldırmakla görevli Fransisken keşişi, Diego de Landa, Zaman'ın sırlarını kapsayan «Maya Elyazmalarının» aslının, bir odun yığını üzerinde, yakılmasını buyurdu.

Tanıklar ateşin ilkin yanmak istemediğini anlatırlar. Ateşin çevresinde toplanan yerliler kalabalığının araya girmeğe kalktığı zannedildi bir an; askerler ateş açacağız diye gözdağı verdiler. Yerliler geriye çekildi, ateş de tutuştu. O zamandan bu yana, Maya İmparatorluğunun birkaç izi gene bulundu, çağdaş araştırmalar, hele Rus araştırmaları da, bu uygarlığa bir ışık saçabildi. Ama Zaman'ın sırları'nın özü yok oldu.

Mayalar'ın Zaman'ın homojen olduğunu düşünmediklerini biliyoruz. Kimi Zamandilimlerinin bazı bazı özellikleri varmış, kiminin yokmuş. 13 cuma gibi, bazı günleri uğursuz sayan boş halk inancı gibi birşey.

Mayalar'a göre, Zaman'ın, geçmiş ve gelecek diye, iki vektörü değil, altı vektörü vardı. Yi-King'in belirttiği ve Zaman içinde yolculukların geçici garipliklerini ortadan kaldırmakta işimize yarayacak olan Zaman'ın «kolları» nın burada, yeniden, ortaya çıktığını görüyoruz.

Maya sırlarını çözmek için elimizde çok kaynak bulunmuyor. Yalnız üç elyazması var.

Daha çok kitaplarımızın birindeki bir bölümler dizisini andıran ve, yetmişbeş sayfa tutan, birincisi, Dresde'de bulunuyor. İkincisi Madrit'tedir; yüz on iki sayfadır ama, başı ve sonu eksiktir, açıkça. Paris'teki Bibliothèque Nationale'ın arşivlerinde Léon de Rony tarafından sonunda, kötü durumda, yirmi dört sayfa ele geçmiş oldu.

Yetenekli bir genç Rus, Yuri Knorozov okumaya doğru ilk adımları attı. Bu adım onu, gizli tutulan avları Mayalar olan resmî uzmanların, özellikle Eric Thomson'un kuşkusuz korkunç hişmine uğrattı. Rus bilgini maya yazısının hiyerogliflerden oluştuğunu, yani tıpkı Mısır yazısı gibi, tam alfabe sırasına göre olmadığını gösteren, inandırıcı bilgiler topladı. Bizde ikinci dönem orta öğretim öğretmenliğine yarayan bir diploma için, çalışmalarının sonucunu çekine çekine bir üniversite jürisine sundu. Jüri kesin kararını vererek, bu çalışmayı düpedüz ikinci dönem orta öğretim için benimsenen düzeyin üstünde bulup kendisine hemen bilim ve insan bilimleri doktoru ünvanını verdi.

Yetenekli insan henüz yaşarken tanınmıştı, az bulunur şey! Rus akademi üyelerinin, bu konuda, batılı meslektaşlarından kuşkusuz daha açık düşünceli oldukları gerçektir (1).

Sovyet hiyeroglif okumalarından çıkarılabilen öğelerin azlığı, öte yandan ancak sayısal, ama çok ilginç belirtiler taşıyan belirli bir sayıdaki diğme taşın okunması, uzaydan daha çok Zaman'a ege-men olmağa çalışan bir uygarlığı göstermeğe olanak verirler.

Zamanların başlangıcına, insanın Yeryüzünde görüldüğü tarihe sıfır tarihi veriliyor. İsa'dan önce 3113'deki bir yazıta göre, bu tarih — 5.041.738 yılına, en ileri antropoloji araştırmalarının bildirdiğine hemen hemen uyan rakama bağlanıyor.

Uzun süre Mayalar'ın tarihlerini gelişigüzel koydukları sanıldı ama, resmî bilgiler bile Mayalar'ın Zaman yeteneğine sahip olduklarını kabul etmeğe başlıyorlar. Böylece, Brown Üniversitesinden, Prof. Charles H. Smiley, Sovyet çalışmalarından yararlanarak, Dres deki elyazmasının bir bölümünün okunuşunu **Journal of the Royal Astronomical Society of Canada**'da yayınladı. Bu bölüm herşeyden önce milâdımızın ilk bin yılında gözlemlenebilir **seksen güneş tutulmasının** listesini içeriyor. Sonra milâdımızın 42 ve 886 yıllarında olabilecek tutulmaların tahminleri. Bu tahminler doğru tahminlerdir, olaylarla da kanıtlanmışlardır. Demek oluyor ki Mayalar ya teleskop kullanıyorlardı — ama teleskopları yoktu — ya da ileri matematik işlemini çok iyi biliyorlardı — pek öyle görünmüyor. Doğrudan doğruya buluş ve gözlemlerle Zaman yeteneğini kazanmaları, uygarlıklarına özgü gibidir.

(1) Zaitzev «Dünya-dışı İsa» tezi, kitabım : **Les extra-terrestres dans l'Histoire**'ın önceden bildirdiğim tez için böylece bir doktora kazandı. Fransa'da, böyle bir konu ortaya atılmış bile olsa sonuç böyle olamazdı.

İspanyolca bir çevirisine sahip olduğumuz, bir Fransızca çevirisini de Benjamin Péret'in (b) vermiş olduğu, İspanyollar'ın Amerika kıtasına gelişini on yüzyıl önceden ve ayrıntılıca anlatan Chilam Balam adlı kutsal kitapta, gene bu Zaman yeteneğini buluyoruz.

Diego de Landa cinayetlerini işlediğinde otuz sekiz yaşındaydı. Acımasızlığı İspanyollar'ı bile ürküttü, İspanya'ya çağrılıp Fransiskenler'in tarikat mahkemesinin karşısına çıkarıldı. Ama savunması öylesine ustaca oldu ki temize çıkıp tekrar piskopos olarak Meksika'ya döndü.

1616'da yazılan ve 1863'te ele geçen, anılarını bıraktı. Elyazmasında bir Maya alfabesi vardır. Diego de Landa Maya yazısının alfabe sırasına göre olduğunu söylüyor, harflerin yazılışlarını da veriyor. Bu yanlış ve bu uydurma yazılış araştırmaları birkaç yüzyıl geciktirdi. Daha sonra, ünlü dilci, Benjamin Lee Whort (c), maya yazısının hiyerogliflerden oluştuğunu göstermeğe kalktı ama, Eric Thomson susturdu onu.

Maya yazısının hiyeroglif düzeninde olduğunu göstermek için Knorozov gerekti. Bereket versin, Eric Thomson'un gücü Sovyetler Birliği'ne kadar uzanmıyordu.

Kimdi Maya'lar?...

Ne zaman bilinmez, Kuzey'den geldiler. Dillerinde, aynı sözcük «kuzey» i ve «geçm.ş» i gösterir. Son araştırmalara göre, Olmekler'den öncedırlar, ve en azından milâdımızdan on bin yıl önceden kalmadırlar. Belki de daha fazla.

Milâdımızın 1000 yılına doğru, bilinmez neden, kentlerini bırakıp gittiler. Cengel'de bu kentlerin kimileri tekrar bulundu, kimileri de bulunmalarını bekliyor. Hava fotoğrafı ve uydu fotoğrafı Yucatan'la Guatemala'da henüz yanlarına varılmamış on binlerce piramiti ortaya çıkardılar.

Bulunan ve kısmen ele geçirilen kentler ortaya garip sorunlar çıkarıyor. Örneğin, Palenque.

Burada, ay ayına bir 29,53059 günlük süre ayıran bir ay takvimi buluyoruz. Garip bilgi. Bir atom saati sayesinde elde edilen en yeni rakamlar, bu sayıda, ancak bir 0,00027 günlük sapma veriyor.

Ve bu sonuç ne teleskopu ne de bilgisayarı olan bir ulusça bulunmuş oldu. Bundan sonra, böylesi bir sayı dizgesiyle bulunan tarihlerin uydurma, ya da varsayımsal olduklarını söylemekte insan duraksıyor.

Palenque'de, büyük bir piramitin tepesinde, **Yazıtlar Tapınağı** bulunuyor. Bu yazıtlardan biri özellikle bir gösterge tablosunu animatıyor. Kadranlar, ayrıca kuşkusuz elektrik düğmeleri. Bu «gösterge tablosu»nda ne pahasına olursa olsun bir uzay aracı gösterge tablosunun kopyasını görmek istedik. Bu varsayım Erich von Däniken'in ününü ve dünyalığını sağladı. Ama belki de bir 2 VC'nin (ç) gösterge tablosu söz konusuydu ancak!

Belirli bir sayıda yazıta göre, gene bu eski zamanda, dokuz **yer-altı dünyası** söz konusudur. Bu dünyaların birinde tanrı Hun Ahav yaşar, bu tanrı, bir yazıta göre, Venüs gezegeninde de saltanat sürmüş. Anla anlayabilirsen...

Maya sayılama sistemi doyurucu biçimde çözüldü sayılır. Mayalar, lumbozsuz uzay aracı biçiminde bir işaretle gösterilen sıfırı kullanıyorlardı hesaplarında.

Takvimlerini yirmi sayılı bir sayılama sisteminden başlayarak türetiyorlardı. Bu takvimde, aynı gün ancak her elli iki yılda bir yeneden geliyordu. Yıl 23 aralıkta, kış gündönümünde başlıyor ve aşağıdaki aylardan oluşuyordu: yeni güneş, kuyular, tohumlar, beyaz, geyik, ateşin yayılması, sarı güneş, davul, büyük yağmur, fırtına gü-rültüsü, bilinmeyen tanrı, yağmurlar, av tanrısı, yarasa, bilinmeyen tanrı, son ay.

Mayalar ortalama bir gün uzunluğuna dayanarak, çok uzun zaman dönemlerini altmış dört bin yıl kadar geriye götürebiliyorlardı. Ama metin - 4.041.738'den öteye geçilemediğini gösteriyorsa, insanların ortaya çıkışından önceki zaman'ı araştırmadıklarındandır bu kuşkusuz.

Zaman, her ay aynı olmayan rengiyle belirlenmiştir. Elli iki yıl sonra gelen bir günün ille de benzer rengi yoktur. Zaman'ın bazı renkleri iyi, bazıları kötüdür.

İnsan incelemek üzere kendini zaman'ın akışına bırakınca da, yalnız geçmişle geleceği değil, öteki dört yönünü de görür.

Mayalar'ın efsane kahramanları, özellikle beyaz renkli ve bir iri burunlu Quetzalcoatl, bilinmez nereden gelirler.

Maya imparatorluğunu milâdımızın 1028 yılında istilâ eden Quetzalcoatl'ın simgesi (d), tüylü yilandır. Zaferleri gibi, gelişi de önceden bildirilmiştir. Maya geleneklerinde şimdi bile kendisinden

söz edilir, çünkü bu dil, söz gelimi, sümercenin ya da hititçenin tersine, günümüzde gene konuşulmaktadır. Maya geleneği şimdi de elimizdeki yazılı metinlerin aızıyla karşılaştırmaya çalışıyoruz. Bu geleneğin ispanyolca yazılışları aralıksız bulunmuştur. Böylece, 1942'de, Marida'da, Chilam Balam kitabının tamamen bilinmeyen bir parçası ele geçti. Ama, günümüzde bile maya dilbilgisi son derece güç sürüp gidiyor.

Söz gelimi fiiller bir işin nesnesiyle öznesini aynı anda gösterirler, bu bakımdan tam çeviri bütün bütüne olanaksızdır. Yuri Knorozov Chilam Balam kitaplarından birini doğrudan doğruya mayacadan rusçaya çevirdi. Rusçaya çevirmenin bir batı diline çevirmeden daha kolay olduğunu, ancak bu çevirinin, artık pek pek yaklaşık çeviri olduğunu bildiriyor. Tarihçe sonuncu, 1942'de bulunan Chilam Balam kitabı, destansı biçimde kehanetleri ve tarihsel öyküleri içerir. Bunu İlyada ve Tevrat-İncil karışımı olarak tanımlamak, gerçeği pek saptırmak değildir. Mayalar henüz yaşayan kişilerdir; üstelik, toplulukları çoğalmada. İspanyollar 1519'la 1605 arasında 23 milyondan fazlasını öldürdüklerinden, kurtulmuş olmaktan yana talihleri vardır. Kurtulanlar ispanyol baskısının korkusuyla saklanmış, birçok sırrı biliyorlar. Belgeler, yavaş yavaş gizli köşelerinden çıkıyor. Kentlerin yerleri yavaş yavaş bulunmuştur.

Bir gün tüm sır bizce bilinmiş olacak.

Şimdiye kadar en verimli kent Bonampak'tır. Bu kentin bize çok şey öğreten, öğretecek çok şeyi de olan fresklerle kaplı üç büyük odalı, koca bir tapınağı vardır.

Bonampak, maya dilinde : «tablolarla dolu duvarlar» anlamına gelir. Kent bir dereceye kadar yenidir, milâdımızın 800 yılından kalmadır. Tamamlanmamıştır. Mayalar'ı öbür kentleri bırakıp gitmeğe zorlayan benzer nedenler bu kentin yapımını yarıda bırakmış.

Bonampak freskleri bize maya topluluklarını, o dönemde kopan savaşı, ve Zaman'ın simgelerini gösterir.

Kent 1946'da, rastgele, bulunmuş oldu. Sayısız fresklerine göre, bunların işinin ustası bir insanın yönetiminde gerçekleştirmiş, imcece bir yapıt olduğu düşünülür genellikle. Rönesans'ın işlikleri biraz benzer biçimde işliyor. Bu bilinmeyen dâhî renklendirilme işini sonra arkadaşlarına bırakarak, fresklerin taslağını siyah mürekkeple kendi çizmiş gibidir.

Öyle görünüyor ki Bonampak'a öteki kentlerin bırakıldığı yıkım döneminde başlanmış, sonra Kuzey'den gelen ve ikincisini yapmak üzere ilk maya imparatorluğunu tüylü yılan adına yıkan Quetzalcoatl'ın istilâsı sırasında sürdürülmüş oldu. Ve öyle görünüyor ki bu iki olay önceden kestirilmişti. Bitirilmeyeceği bilinen bir kenti peki neden kurmağa başlamalı? Bir kez daha yazgı, ve kehanetlerin anlamı sorununu ortaya çıkıyor.

Başka kentlerde olduğu gibi, Bonampak'ta da, fresklerin yıkılmış, heykellerin parçalanmış, dikme taşların alaşağı edilmiş, tepenin bütün bütüne yere gömülmüş olduğunu belirtelim. Kuşkusuz, bırakıldıktan sonra kente gelen istilâcıların fazlasını öğrenmesi istenmiyordu.

Chilam Balam kitapları maya rahiplerinin yalnız istilâları değil, doğal yıkımları, özellikle siklonları ve deniz baskınlarını da önceden bildikleri gerçeğine dayanır. Bu öngörülen yazgının damgasının belirtileri olarak görülmüştü, hiçbir durumda da önlenemez bir yazgıyı değiştiremiyorlardı.

Chilam Balam kitaplarının maya yazısını bilmeyip sözlü gelenekleri iyi kötü ispanyolca saptayan ardına düşülmüş insanlarca düzenlenmiş olduklarını belirtmek gerekir. Bunlar yeniden bulup sökmemizin gerekeceği maya kitaplarıdır. Henüz ancak uydu fotoğraflarından tanıdığımız bu sayısız kentlerin birinde gömülü, durup durmadalar belki.

Maya rahiplerinin Zaman'ı bulmak için uyguladığı yöntem tam olarak neye dayanıyordu?

Bir varsayımı ortaya atmağa çalışacağım.

1965'e doğru New York'ta yirmi yaşında zihin bakımından çok kötü durumda «zekâ bölümleri 50'nin altındaydı» ama olağanüstü bir yetisi : tam aritmetik zaman yeteneği olan iki ikiz bulundu.

İçlerinden birine : 4 Şubat 1648 hangi gündü diye sorulduğunda, öteki hemen : cuma diye karşılık veriyordu. Ve buna 2003 hangi gün olacak diye sorulunca, ilki : çarşamba karşılığını yapıştırıyordu.

Denetlemeler çocukların hiçbir zaman yanılmadıklarını ortaya çıkardı.

Bunun üzerine birçok bilimsel soruşturma yapıldı, boşuna, ve seçkin bir hekim, **Le Monde** gazetesindeki bir yazıda işi açığa vurdu sonunda:

«Bu soruya bilimin verecek karşılığı yoktur. Ama bu **Matin des Magiciens'e** (e) başvurmak için bir sebep değildir.»

Resmî bilginleri kızdırmak pahasına, **Matin des Magiciens'in** yöntemine, gerçek olaylara, **fantastik gerçekçilik** dediğime dayanan sezgisel varsayımlara başvuracağım.

İkizlerden biri sorguya çekildiğinde, karşılık verenin öteki olması olayına önem vermiyelim. Kısa mesafeli bu telapatının hepsi telepatik te olmayan, birçok açıklaması olabilir.

İkizlerde aritmetik zaman yeteneği vardı. Bazı gözlemciler onlarda **çok kısa zaman yeteneğini** saptadılar. Böylece, ikizler uzay fethinden söz edildiğini hiç duymuşa benzemiyorlardı. Ama kendilerine : «Sputnik nedir?» diye sorulunca, yalnızca 4 Ekim 1957 günüyle karşılık vermekle kalmadılar, üstelik bu günden önceki, Sputnik'ten söz açan birçok gazete yazısını da ezbere şayıp döktüler. Danışmak için sanki **zaman'da geriye dönebiliyorlarmış** gibi.

Bu özel yetenek ikizlerdeki bir beyin anormalliğinden doğmuş olmalıdır.

Maya rahiplerinin başka rahiplerin beynini ameliyat ettiklerini biliyoruz. Delgi ameliyatı aletleri ve açılmış kafatasları bulundu. Maya rahiplerinin zaman yeteneğini göstermeğe uygun boyunsal bir cerrahlik ameliyatını bildiklerini düşünmek bana böylece olası görünüyor.

New-yorklu ikizin durumunda, olay belki doğuşla ilgili bir değişimden ileri gelmiştir. Maya rahiplerinin bu biçim değişimleri kışkırtabildiklerine, hele başarı gösteren deneklerin de gelecekle ilgili olduğu kadar geçmişle de ilgili bilgiler verebildiklerine, yaptığımız gibi, soyutça ve iki boyuta göre değil de, zaman'ı birçok gerçekliği içinde algıladıklarına inandım.

Kendilerine yapılan ameliyatları başarıya ulaşmış olan, bazı rahipler, **zaman'da yer bile değiştirebiliyorlardı**, belki. Yazılı belge ne yazık ki güvenemeyeceğimiz kadar belirsiz ve azdır.

Bu zaman yeteneği yalnızca geçmiş ve gelecekle ilgili bilgiyi değil, zaman yapısı üstüne de bilgi veriyordu öyleyse. Bu olgunun insanlık tarihinde tek olgu olduğu görülüyor.

Nasıl bir çölde ya da denizde bir insan, bir kervanı ya da bir yelkeni görmeğe çalışmak için gözünü dört açarak ufkun çevresini tarayıp başlıca dört noktaya, kuzey, güney, doğu ve batıya göre bakabilirse, bir maya rahibi de zaman'ın aiti yönünün çevresini öyle tarayabilir, o andaki rengi görebilir, bu rengin iyi mi kötü mü olduğunu çıkarabilir, Zaman ekseninin dikeyinde oluşmuş olayları da kestirebilir.

İşte keşiş Diego de Landa'nın ortadan kaldırdığı büyük sır bu oldu.

Ve bu sırrı şimdi bilenler, bunu kıskançlıkla saklıyorlar. XX. yüzyılın başlangıcına doğru, Yucatan'da, bir küpte başka bir maya el yazması, o zamana kadar bilinmeyen, dördüncüsü bulundu. Ne var ki örneği ya da fotoğrafı çıkarılamadan önce, bilinmeyen kişiler gelip onu yaktilar.

İstilâlar sırasında, maya rahipleri sağlam bilgiler verdiler, bu bilgiler de henüz saygıya değer bilgiler gibi görünüyor. İspanyollar kuşkusuz çok şeyi yok ettiler. İstilâların ardından başgösteren çiçek hastalığı salgını da kendilerinden çok Mayalar'ı hakladı (1). Ne var ki herşey yok olmadı.

İspanyollar'ın «çok uzun zamandır kestirilen» gelişinin daha başlangıcında, önlemler alınmıştı. Böylece Uxmal piramitinin tepesinde kurulan tapınak basamakları ancak bir insan boyunda olan bir merdivenle çıkılabilen tapınaktı. Buraya tırmanmak için, yalnızca rahiplerin gösterdiği özel bir güç gerekiyordu.

Son zamanlarda sovyet bilgini Vladimir Aleksandroviç Kuzmitzev Uxmal piramitinin tepesine çıkmağı başardı. Şunu anlatıyordu :

«Tropikal güneşinin göz kamaştırıcı aydınlığında, görüşüm birden sislendi. Kalbim çarpıyordu, ömrümde bilmediğim bir yorgunluk bastı üzerime. Bu merdiven sonsuzdu gibime geliyordu. Merdivenin göğe uzandığına neden inanıldığını anladım.»

Merdivenin tam tepesinde, insana benzemeyen, ziyaretçilere acımasız bakan, taştan bir figür bulunmaktadır. Yandaki büyük vazolar ilke olarak kurban alevini kabul etmelidir.

Diego de Landa piramitlerin tepesindeki tapınaklarda ele geçirdiği bütün belgeleri, bunları ateşe vererek yok etti. Ama bilinmeyen piramitler, tüm kentler, ve hatta yeraltı dehlizlerinde saklanmış belgeler var.

Meksika hükûmeti bu sorunla uğraşiyor, en çok da eski maya yapıtları kaçakçılığını önlemeğe çalışıyor.

Bize Zaman yeteneğini açıklayan işlemi tanımak olanağı verecek olan bir belgeyi bir gün bulacağımızı düşünmek yasak değildir.

(1) Bu salgındır ki Wells'e **Dünyalar Savaşı**'nda Merihliler'i mikroplarla ortadan kaldırtmak düşüncesini esinletti.

Bu işlemin varlığının varsayımı kabul edilirse, o zaman ortaya bir sorun çıkar: bizim pek üstesinden gelemediğimiz bir işi mayalar nasıl becerebiliyorlardı?

Anatomik beyin inceleme yöntemlerimizle, radyo-izotopla beyin incelemesiyle ve hatta, elektro-ansefalogramlarımızla bile böyle bir işi gerçekleştirmekte yaya kalacağız. Neolitikten gelen Mayalar, bunu nasıl buldular?

Tek geçerli varsayım, onların bunu bulmadıkları, ancak bu işin kendilerine öğretildiğidir.

Kim öğretmişti? Oralara yolculuk eden ve oralarda denemeler yapan Zaman'ın Gizli Sahipleri. Dünya-dışların varsayımı kadar, bu varsayımın yabana da atılmadığı kadar akla yakın bir varsayımdır bu.

Ve bana bir maya mezarında bulunmuş bir elektro-ansefalogram gösterilmiş olmadıkça, bu varsayımı destekleyeceğim.

NOT

Mayalar'da delgi ameliyatı için bu bölümde söylediğim okuyucuya garip gelebilir. Bunun için Prof. Marcel Homet'ye borçlu olan, Khadat dergisinin yitik uygarlıklara ayrılmış 4. sayısında da çıkan çok güzel bir incelemeden bir alıntı vereceğim burada.

Chimu'lar Peru yakasında, Mayalar'inkine çok yakından bağlı bir imparatorluğu oluşturuyorlardı. Bazıları Chimular'ın maya imparatorluğunun kaynağı olduğunu, kimileri de onların bir sömürge olduğunu düşünür. Ne olursa olsun, tıp yöntemleri benzer yöntemler olabiliyordu.

İşte Prof. Homet'in yazdığı :

«İşte, bir seramikte, kafası tıraşlı ve ağzında koca bir top yaprak, uyumuşa benzeyen bir adamın üzerine eğilen bir adam. Ayaktaki adam elinde hafifçe çukurlaştırılmış T biçiminde bir bıçak tutmada. Uzanıp yatan, çiğnediği bu koca yaprağı (f) demetiyle acıyı duymazmışa benzeyen adamı ameliyat etmek üzere olduğu düşünülebilir. Cerrah böylece kafatasında bir delik açar; kafatasında olduğunu bildiği uru yavaş yavaş çıkarır, deliği yeniden kapayıp dağlar. Bu işlem için, beyin anatomisini iyice bilmek gerektiğinden, şaşılacak

şey gibi gelebilir yapılan. Ve bununla birlikte Cuzco'daki delgi ameliyatı geçirmiş kafatasılarını inceleyen bugünkü hekimler, şu noktada aynı kanıdadır: Chimu cerrahlarının birçok hastası birçok kez delgi ameliyatı geçirdi, ve... her kez, yaşadı.»

ACIKLAMALAR ::

- a. Bkz. Tanrıların Arabaları.
- b. Fransız yazarı (1899—1959).
- c. Amerikalı dilbilimci (1897—1941).
- ç. Uçak.
- d. Doğaya can veren tanrı, kuş-yılan.
- e. Büyücülerin Sabahı. Dilimize Evrenin Sahipleri olarak çevrilmiştir.
- f. Kokanın büyüleyici etkisi düşünülmüştür.

MUSA VE ZAMANDA YOLCULUK

Zaman'da yolculuğun ilk tasviri bir kurgu-bilim öyküsünde bulunmaz ve çağımıza ilişkin değildir. Talmud'un parçası olan yasal sayılmayan Yahudi gelenekleri derlemesinde, Haggada'da bulunur.

Edmond Fleg'in *I'Anthologie Juive*'ine göre adını andığımız bu metin kuşkusuz İsa'dan sonra V. yüzyıla kadar uzanır. Bu, Kilise yasaları dışında kalan inananların evetlemek zorunda olmadıkları bir metindir. Daha çok ahlâksal bir öykü söz konusudur diyelim.

«Göklere doğru yükseldiği saatte Musa, Tanrı'yı, kutlu olsun, oturmuş ve Tevrat'ın harflerine küçük taşlar (işaretler ve süsler) kondurmakla uğraşır buldu. «Dünyanın Efendisi, dedi, bana taşsız harfler vermektten seni kim engelliyor?» — Tanrı karşılık verdi : «Bunca ve bunca kuşağın ardından, bir adam doğacak ve adı Akiba ben Jozef olacak; bu küçük çizgilerin herbirine göre de, yeni yeni yorumlar getirecek.» — «Dünyanın Efendisi, dedi Musa, izin ver de onu bir göreyim» — «Geriye dönüp git.» — Musa kalkıp gitti ve Akiba'nın okulunda, sekiz sıranın arkasına oturdu : ne var ki burada söyleneni hiç anlamıyordu ve gücü zayıflıyordu. Akiba dersini verirken de, öğrencileri kendisine sordu : «Rabbi bunu nereden biliyorsun?» — O karşılık verdi : «Musa'nın Sina'da aldığı bir dersen.» O zaman Musa'nın gönlü yatıştı. Yeniden kutlu olsun, Tanrı'nın karşısına çıktı, ve ona dedi : «Dünyanın Efendisi, elinde onun gibi bir insan var. Tevrat'ını benimle mi göndermek istiyorsun?» — Ve Tanrı kendisine karşılık verdi : «Sus, çünkü bu benim bileceğim iş.» (Menachoth, 29 b.)

Bu, bana öyle geliyor ki gelecek içinde şimdikiye dönüşlü bir yolculuğu anlatan ilk metindir. Hiçbir yazında, bildiğimce, Wells'in *Zaman'ı bulma makinası*'ndan önce, bu tür bir metin bulunmuyor.

Wells zaten bu metnin bir çevirisini, Zangwill'inkini okumuş olabilir, çünkü **Zaman'ı bulma makinası**, bir metinden, yazarların ve Tanrı'nın ortaya koyduğundan, fazlasını çıkarmağa çalışan kuralara bağlı bilgilerin kendilerini beğenmeleri üzerinde Haggada gibi alay eder.

Demek oluyor ki Akiba harflerin süslerinin bir yorumunu veriyor. Wells'in yapıtında, bir Zaman yolcusu tasarısını bir dost çevresinde açtığında, içlerinden biri bağırır :

«Ama Sokrates'in ya da Platon'un kendi ağzından demek Yunanca öğrenebilecekti insan!»

Ve başkası karşılık verir :

«Kendini sınavda gümlenmenin en iyi yolu. Almanlar Yunancayı böyle geliştirmişler!»

Zaman'da yolculuk düşüncesini açıkça belli ettiğinden, Haggada'nın metni çok ilginçtir. Yolculuk büyü, makinasız, kudreti mutlak Tanrı'nın yardımıyla tamamlanır.

Bu metin İsa'dan önce II. yüzyıldan ya da III. yüzyıldan başlayarak yahudi düşüncesiyle çok iyi bağdaşır. Needham'ın (1) pek haklı olarak belirttiği üzere :

«İbraniler zamana gerçek bir değer verecek ilk Batılılar, bir epiphania, bir theophania (a) gibi Zaman içindeki olayların kaydını tutacak ilk kişiler oldular.»

Ve Needham şu önemli ve genellikle bilmediğimiz uyarıda bulunuyor :

«Milâdımızdan başlayarak yılları saymak alışkanlığının ancak İsa'dan sonra 525'te Denys le Petit'ce (b) yapılmış öneriden kaldığını biliyoruz; buna karşılık, daha az bildiğimiz, İsa'nın doğumundan önce uzayıp giden yıllar dizisinin ancak milâdımızın XVII. yüzyılında benimsetilmiş olduğu, Bossuet'nin de (c) 1681'de bunu kullanacak kuşkusuz ilk kişi olduğudur.»

Zaman'da yolculuk düşüncesinin neden bu kadar uzun zaman sonra batı düşüncesinde doğmağa başladığını bu belki açıklar. İsa'dan beş bin yıl önce, Mayalar, daha elli milyon yıl kadar geriye doğru hesaplarlarken, Hindular aşağı yukarı kırk milyon yıllık dönemleri incelerlerken, Batılılar, İncil'e göre, evrenin yaratılışını milâdımızın başlangıcından ayıran sekiz bin yıllık gibi dar zaman çerçevesinde uzun süre kapalı kaldılar.

(1) *La science chinoise et l'Occident*, Seuil Yay., say. 211.

Buna karşılık Yahudiler milâttan sonra V. yüzyıldaki bu metne ulaşmak için, Zaman'da yolculuk üstüne milâdımızdan önce II. ya da III. yüzyıldan başlayarak düşünmüşe benziyorlar.

Yahudi Zaman'ı devresel, ama geriye dönüşümsüz olmuşa benzemiyor hiç. Hıristiyan zamanı yazarlara ve Kilise'nin tutumuna göre bazan devresel, bazan da doğrusal ve geriye dönüşümsüz oldu.

Siger de Brabant (ç), 1277'ye doğru tarihin 36000 yıl sonra yeniden başlayacağı ve tüm ayrıntılarıyla tekrarlanacağı kuramını yayar; takımyıldızlarıyla gezegenler yeniden ilk yerlerini alacaklar, insanlar yeniden aynı devri sürdüreceklermiş.

Hıristiyan düşüncesinde hiçbir yerde bir devirden doğruca ötekine bir geçiş varsayımına rastlanmıyor.

Yahudi geleneğiyle hıristiyan geleneği arasında en sonu pek az iletişim oldu. Yahudi metinlerinin ortak dilde yayınlanması yalnızca zamanımızda başlar, tam olmaktan da uzaktır. Ama, Haggada'dan bu yana, bu metinlerde Zamanda yolculuk kavramı bulunur, genellikle de Musa'ya ya da tarihsel büyük kişilere kondurulmuştur. Bununla birlikte, ince ve kılı kırk yaran tartışmalarında, Talmud'cular bile, zamansal gariplikleri dile dolamacağı göze alamazlar. Hiçbir zaman Tanrı'nın kendisinin geçmişi değiştirip değiştiremeyeceğini öğrenmek sorunu tartışılmış, ya da ortaya atılmış bile olmaz, söz gelimi.

İsa'dan önce I. yüzyılda bilgeler gerekircilik sorununu, ve tanrısal gücün, çok dar buldukları sınırlarını tartışıyorlar. Gerçekten her yıl Büyük Bağış'ta (Kippur), evrenin yazgısı belirlidir ve Tanrı'nın kendisi bile bunu değiştiremez. Tanrı yazgıyı ertesi yıl, Yahudi Yılbaşısı'yla Büyük Bağış arasında çizecek ancak, işte o zaman yalvarmak ve merhametli olmak gerekir.

Mantiğa uygun olarak — Talmud'cuların mantığa düşkün olup olmadıklarını da Tanrı bilir —, Tanrı Zaman'da yolculuğa izin verdiğine göre, geçmişi değiştirmek zorunda kalacaktı. Ama sorun ortaya konmuş değildir; tamamiyle mantık ve gerekircilikle kazanılmış bir evren isteneceğe benzer.

Milâdımızın II. yüzyılının başlangıcında, rabbi Eliezer şöyle diyecek: «Bir mucize bir kanıt değildir.» Mucizeler ve Zaman'da yolculuklar, metinlerin kendileri üzerinde son derece sakınlı davrandıkları büyücülere kondurulur.

Mucizeler, geçmişe dönüşler gerçekten ölümlerin dirilişine, bu son derece yasak olana, yol açabilir gibidir. Bütün bunlar tanrısal

mutlak-gücün sınırlarını belirtir. Bu sınırlar Abraham İbn Baud'un kitabında, **Yüce İnanç'ta** tanımlanmıştır.

Tanrı olabilir kesinlikle olabilir olarak yarattı, mutlak bir açıklıkla da, ancak, nesnel olarak gerekli olan öznel olabilir tanır. Çünkü insanın başına gelen bütününü her zaman Tanrı'ca istenmiş değildir.»

Bu Tanrı'ca istenmeyen, ama kişinin özgürlüğüne bağlı olaylar arasına, Zaman'da yolculuğu katmak gerekir belki. Bununla birlikte insan için erişilemezmiş gibi konu hiç işlenmiş değildir. Birçok olay gibi, Büyükler'e, daha çok Eski Büyükler'e ayrılmıştır, zamanda yolculuk.

Zohar (d), Eski Büyükler'den birini, çok güzel biçimde tanımlar:

«**Gizli Kitap'tan** Eskiler'in, Eskisi'nin, bilinmeyenler'in Bilinmeyeni'nin, Gizli'lerin Gizlisi'nin yarım yamalak belirtenebilir olduğunu öğrendik. Yalnızca biliniyor ki bu Yaşlılar'ın Yaşlısı, Eskiler'in Eskisi'dir. Kışılığı yaptıklarından az buçuk görülüyor. O «ak harmanlı ve nur yüzlü Efendi» dir. Ateş demetlerinden oluşmuş bir tahta kurulmuştur.»

Bu metin elimizdeki bir Zaman sahibinin en iyi tanımını verir.

Milâdımızın X. yüzyılından sonra, Diaspora — dağılmış yahudi halkı — düzenli olarak ziyaretçiler kabul etmeğe başlar. Ziyaretçi üç değişik efsanenin açıkça bir yoğunlaşması olan efsanelerde tanımlanmıştır :

— Bir ateş arabasında, göğe çıkan **Peygamber İlyas** efsanesi;
— İsa söz konusu olduğundan Yahudilerce tabu sayılan, ama gene de Ziyaretçi efsanesinin yapısına giren, **gezgin Yahudi** efsanesi;

— Değişik dönemlerde ziyarete gelen, sonra yeniden geçmişine dönen **Musa** efsanesi.

Bu ziyaretçi efsanesi bugün bile öylesine canlıdır ki bazı bayramlarda, aile sofrasının çevresinde bir yer ayrılır ona. Söz gelimi Paskalyalar'da. Bu yere : Peygamber İlyas'ın yeri denir.

1920'de, Polonya Wolyn'sinde (e), Krzemieniec'te bunu gördüm. Orada Ziyaretçi'yi, hep aynı kişiyi, özel hiçbir şeyi olmayan giysili bir adamı buyur eden evler çoktu. Adam uzaktan geldiğini, sonra gene uzağa döneceğini söylüyordu.

Yazık ki, yeni çağda yaşadığımızdan, resmini çekmeği kimse düşünmedil

Son ziyareti, bildiğim kadarıyla, Sekiz Gün savaşından az önce, İsrail'de, Sadeft'e olmuştu.

1933'te ölen, Yahudi peygamberlerin en sonuncusu, Gustav Meyrink (f), **Yeşil Yüz** kitabında (1) Ziyaretçi'den hayranlıkla söz etti :

«Gönül evrenine açılan kapının anahtarını temizledi. Bu anahtar Tufan'dan bu yana paslıdır (2)... Onu insanlar arasında bir insan diye görüyorsan, henüz uyanmamış olduğundandır. Ama onu yıldızlar arasında bir işaret, takımyıldızları arasında bir simge olarak görürsen, mucizeler yaratıcısı diye seçilen kişi olduğunu bil o zaman.»

Ve en sonu, bütün gizemci öğretileri özetleyen ve bütün güçlerin anahtarını veren şu iki sözcük: «Uyanık durmak, herşeydir.»

Zamanında, 1925'e doğru, Amsterdam'da, Prag'da ve Karpatlar'da görüldüğü gibi Ziyaretçi'nin birçok tanımını verir Meyrink. Bu yüzü paslanmayla yeşile dönmüş, eski tunca benzeyen bir adamdır. Sonra seçilemeyen, bozulan bir yüz. Sözün kısası yalnızca uyanmış insan için gece göğünde görülebilen, yeni bir zodyak belirtisi. Yani sıradan kişininkinden üstün bir erinç durumuna erişen insan için.

Meyrink'e göre, bu durumların, birçok aşaması vardır:

«İlk aşama önce deha adını alır. Ötekiler kalabalıkça bilinmeyen ve aldatıcı görünüşler yerine geçen aşamalardır. Bir adam, eliyile Troya'yı kazmak yürekliliğini göstermiş oluncaya dek, Troya da bir yanılsama olarak görünmüştü.»

Ziyaretçi, Yeşil Yüz, gnostik (ğ) anlamda, bir **eon**, yani bir Ebedî, Zaman hakimiyetine sahip olan bir kişi olacaktı. Büyücü Simun ona rastlamış ve onun üzerine bir yapıt kaleme almıştı: yazık ki bize ulaşmış olmayan, **Bir Ses'in ve Bir Ad'ın Vahiyi**.

Kendisi, bu yapıtı tanımlamak için, şöyle der: «Bu yazılan güçlü Yüce'den, sonsuz Güç'ten geliyor. İşte bunun için mühürlü, gizli, örtülü, Herşey'in Kökü'nü temellerinde bulunduğu yere konmuş olacak.»

Bu yapıtın birçok örneği İskenderiye kitaplığının yangınında yok oldu, ötekiler hıristiyanlarca yakıldı.

---

(1) Fransızca çevirisi Emile Paul'den, Paris.

(2) Bu imgede William Blake'la (g) bir yakınlık görülebilir: «Algının kapıları temizlenmişti...» Aldous Huxley'in, Blake'tan etkilenmiş olduğunu kabul ettiği bir kitap. **Algı'nın Kapıları**, yazdığı biliniyor. Ama Meyrink'i tanımış olduğu görülmüyor.

İsa'nın ölümünden sonra on yedi yıl Yakın-Doğu'da dolaşan gnostik göçebe, Büyücü Simun konusunda, kuşkuyla bir doğrulukta, birçok garip öykü biliyoruz.

Samiriyeli'ydi, az örnek alınacak bir yaşam sürüyor ve Tyr'deki bir genelevden çıkarttığı bir yosmayı kendine eşlik ettiriyordu. Mucizeler yaratıcısıydı. **Resullerin İşleri** (h) anlatır:

«Samiriye kentinde, büyü yapan ve Samiriye halkını hayrete düşüren, Simun adında bir adam vardı. Bir Tanrı kulu deniyordu ve en gencinden en yaşlısına, herkes, ona gönül bağlıyordu.»

Ziyaretçi'ye gelince, XX. yüzyılda Sadeft'e olduğu gibi, X. yüzyılda Floransa'da da görülen, zamanımıza gelme Musa olduğu söylenen bu kişi, ilginç olan nokta, aktör gibi değil, sıradan gözlemci gibi davranıyor. İşe karışıyor benzemiyor, hele, bir sofraya oturunca, konuşmaktan çok dinliyor.

Bu ziyaretçi efsanesi günümüzde çok canlı yaşar, bazan yepyeni kılıklara da bürünür. Noel Behr'in romanı, **Hayalet Boksör** böyledir, burada öykü, belki bilinçsizcesine, Ziyaretçi'nin yeni halk destanı, ve James Bond'vari casusluk romanı biçiminde anlatılan öyküsüdür. Noel Behr çok satan **Kremlin'e Mektup'u** yazmış olmakla ünlü, bir halk yazarıdır üstelik.

Hayalet boksör, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'da, tutukluları kaçtırmak için toplama kamplarına girer ve görevi kendisini yakalamak olan Gestapo şefinin kesik başını Hitler'e gönderir. Kitabın sonunda, bir kampa döner, başına bir yahudi tören şalını geçirir, sonra ölü yakma fırınına doğru ilerleyen bir Yahudi kuyruğuna girer. Noel Behr Yahudi Ziyaretçi'nin efsanesini çağdaşlaştırdığını, bu efsanenin büyüklüğüne yaraşır, Meyrink'in de düşünmüş olacağı bir son verdiğini anladı mı?

Ne olursa olsun, bu efsanenin canlılığının tamamlayıcı bir kanıtıdır.

Ama yetersizdir.

Ziyaretçi efsanesinin hiçbir zaman Mesih'inkiyle karışmadığını belirtmek yerinde olur. Mesihler, gerçek ya da yalancı, Diaspora'da bol olmuştu. Ziyaretçi hiçbir şey ortaya atmazken, onlar kurtuluşu vadedyorlardı.

Bu Mesihler'den, öyküsü pek kesinlikle bilinen en yenisinin adı, Sabbatay Sevi'ydi. 1626'da doğdu, 1676'da da öldü. Türkler'le

Müslümanlar'ı olduğu kadar, büyük bir sayıda Yahudi'yi de kandırmağı başardı, ama mucizeler yaratmakta yaya kaldı. Sonunda İslâmîliği benimsedi. Mesihler'in yaşamı konusunda sağlam ayrıntılar biliniyor. Ziyaretçi, düzenli olarak, en azından on yüzyılda bir ortaya çıkan bu Zaman'a bağlı olmayan kişi konusunda hiçbir şey bilmiyoruz.

Ve bu bölümü başlatan metin bize bu Zaman'da yer değiştirmek, sonradan çıkış noktasına dönmek üzere geleceğe bir akın yapmak yeteneğinin ilk tanımını veriyor.

AÇIKLAMALAR :

- a. Tanrıların bedenli olarak görülmeleleri, İsa'nın görünmesi, 6 ocak gününde kutlanan hıristiyan yortusu (epiphania); Apollon'un dönüşünü kutlama bayramı (theophania).
- b. Denys le Petit, kilise yazarı (500—545).
- c. Bossuet (Jacques Bénigne) dinbilimci Fransız yazarı (1627-1714)
- ç. Siger de Brabant. Filozof. Resmi Paris üniversitesi profesörü (1235—1281).
- d. Kabala'yı oluşturan iki kitaptan biri.
- e. Ukranya'nın kuzey—batısı.
- f. Gustav Meyrink, Avusturyalı romancı (1868—1932).
- g. William Blake, İngiliz ozanı ve ressamı (1757—1827).
- ğ. Saltık bilginin anlık sezilerle kavranabileceği inancı.
- h. Bkz. Kitabı Mukaddes. Resullerin İşleri. (VIII—9).

MICHAEL SCOT

Melkisedek için olduğu gibi, Michael Scot'a da kesin bir tarih biçmek güçtür. Buna karşılık, tarihsel yaşamı inkâr edilmez.

İlk resmî belirtisi 1217'de Toledo'da olur. Bilim doktorudur ama, hangi üniversiteden bilinmiyor. Doğum tarihi ve yeri üstüne, soyları üstüne hiçbir bilgimiz yok.

1236'da, Sicilya'da, İmparator Frédéric II'nin sarayına bağlı bir ozanın yapıtı, ölümünü bildiriyor. Hakkında bilinen herşey bu kadardır.

Ama, 1217 ve 1236 arasında, büyük bir büyücülük ününü kazanıyor. Öyle bir ışık çevresi yayıyor ki varlığı karşısında olaylar her zaman olduklarından başka türlü oluyora benziyor, Paris'e geldiğinde Notre-Dame'ın kulelerinin sarsılmağa başladığı bile söyleniyor.

Toledo'da El—Biruni'nin (a) yerküre üstüne incelemesini arapçadan çeviriyor. 1220'den 1227'e kadar, papanın hizmetindedir. 1224'te, Papa ona İrlanda'da Cashel başpiskoposluğunu öneriyor, ama Scot istemiyor.

1227 nisanında, Papa Grégoire IX Cantenbury başpiskoposluğuna Michael Scot'a bir burs bağlanmasını öneriyor. «Derin bilgisi şaşılacak derecededir, üstelik bütün dilleri, özellikle İbranice ve Arapça biliyor.»

Bundan sonra Michael Scot, sarayını bulundurduğu Sicilya'da İmparator Frédéric II'nin hizmetine geçiyor. Frédéric II, daha sonra Bavyeralı Louis II gibi düpedüz nevrozluydu; ve, onun gibi, sanatları ve bilimleri yüreklendiriyordu. Özellikle, bugün astroloji ve simya gibi, bilim-ötesiler denen alanda...

Michael Scot onun danışmanı, Dante de *İnferno*'sunda (b) ona, büyük büyücüler arasında yer verir. Ünü pek büyüktür.

Resmî bilim konusunda, Scot İbranice ve Arapçadan başlayarak latince çevirdiği Aristoteles'in ortaya çıkarıcılarının ilki olarak kalıyor.

Ama başka konu var. Sicilya dönemi sırasında, resmen kabul edildiği gibi bilim alanından olmadıkları söylenemeyen üç kitap yayımlanıyor. Ağırbaşlı **Encyclopædia Britannica** söz uzatırlığından, tutarsızlığından ve eleştirici düşünce yoksunluğundan ötürü Michael Scot'a sitem eder.

Gerçekten, bu açık yürekli insan herkesin olmadığını bildiği **metaforların dönüşümüne** inanmıyor.

Dünya'nın Güneş'in çevresinde döndüğüne, dünyanın kozmosca yaratılmış enerjiyi emdiğine de inanıyor. Oysa, herkes bunun doğru olmadığını biliyor.

İlk kitabı, **Liber introductorius**, (c1) gökbilimle astrolojiyi inceler ve Scot'un özgün çalışmalarını ortaya atar. Copernicus bunu, kozmik ışınları ve meskûn gezegenleri de daha sonra tanımıştır.

İkinci kitabı, **Liber Particularis**, (c2) Zaman'ın doğasını, ölçüsünü, sonsuzlukla bağıntılarını inceler. Burada tamamen deli de olsa, yerli yerinde sorular soran Frédéric II'yle karşılıklı bir konuşmada bulunur. Bu kitapta Zaman içinde yolculuğa imâlar da vardır.

En son üzerinde daha çok durulması gereken **Physionomia'** dir (c 3). Burada Scot temel soruyu sorar: «Güç nedir?»

Ve karşılık verir: «**Zahmete değer olan tek güç zihnin, zihin üzerindeki gücüdür. Sonsuz büyük madde kütlelerinin denetimi hiçbir şey değildir. Gerçek güç, kendi istemini başka zihinlere kabul ettirmektir. Ancak böylece insanlara egemen olunabilir.**»

Sonra ayrıntılara girer. İnsanların en gizli düşüncelerinin yüzlerinden, davranışlarından, tepkilerinden nasıl çıkarılabildiğini gösterir. Düşlerinden başlayarak daha da çoğunun bilinebildiğini açıklar. Ve bu 1230'a doğru ileri sürülüyor! Ve düşleri yönetmek yolunu açan gizli sanatı ortaya sermeğe başlar, İmparator, dediğine göre, bu temel bilgiyi kendine saklamak istediği, onu daha ileri gitmekten yasakladığı için de, durur sonra.

Ama **Physionomia'**ya göre, Scot'un Sigmund Freud'un yedi yüzyıl sonra kavrayabildiği ilkeyi bulmuş olduğu belli gibidir: görmek için gözleri ve işitmek için kulakları olan kişi ölümlülerin hiçbir şeyi gizleyemediğini hemen kavrar.

Ayrıca, Michael Scot'ın ipnotizmayı ve beyin yıkamayı bilip uyguladığı, bu konularda zamanımızın bilginlerinden daha ileri gittiği de bellidir.

Scot «Zahmete değer olan tek gücün» uygulamasına, bir düşünçenin başka bir düşünce üzerindeki denetimine ulaşmış gibidir.

Hitler Haushofer'den (ç) bu teknikler üzerinde birkaç ders almıştı ama, bu tekniklere ancak kısmen sahip oluyordu. Scot tam tekniğe varmış görünüyor. Ne yazık ki elimizde ne notları var, ne de Frédéric II'ye verdiği dersler üzerinde sağlam bilgiler.

Daha yukarıda sözünü ettiğimiz üçünün dışında, başka birçok yapıt bize kadar ulaşmamıştır. Bunlar daha çok simyayla ilgilidirler, ama Michael Scot'un oymaları kesinlikle belli değildir. Jacques Sadoul'un *Trésor des Alchimistes*'inde gösterdiği gibi, simya yapıtlarının gerçek yazarları ihtimamla kimliklerini saklıyorlardı.

Ama, düşünçenin denetimi konusunda, bize ancak *Physionomia* kalıyor.

Ve efsane var. Michael Scot'un efsanesi hemen hemen çok zengindir. Bütün büyüsel güçler konur üzerine. Ölülerin dirilmesi, yaşamın yapay yaradılışı, elementlerin dönüşümü, iklimlerin denetimi.

Gerçekten onun lâboratuvar denemeleri üstüne hiçbir şey bilmiyoruz. Güneş'i ve yıldızları gözlüyor, tıpsal denemeyi uyguluyormuş. Bünden yana güvenliyiz. Hepsi bu kadar.

Ama efsanesine bel bağlanılmazsa bile, Michael Scot'un olağanüstü yaradılışı öylece duruyor. Ve bununla birlikte, insan onun üzerine, bir kez daha şöyle demek istiyor :Ateş olmayan yerden duman çıkmaz...

Korkunç yetenekli, zamanına göre ileri bir matematikçi olmuşsa benziyor. Çağının konuşulduğunu duyduğu bütün dilleri biliyordu, hem de pekiyi... Arap bilginlerinin çalışmaları için olduğu kadar Aristoteles için de, arapçadan ve ibranceden çevirileri, ortaçağlık her düşünceyi damgaladı. Elimizde kendisinden İbn Rüş'ün Aristoteles üstüne *Yorumları'nın* bir çevirisi bulunuyor.

Geleceği görüyordu, öylesi bir kesinlikle görüyordu ki büyüculük ünü böylece alıp yürümüş oldu. Ancak sözcüğün yeni anlamında, yıldız falını yerleştirmişse benzemiyor hiçbir zaman.

Simyayı uyguluyordu, Felsefe Taşı'na (d) da ulaşmışa benziyor.

Bütün bunlar geniş bir kültürü gerektirir. Oysa, incelemeleri üstüne hiçbir şey bilmiyoruz. Bu İskoçyalı (kendi söylediğinden bilmiyor yalnızca, ama soyları belki İskoçyalı değildir, ya da zamanının İskoçya'sından değildir), umulmadık biçimde ortaya çıkıyor, sonra

birden, kanıtsız, üniversite ve kilise takımının sınırsız güç olduğu bir dönemde diplomalı bilgin olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, sapık ya da kutsala saygısız araştırmalar bahanesiyle Kilise onunla hiç ne kavga çıkarmağa çalışıyor ne de kendisini sıkıştırıyor.

Papa'nın hizmetine girmiş olduktan sonra, İmparator'un koruması altına girmekte sakınlı davrandığı gerçektir. Deli mi, bu imparator? Deli mi o kadar? Belki zamanında değeri bilinmemiş yalnızca. Belki sıradan kişilerin sahip olmadıkları bilgilerle denge-sini yitirmiş.

Bu koruma altında, büyük yapıtlarını tamamlıyor. İnsanları uzaktan etki altına alacak ve kendi istemlerini onlara aşılacak bir yöntemi ortaya koyan — hiç değilse bunu ileri süren — şaşılacak rahip Tr.thème tarafından çalışmalarının bir bölümü uygulanmış gibidir.

Sonra Kore savaşı «beyin yıkama» deyimini birden halkın anlayabileceği duruma girinceye kadar düşünceler üzerindeki bu güç-ten söz edildiği artık duyulmuyor. O zamandan beri, belirli bir sayıda ağırbaşlı bilgin (Sargant, Cohen-Seat) konuya eğilmiştir.

Komünist ülkeler ve Çin Halk Cumhuriyeti bu yöntemi bütün bü-tüne kullanmış olmakla suçlandı. Vietnam savaşından bildiğimiz bunu doğrulamıyor. Amerikan tutsakları hırpalanmış, kimi zaman işkence görmüşlerse de, kendilerine hiçbir zaman başarılı beyin yıkama uygulanmadı.

Çin Halk Cumhuriyeti de bu yönteme sahibe benzemiyor: On yıldır tuttukları, kendilerine etkili hiçbir beyin yıkamanın uygulanmış olmadığı Avrupalı ve Amerikalı tutsakları bıraktı.

Ama, her ülkede, Michael Scot'un gizlerine ilişkin araştırmaların, yeni silâhların bulunuşunda bile kesin bir üstünlüğü vardır.

Gerçekten, düşmanın zihnine doğrudan etki edilebilirse bir atom bombasına ne gerek vardır?

Michael Scot'un bize açıklayacak daha birşeyi var mı? İskoçya'nın ve Avrupa'nın birçok kitaplığında onun üzerinde bir yığın araştırma yapan John Bichan (1), bunu düşünüyordu.

---

(1) Araştırmalarının halka indirilmiş bir özetini *Les trois otages* romanında bulabiliriz.

Bir gün, Sicilya'da, Scot'un yeni elyazmalarının bulunması he-
saptan çıkarılmış değildir. Sicilya'nın Scot'tan Aleister Crowley'e ka-
dar. büyücülere gösterdiği sevginin nedenlerini araştırmak gerekir-
di de...

Öyleyse Scot, nereden geldiği ve nereye gittiği bilinmeyen, kuş-
kusuz, geleceğimizle ilgili olan bir sırrın sahibi, herşeyi bilici bir
insandır.

Ama bize onda,, **geleceğin bir yolcusunu** gösteren biricik ne-
den bu değildir.

Zaman'a karşı ilgisi, kehanette bulunma yeteneği, insanlığın
geçmişi üzerinde önemli bilgileri, sıradan kişilerin bilgisi olmayan
Zaman'la bir ilişkinin bulunduğunu sandırıyor.

Önemli resmî, evrensel tarih alanında, Scot'un XIII. yüzyılın
Hiristiyan Akdeniz insanlığına başka uygarlıkları tanıtmış olmak gibi
pek önemli yeteneği olmuş olacak. Herşeyden önce Yunan uygar-
lığı ve düşüncesi : Aristoteles'i getiriyor. Hiristiyanlıkla çağdaş, ama
değişik, Arap uygarlığı : Arap bilginlerinin yapıtlarını çeviriyor.

Michael Scot'un Rönesans'ın nedeni olduğunu söylemeğe kalk-
mayalım — saçma olurdu böylesi —. Tarihte, nedensellik kavramı
pek birşey demek anlamına gelmez, hele işin içine Zaman karışın-
ca. Ve sonra bireysel eylemler, özellikle kültür alanında, dıştan gel-
me, daha genel bir dalgayla, ve kendilerini kabullenmeğe hazır bir
toprak üzerinde yayıldıklarında ancak başarı gösterirler. Charles
Fort (e) şöyle diyordu:

«Buharlı makineler buharlı makineler zamanı gelince gelirler.»

Scot Rönesans'a yalnızca önemli biçimde katkıda bulundu.

Bu uygarlığı başka uygarlıklara ve başka zamanlara yükselt-
mekle görevli olmuşsa, görevinin iyice yerine getirilmiş olduğu söy-
lenebilir.

Ve bu görevin önemini inkâr etmeden (kimse, gene de, onu
eski, az bulunur metinleri aramakla, bunları çevirmekle görevlen-
dirilmemişti, Papa Grégoire IX'un bir yardımı dışında da, Frédéric II'
nin yanına kapılanmadan önce hiçbir zaman paraca yardım görmü-
şe benzemiyor), Michael Scot'un rolü anlayabilene özellikle **bir in-
san varlığının başka bir insan varlığı üzerindeki tüm ruhsal üstün-
lüğünün sırrını** açmak olmuş gibidir. Bu konuda, bugün ondan daha
azını biliyoruz.

Max Weber'den beri (f) bu etkiye **tanrı vergisi** (Charismatique)
egemenlik adı veriliyor. Bu hemen hemen esrardaki uyuşturucu et-
kiye yakın birşeye benziyor.

Almanya'da, İkinci Dünya Savaşı'ndan biraz önce ve savaş sırasında bu tanrı vergisi etkinin en azından iki öğretisi vardı.

Biri özel manastırlarıyla SS'lerin Kara Tarikatı'nda.

Öteki, üstelik ters bir amaçla, Hitler'e karşı çıkan Stefan George'un «Kozmik Merkezler» inde.

Sonuçları bakımından, bu iki eş öğretinin hiçbiri, bize ulaşmış değildir. Bu insanlık için belki iyidir, ama XIII. yüzyılda birinin bizim bilmediğimizi, ya da artık bilmediğimizi bildiğini düşünmek ilginç ve etkileyicidir.

Ve Michael Scot'tan yayılan, Dante'yi de etkileyen parıltı, onun tümencililiği, Zaman'a karşı ilgisi, geleceğin ruhbilimsel yöntemleri üzerinde bilgisi, bütün bunlar bizi sıradan bir haberciyle değil, onun gibi Zaman'ın Gizli Sahibiyle işimiz olduğunu düşünmeğe götürür.

ACIKLAMALAR :

- a. El-Biruni, bilimci ve ansiklopedici arap yazarı (973—1048).
- b. Cehennem.
- c3. Liber introdustorius, giriş kitabı; liber particularius, özel kitap; Physionomia, yüz bilimi, simâ'ya bakarak ruh analizi yapan bilim.
- ç. Haushofer (Karl) Alman generali (1869—1946).
- d. Felsefe taşı, simyadaki sihirli taş. İksir.
- e. Amerikalı. Bkz. Evrenin Sahipleri. İlgili bölümler.
- f. Weber Max, dinler toplumbilimi üstüne araştırmaları bulunan Alman iktisatçısı (1864—1920).

LEONARDO DA VİNCİ

Ve yazgıma gözyaşı dökerek olan kırallarla birlikte, yaşlı ve onuru öleceğim. Ben Leonardo Da Vinci'yim. Manly Wade Wellman, Zaman'da Değişiklik.

Cok önemli bilginler geleceğin sezgisel algısına, onun doğal kehanetine «Leonardo da Vinci etkisi» demeyi önerdiler. Geleceğin yolcusu Leonardo da Vinci konusu kurgu-bilimin klâsik bir konusudur ve buna başvuran bir yirmi kadar öykü roman sayılır en azından.

Burada okuyucudan benimle bir an oyun oynamasını ve şu **Leonardo'nun gelecekte geldiği varsayımını ciddiye almasını isteyeceğim.**

Ve Coleridge'in (a) sözünü ettiği bu «inanılmazlığın ertelenmesi» yle, okuyucu, sanırım, zararını kapatmış olacak.

Bu yaşam öyküsü, hem, önemli eksiklikleri içerse bile, Leonardo'nun yaşam öyküsü konusunda herkesin üzerinde anlaştığı belli bir sayıda sağlam nokta var.

Leonardo da Vinci 1452'de doğuyor ve 2 Mayıs 1519'da bu dünyadan göçüyor. Yalnız eşcinsel değil, ayrıca da kadınlardan nefret eder ve üreme sürecinin düşüncesi bile onu iğrendirir.

Ressamdır, biraz heykeldir, özellikle mühendistir. Kendisine adanmış olan en iyi yapıt 1892'deki bir Fransız kitabıdır : Gabriel Séailles'ce, **Leonardo da Vinci, sanatçı ve bilgin.**

Gelecek sayfalarda, kurgu-bilim öykülerine değil, ama daha çok Leonardo da Vinci'nin kendisinin günlükleri ve Not Defterleri sayesinde, iyice ortaya konmuş gerçeklere başvuracağız. Ve, sanırım, yepyeni sonuçlara varacağız.

Leonardo, herşeyden önce ilk çevrebilimci olarak görünüyor. Çevrebilim, değişik yaşam biçimlerindeki ilişkinin ve içbağın bilimi, bugün yol açtığı olanca saçmalıklara karşın, yararlı, belki kendi yaşamımız için kaçınılmaz bir bilimdir. Leonardo da Vinci, ilkin, çevrebilimsel bir sistem tasvir ediyor.

Temel düşünce ona suyun devretmesiyle gelmiştir. Ona göre, toprağın kanı,, her yaşamın kaynağı, bitki, hayvan ve bütün yaratıkların temel ve gerekli ögesidir. **Not Defterleri**'nde ve yazılarında durmadan bu düşünceye döner.

Bu sonuca nasıl varmış olduğu düşünülmeksizin, biliyor ki insan % 90 sudan oluşmuştur. Ve bu doğrudur.

Ona göre, su başlangıç ve sondur. Bir tufanlar dizisi tasarlıyor, ilk kurgu-bilim öyküsü olarak düşünebileceğimiz biçimde, birini de tasvir ediyor. Bu su düşüncesi öz düşüncesi, düşüncesinin temel direğidir. Üzerine Leonardo'nun anlayışını gösterir bir bilgiyi dayandırabileceğimiz belli tek öge gene budur. Gerçekten, Freud'un çözümlenmeleri Meyer Schapiro ve başka seçkin psikanalistçe bütün bütüne çürütülmüş de oldu (1). Bu Bertrand Russell'in içburkucu sözünü anımsatır: «Psikanalizde, gerçek psikanalistlerin inandığı, imgelem de hastaların inandığı şeydir.»

Biz, Leonardo'nun kendisinin ne düşünebildiğini bilmiyoruz. Kendinden rastlantıya bağlı falan ya da filan sanat koruyucusu diye söz ederken kendisini, yalnızca askerî mühendis olarak tanımlar. Resim yaptığı, taslak çizdiği olgusu ona önemsiz gelir. Sanki geldiği yerde herkes doğal olarak resim yapar ve taslak çizmiş ve, sonuç olarak, bu konularda yeteneğin önemi yokmuş gibi.

Çevrebilim bugünün bir bilimidir üstelik yarının da olabilir. Suyun devretmesi ancak kısa zaman önce anlaşıldı, gene de, çağdaş sanayi etkinlikleri nedeniyle, devretmenin şimdiden iyice bozulmuş olmamasından korkulabilir. Bunun için deniz suyunu belki atom enerjisi yardımıyla tuzsuzlaştırarak, tatlı su açığını kapatmak düşünülebilir.

Çağdaş uğraşlar, Leonardo'nun çalışmalarıyla gittikçe birleşiyorlar. Kendisinin somut tasarılarından bazıları bize kalmıştır. Böy-

---

(1) Meyer Schapiro : *Journal of the History of Ideas*, cilt. XVII, No. 2, Nisan 1956 say. 147—178.

lece, Floransa'yla Piza arasındaki bitip tükenmez bir savaşı sonuçlandırmak için, Piza'yı ırmağından öylece yoksun bırakarak, Arno'yu tersine akıtmağı düşünmüştü. Çok daha sonra, Mısır'ı yenmek için, Nil'i tersine akıtmak düşünülürdü!

Suyun devretmesi kehanetlere neden olur. Ama başlangıçta, Leonardo kehanetlerde bulunur. Milano'da ele geçen, ve 1494'den kalan bir dizi not, şu adı taşır: **Kehanetler**.

Özellikle Hıristiyanlık gibi, her düşmanı uzaklaştırmak için, Leonardo şöyle yazar: «Burada hayvanlara yapılmış olacak olan yirticiliklerden söz ediyorum.» Ama bu düpedüz söz ebeliğine yaraşır, değersiz bir önlemdir. Ne ince organ tetkiki karşısında ne de teşrih (b) karşısında kılı kıpırdamayan bir bilgin niçin hayvanların gelecekteki yazgısıyla bu kadar ilgilenmiş olsun?

Gerçekten, anlanabilirse, açıkça görülebilir ki, 1974'te, bu kehanet düpedüz **toplama kamplarının ayrıntılı bir tanımıdır!**

Okuyucuyu bu tanımdan uzak tutmağı yeğliyorum, ama bu tanım taslaklarla dolu dört bir sayfadan ve ince bir yazıyla doldurulmuş parçalardan oluşma bütünde, **Codice Atlantico**'da bulunur. Bu sayfalar özellikle mühendis için matematiğin önemi üstüne belli bir sayıda düşünceden başka, Leonardo'nun az kişisel kanısını kapsar. Leonardo bir matematik yaratıcısı değildir, matematiğin buluşlarını geliştirtmedi. Ama onda, daha sonra Albert Einstein'da olduğu gibi matematiğe kolay bir uygulama getirme gibi şaşırtıcı bir yetenek vardır. Ve kendini her zaman bir mühendis ve bir pratisyen olarak görür.

Resimle sanatlara mühendisin yöntemlerini uygulamayı bile deneyecek.

Leonardo çağında gerçekleştirilemeyen, ama tümüyle mantıksal makinalar çizdi. Makinalarını yapmak için onda eksik olan tek şey, bilyalı yataktır. Çağdaş teknolojinin, özellikle uçak ve otomobil konularında, Leonardo'ya en çok bilyalı yatağı borçlu olduğunu söylemek te bir saçmalık olur.

Buluşları kafayı karıştırır: Herşeyden önce, zamanında başkalarının tasarladıkları makinalara aykırı olarak, kuşların uçuşuna bakarak, kanat çırpmayan, uçan makinaları. Onunkiler hem helikopterlere, hem havada asılı duran teknelere (c), hem de plânörlere benzer. Kendilerini ileri salmak için bir füze rampası ya da kendilerini çek-

mek için bir uçak edinmek koşuluyla, plânörler bugün gerçekleştirilen araçlardır. Plânörlerin İkinci Dünya Savaşı'nda oynadıkları büyük rolü biliyoruz. Almanlar kırk tonluk bir tankı taşıyabildiklerini yapmıştı.

Şu son zamanlarda İsrail'in seston hızlı bir plânörü bulmuş olduğu söyleniyor. Ve havada asılı duran teknelerin yarını ve önemi üzerinde fikir birliği var. XVI. yüzyıldaki bir insanın bunları bu kadar iyi bilmiş olması şaşırtıcıdır üstelik!

Leonardo da Vinci'de, ayrıca, tanklar, paraşütler, denizaltıları buluyoruz. Çok tehlikeli oldukları için de, yok etmiş olacağı çalışmalarından söz ediliyor.

Bana izin verilsin de kişisel bir öykü anlatayım burada. Henri Viard'la birlikte Televizyon için kaleme alınmış, **Olabilir'in Sınırları** adlı dizide, **Altıncı kıta savaş** adlı kesimde, içinde özel bir gaz karışımı sayesinde, dalgıç elbisesi olmadan, korkunç derinliklere dalma olanağını tanımladığı bir elyazmasını Leonardo da Vinci'nin yok etmiş olduğunu düşünmüştüm. Bölümün metnini bir pazartesiye er-teledim.

Ertesi gün, bulunmuş olduğunu sandığım bu elyazmasının, düpedüz var olduğunu, ve Torino'da, bir sergide saklanmış olduğunu gazetelerden öğreniyordum.

Leonardo da Vinci'yle her ilişki, ölümden sonra bile, nasıl da bozuyor Zaman'ı!

Leonardo kurbağa-adamları, dalgıç elbiseleri, savaş aygıtları, toplar, makinalı tüfekler de çizdi. Yarının bir sanat koruyucusuna, Dük Ludovico Sforza'ya (ç) yazdığı bir yazıda, şunları sıralıyor:

«Ünlü Beyfendi, fişekçi ustaları olduklarını ve savaş âletlerinde çok başarı gösterdiklerini ileri süren herkesin çalışmasını derinliğine inceledim, emrinize gizli buluşlar sunmağa hazırım.»

Coğunu bir bir ortaya döküyor :

- Çok hafif ve çok dayanıklı köprü,
- Surları yıkmak için bir dizi çarpışma silâhı,
- Bir yığın küçük küçük taş atan, düşmanı yıldırın bir duman da salan bir biçim bombardıman,
- Gürültüsüz açılabilen gizli bir geçit,
- Arkalarında bütün orduların ilerleyişlerini gizleyebildikleri örtülü vagonlar.

Yazı ayrıca, noktası noktasına, büyük kundaklı yayları, mancınıkları, doldurulması kolay topları tasvir ediyor.

Ve Leonardo ekliyor : «Barış zamanında, kim için olursa olsun heykeller yapabilir ve resimler çizebilirim. Özel olarak size, Ünlü Beyfendi, babanız prensin ve ünlü Sforza ailesinin ölümsüz anısına tunçtan bir at yapmağı öneriyorum.»

Leonardo böylece birkaç satırla resim ve heykeltçilik dehasını ortaya döküyor, ama askerî mühendislikle ilgili eşsiz nitelikleri üzerinde ayrıntılıca duruyor. Bununla birlikte — ve bu düpedüz ortaya konmuş gibidir —, **Hiçbir zaman öğrenim yapmadı.**

Genç yoksul Floransalı, okuma, yazma ve çörekü (d) öğrendi. Daha sonra, Verrocchio'nun (e) çırağı olmuştur, ve o zaman daha çok yalnız sanatçı bir ortamla görüşür. Bununla birlikte matematiği iyi biliyordu. Fizik ve kimya üstüne de sağlam bilgileri vardır.

Ve sudan daha akıcı, pırl pırl bir dille konuşuyor!

Bütün bunları nerede öğrendi? Ve de: bütün bunları ne zaman öğrendi?

Özellikle Leonardo da Vinci'yi inceleyen sanat tarihçileri, sonra filozoflar, sıkıntısını anlamayarak yan çiziyorlar bu soruna. Böylece Sir Kenneth Clark, **Leonardo da Vinci'sinde** (Pelican Book) Leonardo'nun çok okuduğunu, bu yolla da bilgilerini topladığını düşünüyor. Clark'ın bilimleri tanımadığı iyi anlaşılıyor.

Tek başına matematik öğrenmek, güç mü güç, hemen hemen olanaksızdır. Yalnız Ramanujan'inki gibi (bakınız **Le Matin des Magiciens** (f)), birkaç örnek biliyoruz.

Öte yandan Leonardo, Arkhimedes'in Yunanca yazılmış olan çalışmalarını derinlemesine biliyor. Sir Kenneth Clark şöyle varsayıyor: «Bunu lâtince çevirilerden edinmiş olmalı.» Ama bu tarih bakımından kanıtlanmış değildir. Ve sir Kenneth Clark, tutarsızlığı anlamaksızın, Leonardo'nun ancak 1494'de kendi kendine lâtinceyi öğrendiğini ekliyor.

Olaylara iyi bakarak insan, Leonardo da Vinci'nin eşsiz bilgilerinin başka bir yaşamda edinilmiş olabildiği sonucuna varmak zordur: yaşamında bu bilginin edimine gerekli fırsat ve zaman için yer yoktur.

Sir Kenneth Clark biliyor ki «Leonardo da Vinci'nin yaşamı henüz toplanmamış olan büyük bir pulz'dur (g), bulunacak çok şey kalıyor. Bunun için alabildiğine derin bir bilgi gereklidir.»

Leonardo da Vinci'yi inceleyenlerin hiçbiri, ne yazık ki, bu alabil-
diğine derin bilgiyi edinmiş benzemiyor. İçlerinden çoğu, gene, ne
pek merak etmiş benziyor, ne de aman aman soru sormuşa. Böy-
lece Sir Kenneth Clark bile, kitabında (say. 121). Leonardo'nun **Not**
Defterleri'nde Leonardo'nun yavaşlatılmış hareketle oynatılan filim-
ler hazırlamış olmasından ileri gelmiş olabilecek olan uçan kuşla-
rın taslaklarının bulunduğunu söylüyor. Ve bundan şu sonuca varı-
yor: «Kuşkusuz Leonardo'nun göz ve beyin sinirleri olağandışıydı
ve ona hızötesi hareketler görmek ve düzenlemek olanağını veri-
yordu.»

İnsan soyunda, hiçbir zaman, bu denli duyarlı ve hızlı duyu or-
ganlarıyla donatılmış bir kişi görülmedi.

Ve kamu anlayışı Leonardo da Vinci'nin yavaşlatılmış hareketli
filimler görebilmiş olduğunu düşünmeğe engel olur. Ama, böyle bir
insan için, kamu anlayışı yeter mi?

Buna karşılık, Leonardo'nun garip, anlaşılmaz yönünde Sir
Kenneth Clark'la uyuşabiliyoruz. «Not Defterleri'nde ve yazılarında
bize düşüncesinden sağlam izler kalır. Hiçbir insan kafası bu ka-
dar iz bırakmadı. Ve bununla birlikte, bu büyük gereçte hemen he-
men bir insan coşkusunun gölgesi yoktur. Sevgilerinden, beğenile-
rinden, sağlığından, günlük olaylar üstüne düşüncesinden yana
hiçbir şey bilmiyoruz.»

Bu başka bir zamanın, belki başka bir soyun anlayışıdır. İnsan-
lar üstüne onun bize aktarılan birkaç düşüncesi insanlara karşı en
derin küçümseme duyduğunu gösterir. Ona göre, insanlar boş inanç-
lıdırlar, kendilerini şu savaş denen hayvanca, iğrenç ve aptalca işe
kaptırırlar, ve doğaya egemen olacak güçten yoksun görünürler.

Kıyamet'i de, yalnızca su Kıyameti'ni değil, ateş Kıyameti'ni de
bildirir. Bu yazılarda bulunan taslaklar korkunçtur. Ve Leonardo da
Vinci emindir ki uygarlık, zaman zaman, bozulmuştur. Ve emindir ki
uygarlık gene bozulacaktır. Ve içinde yaşadığı zamanın süresini bi-
liyor gibidir.

Savaştan öğrenir, ama zamanının silâhlarını geliştirmekte durak-
samaz. Bununla birlikte belli bir noktaya kadar duraksamaz. Bu
uygarlığı çok erken, zamanından önce ortadan kaldırmak olasılığı
indeymişlercesine, bazı çok öldürücü buluşları yok etmiş benzer.

Matematik konusunda düşünceleri zamanına göre alabildiğine
şşırtıcıdır:

«Gerçekliği yalnız matematik sağlar. Bir sorun fizikötesi tartışmaya ve dinsel dalaşlara uygun olur olmaz, bunun incelenmesini bırakmak gerekir, çünkü o zaman bu gerçek bilimsel bir sorun değil, ancak tanrıbilimsel tartışmalar benzeri bir gevezeliktir.»

Zamanına göre garip, gelecekte gelmiş te sanılabilen gerçeklik, Başka ilginç nokta. Çok zaman, yazılarını yöntemlice düzenlemek için fırsat bulamadığını söyler. Bütün zamanı aramağa ve bilgi toplamağa ayrılmıştır. Onun bütün yaşamöyküsünü yazanlar bu tutkuyu, bu bilgi açlığını dile getirdiler. Bunu, bu bilgiyi ne yaptı? Kimse bunu bilmiyor.

Ama bu bilgiyi ilettiyse, başka yerde ya da yanında, birine, zamanının en sağlam görüşlülerinden birine iletti.

Bazı tarihçiler sentez anlayışı yok diye Leonardo'yu eleştirirler. Bu Leonardo'nun bir bilgin değil, bir mühendis olduğunu unuttukları içindir. Kendisi genel düşüncelerle alay eder. Yaptığı gözlemlerden, örneğin, kan dolaşımından başlayarak, onu sonuç çıkarmış olmakla eleştirmek te bir zırvalıktır.

Mühendisin işi yapılabilirin, ve bağlantı kurmanın işidir. Mühendis yeni bilimlerin bulunmalarını aramaz. Daha önceden bulunan parçaları toplar, yazı makinasını ya da tepkili motoru kurar böylece. Bu çalışma, belirteyim ki, resmî daireler buluşların ille de yeni olmaları gerektiğini ileri sürdüklerinden, ortaya buluş belgesi sorunları çıkarır. Böylece Hermann Oberth (ğ), büyük füzeler uzmanı, 1930'da bir astronot (h) buluş belgesini tescil ettirmek istedi. Buluş belgesi dairelerinin uzmanları, isteğini geri çevirdiler, çünkü dediklerine göre bu ancak eski buluşların yeni bir düzenlemesiymiş : Su geçirmez alavera havuzları daha önceden denizaltılarda varmış, falan filân. Leonardo da Vinci'yi olduğu gibi, genel düşüncelerden yoksun diye eleştirilmiş olabilecekti, Oberth.

Leonardo da Vinci'nin hangi amacı izlediği, artık sorulabilir.

Karşılık bana kolay gibi geliyor:

Onun için bu dünya sanki yeniymiş gibi, dünyamız üstüne mümkün çok şey öğrenmeğe çalışıyor.

Bu arada geçimini sağlamak ve yaşamını kazanmak zorundadır. Askerî mühendislik bilgileri ona geçimini sağlayamadığı için de, istemeye istemeye, resim yapmalıdır.

En yakın arkadaşlarından biri, Fra Pietro Della Novellara şunu yazıyor :

«Hababam geometriye çalışıyor, ve fırçalarını artık sevmiyor.»
Ve : «Matematik çalışmaları onu resimden öylesine uzaklaştırdı ki bir fırçanın görünüşü bile onu öfkelenendiriyor.»

Gene bu 1502 yılında, Leonardo, Cesare Borgia'nın hizmetine girerek resmin köleliğinden kaçmağı düşünüyor. Bu ara o denli girift bir hükümete karşı suikast girişimine karışmıştır ki onu bundan kurtarmak bir türlü başarısız oldu. Gerçek olan, 31 aralık 1502 günü, Leonardo'nun en iyi arkadaşı, Vitellozzo Vitelli, Cesare Borgia'nın emriyle boğazlanmıştır.

Leonardo kaçıyor, gene Floransa'ya sığınıyor ve fırçalarını eline almak zorundadır. Üç yıl boyunca, yığınla resim yapıyor. Sonra yeniden araştırmalarına, bilgi avına dalıyor.

İşte o zaman sağdan sola yazdığı bir sürü not tutuyor.

Dostum Jacques Couelle, ünlü mimar, Leonardo'nun tersinden yazmasının nedeninin basit olduğunu düşünüyor : asıl çalışmalarını böyle bir yığın örnekle çoğaltarak, yaymak istediği metinler ve taslaklar hazırlıyormuş.

Bunu yaptı mı? Bilgilerini ilettiler mi? Kimse bunu bilmiyor.

Hiçbir zaman işkence görmüş olmuşa benzemiyor, anatomik çalışmalarını durdurduysa da bu, Papa Leon X'un oldukça dostça bir uyarısı üzerinedir. Bütün açılımlama çalışmalarını, özellikle Floransa'da, Santa Maria Nuova hastanesinde izledi.

Öyleyse notlarını böyle tersinden tutması kuşkusuz ne düşüncesini saklamak içindir, ne de işkenceler korkusundan ötürüdür.

Hem, birşey gizlemek istemiş olsaydı, matematik oyunlarının en ilginç alanı olarak gördüğü şifreli yazıyla, bilgilerinden kolayca yararlanabilmiş olacaktı. Oysa, hiçbir zaman bunu yapmadı. En tehlikeli buluşları yok ediyor, tüm geriye kalanı da ayrıntılıca yazıyordu.

Leonardo da Vinci'nin bütün kâğıtlarının bulunmuş olduğu kesin değildir, ama bildiğimiz kâğıtlar yer değiştiren... Zaman içinde yer değiştiren bir kişiyi düşünmeği gerektirir yeterince.

N O T :

Bir on yıl kadar önce, İtalya'da, yayımcı Sansoni'yle birlikte, ilk fasikül fasikül satılan ansiklopediyi çıkardım. Yayıncılıkta bu bir devrim oldu. Kuşkusuz buna şu adı vermiştim : II. Leonardo.

AÇIKLAMALAR ::

- a. İngiliz ozanı, eleştirmen, filozof (1772—1834).
- b. Eskilerin teşrih dedikleri.
- c. İngilizlerin «hovercraft», Amerikalıların «sled» dedikleri tekneler.
- ç. Sanat koruyucusu, Milano dükü (1451—1508).
- d. İçinde, birbirine paralel olarak bulunan dört maden çubuğa onar tane toparlak geçirilmiş olan bir çerçeveden oluşma, yalın hesap âleti.
- e. Heykелci, ressam (1435—1488).
- f. Büyücülerin Sabahı.
- g. İngilizce. Bilmece. Muamma.
- ğ. 1894 doğumlu, Alman mühendisi.
- h. Gezegenler arası taşıt. Çevirimizde, yer yer, uzay aracı diye de kullandık.

ROGER BOSKOVIÇ

İlk kez, **Le matin des magiciens**'de (a), Roger Boskoviç'in Gelecek'ten gelen bir yolcu olduğu varsayımını yaymağa başladım. Başka bir yazıda (1) yeniden bu konuya döndüm ve o gün bu gündür, gene bu konuda başka önemli — kısmen de bence yapılmış çalışmalar yayınlandı. Özellikle Pierre Duval'ın **La science devant l'étrange** (b) adlı kitabında (Cal yayınları, 1973), «Boskoviç, bilgin ve kaçık».

Pierre Duval, benden çok lâtince okumak üstünlüğüne sahip olan seçkin bir bilginin altında yazı yazdığı takma addir. Çevirileri Boskoviç'in gelecekte gelme olduğu ya da gelecekte gelme kişilerle ilişkili olduğu varsayımını yaymak açısından bence çok yararlı oldu.

Pierre Duval şöyle yazıyor: «Cizvitler'in Chantilly'deki (c) kitaplık memuru arşivlerini karıştırmak ve burada 1763'ten kalma **Theoria philosophiae naturalis**'in (ç) bir örneğini, her halde Fransa'da bulunan tek nüshayı bulmak inceliğini gösterdi. Bu yalnızca Chantilly Kitaplığının damgasını değil, İngiltere elçiliğininkini de taşıdığından pek elden ele geçmişe benzeyen, yaklaşık üç yüz sayfalık küçük bir kitaptır.»

Boskoviç üstüne kesinlikle bilineni kısaca özetleyelim.

Onu ne zaman İtalyalı olarak mitelesem, Hırvatlar'ın hişmine uğruyorum. Kuşkusuz, Boskoviç, haşinliğiyle tanınan bu halkın gurur duymak zorunda kaldığı tek ünlü kişidir. Ama gerçekte, Ruggiero Giuseppe Boskoviç (iki küçük adı İtalyandır, ya da İtalyanlaştırılmıştır) 18 Mayıs 1711'de Dubrovnik'te doğduysa da, bütün yaşamını Milano'da geçirdi ve orada öldü. Yalnız 1740'da Cizvitler'i ya-

(1) Bakınız Bergier : «Un mutant au XVIII. siècle : Roger Boscovich», **Planète** no 17'de, temmuz-ağustos 1964, say. 3043.

sakladıkları sıra İtalya'yı terketti. O zaman Fransa'ya gitti, ve Deniz kuvvetinde optik müdürü oldu.

1726'da Cizvit Tarikatı'na girdi, ve tarikatın üniversitesinde matematik profesörü oldu. Cizvit sosyetesinden, olayların gülünç yönünü görmek yeteneğine alabildiğine sahip, çok tatlı yazıyordu, Voltaire de kendisini şöyle tanımlıyordu: «Virgilius'un ağzında Newton zekâsı.»

Arkeolojiyle, fizikle, kimyayla ilgilendi. En değişik, çok alanda da, yalnız zamanında değil, zamanımızdan da ilerdeydi.

İşte tutarsız düşünce dizileri içinde yaptığı, ama tümünden yeni olan birkaç önerme, söz gelimi:

- Uluslararası bir jeofizik yılının açılması,
- Sıtmanın yayılmasında sivrisineklerin sorumluluğu.
- Kauçuğun geçerli kullanılışları — başka bir Cizvit'çe, dostu La Condamine'ce (d) uygulanıma konan düşünce,
- Güneşimizden başka yıldızların çevresinde gezegenlerin varoluşu,
- Ruhun bedeninin belirli bir bölgesinde sınırlandırma olanaksızlığı,
- Hareketin «nicelik tanesi» nin dünyada korunması, ancak 1958'de ortaya konmuş olan, «Planck değişmezi» diye de tanınan yasa (e).

Çok yazdı. Bu kitapların, 1758'de çıkan en ilginç, *Theoria philosophiae naturalis*'tir. Bu yapıt *Le malin des magiciens*'de yazarı konusunda yaptığım uyarıyı kesenkes doğrular: «Değişmiş insan mı? Zaman Yolcusu mu? Bu garip Sırb'ın arkasına gizlenmiş dünya - dışı mı?»

Sırp yerine, biliyorum, Hırvat demem gerekirdi.

Boskoviç'i daha on yıl inceledikten sonra, Rus ve Yugoslav Boskoviç uzmanlarıyla ilişki kurmuş olduktan, az yukarıda sözünü ettiğim incelemeleri de ortaya çıkarmış olduktan sonra, geleceğin yolcusu Boskoviç varsayımına, bugün, gereğince eğiliyorum.

Şimdi ayrıntılara girelim.

Boskoviç kanıt göstermeden gerçekleri dile getirdiği *Theoria*'sına numaralanmış bir dizi öneriyle başlar. Bu, kuşkusuz, alışılan bilimsel yöntem değildir. Ama bilgisinin kaynaklarını açıklayabilmeğe iyice girişmiş olacaktı belki.

İmdi, önermeler zamanının, kimi kez zamanımızın bile bilgilerinden haydi haydi ilerdedirler. Güneş ışınımının baskısının bir etkisiyle kuyruklu yıldızlar olgusunu açıklayan **Phsica XXIV** önermesi gibi, yıldırımı, bulutlarla toprak arasındaki bir elektrik boşalması olarak gösteren **Phsica XXXIV** önermesi gibi.

Bu önermelerin çoğunu pek ileri buluyoruz. Hele sayılama konusunda, ve herşeyi yaratma rastlantısının sahip olduğu olasılık konusunda, yeter ki kendisine zaman bırakılsın.

Boskoviç yazıyor :

«Virgilius'un bir şiirini oluşturan bütün harfler bir sepete doldurulup yanyana getirilmek üzere içinden harfler çıkarılır ve bu işlem uzun uzun sürdürülürse, belirli bir sayı sonunda gene Virgilius'un dizisine denk gelen düzen bulunur.»

XIX. yüzyılda William Gibbs, XX. yüzyılda Borel (f) benzer sonuçta vardılar ama, Boskoviç bunu 1758'de yazıyordu.

Çağdaş sayılamaları bildirdiği gibi, bağıntılığı da bildiriyor. Hem de belirsiz biçimde değil. Şöyle yazıyor:

«Mutlak yer belirlemelerini (modos existendi locales), uzaklıkları ya da büyüklükleri tanımak bizim için olası değildir. Ne bizi evrenie aynı anda alıp götüren hareketi bilebiliriz ne de hareketin düşüncelerimizde değişiklik yaratmayan artışlarıyla azalışlarını. Uzay için söylediğimizi, Zaman için pek güçlük çekmeksizin söyleyemeyiz. Çoğunluk, Zaman'ın yerel bir ölçüsünün aynı Zaman'ın başka bir anına iletilebildiğine inanmasın: Bunun başka bir (ölçü) olduğunu iyi görür ama bunu, eşit sayılan (Zaman'ın ölçüsü)) bir hareket yüzünden eşit sayar. Oysa, içinde ölçünün bir uzunluk ölçüsü ve bir Zaman ölçüsü olmuş olduğu yeri bölmek ve her iki ölçüyü bir üçüncüsüyle karşılaştırmak için bunları başka bir yere iletmek olanaksızdır.»

Bu, 1758'de, Einstein'ca 1905'te bildirilen sınırlı bağıntılıktı.

İnanılmaz ama, bu böyle. Hem bu daha bir başlangıç. Çünkü Boskoviç işi sürdürüyor ve kuşkusuz kendi zamanından da zamanimizden da değil, belki gelecekte gelen başka olasılıkları anlatıyor.

Böylece, ortaya bir varsayım atmayan ama yalnız gerçekleri dile getiren kişinin sakinliğiyle de, ne bizim uzay, ne de bizim Zaman'dan olmayan evrenlere ulaşmak, katı maddenin içinden geçmek, aynı anda birçok yerde bulunmak olasılığından, bizim evrenimizin bir atom olacağı evrenlerin varlığından söz ediyor...

Ve Zaman'da yolculuktan.

Boskoviç'in yazdığından sonra ne şişirmeğe gerek var ne de genelleştirmeğe. Yalnızca onu okumalı.

Anlamağa yardım etmek için okuyucuya, matematik yetisinden yoksun bulunduğumdan (bu kuşkusuz bir ihanettir). Einstein'ın kuramının «matematiksiz» açıklamaları g.bi. Boskoviç'in kuramı üzerinde genel bir düşünce vereceğim.

Boskoviç, 1758'de yayınlanan bu kitapta, uzayın, Zaman'ın, hareketin, kesintili, tanelerden oluşma olduklarını varsayıyor. Harekete ve maddeye gelince, bu kuramı, XX. yüzyılın başında gene buluyoruz: bu Planck'ın «kuanta» lar kuramıdır. XVIII. yüzyılda açıklanmış olması olanaksızdır. Ama gene de açıklanmıştır.

Zaman ve uzaya gelince, bu geleceğin bilimindedir. Boskoviç'in kendisinin bundan çıkardığı sonuçlar da 1974'deki fiziğin en ileri düşüncelerini çok eskiden aşan bir aşırılıkta sonuçlardır.

«Ama söz gelimi, kendisiyle uzaktan hiçbir ilişkimizin olmadığı düzenimizden farklı bir olaylar... ya da Zaman düzeni bulunabilir. Zihin bunu kavramağa kalkmakta korkunç güçlük çeker, ve bu düzenin mevcudiyetini pek az kabul edebilir.»

«Herşeyden önce aynı maddesel nokta Zaman'ın bir süreyle ayrılan birçok anında aynı uzay noktasına bitişikse, aynı yerde bir gerileme olacak.»

«Kendimize yeteri kadar bir hız verebilseydik... hiç bir güçlük le karşılaşmadan kapalı kapılar arasından geçmek ve en kalın duvarlar içinden akıvermek bizim için mümkün olacaktı.»

«Güneş'in ve sabit bütün yıldızların yalnız bir üst düzenin tek bir parçacığı olmaları... Daha da sonsuz bir düzene bağlı bulunmaları mümkün olabilecekti; bu aynı düzenin birçok parçacığının bulunması da mümkün olabilecekti.»

Bir kurgu-bilim yapıtının değil, ancak XVIII. yüzyılın ortasında çıkan bilimsel bir yapıtın alıntıları olan birkaç sözle, Boskoviç uzay-zaman sistemimizin ötesindeki evrenleri, Zaman'da yalculuğu, duvar-geçeni, güneş sistemimizin ancak bir atomu olabildiği evreni kafasında bir bir canlandırdı.

Ve başka birçok olasılık hatırlıyor. Bugünkü bilimden kaç on yıl, kaç yüzyıl ilerde?

Böylece madde «taneleri»nin, uzay tanelerinin ve Zaman tanelerinin sekiz türlü (ikinin kübü) düzenlenebildiklerini düşünüyor. Bu da, örneğin, bir nesne için aynı anda uzayın iki yerinde bulunmak (replicatio) olasılığına gider. Ama Boskoviç bu olgunun bilinen dogada olmadığını düşünüyor.

Bazı erenlere, günümüzdeyse Padre Pio'ya kondürulan ikiyerde ya da çokyerde bulunma yetenekler konusunda kuşkusuz pek kuşku olmmuş olacaktı. Gerçektir ki, bugünkü katolik kilisesi de, Padre Pio'ya karşı, pek kuşku içindedir.

Einstein'da ve hatta Newton'da bile Boskoviç'teki kadar tahayyül yeteneği güçlü, ataklık bulunmaz.

Hemen hemen aynı çağda, Gauss öklit dışı geometrileri buluyor ama, çalışmalarını yayınlamağı göze alamıyor... Oysa Boskoviç insanların kanısından da Kilise'nin afarozundan da korkmuyormuşçasına, rahat rahat geleceğin gerçeklerini söylüyor. Ve, budalalara karşı kimi zaman amansızsa bu, ne acı çekmiş ne de paranoyak bir kişi olmasındandır.

Zamanına göre, herşeyi bildiği, herşeyi okuduğu, herşeyi incelediği oldukça tez anlaşılır. Her konuda özellikle ırmakların kıyıları aşındırmasını önlemek konusunda, Roma'daki Saint-Pierre'in kubbesini onarmak, ya da arkeolojik kentleri bulmak, ya da sıtmayı iyileştirmek konusunda sorguya çekiyorlar kendisini.

Beden yapısı bakımından onu haydi haydi bir biçim Aramis, bir saray rahibi, çapkın, kadın başarıları konusunda ağız pek sıkı gibi gösterebiliriz. Kimi kez diplomattır, gizli işler görevlisidir. Ve daha çok, pek resmî bilgin, 26 haziran 1760 günü, Royal Society'nin üyesi olmuştur, dendiğine göre, güzel lâtince bir şiirle de teşekkür eder (g).

Doğumunun ve ölümünün tarihleri de pek düzme olabilir. Mendenî hal, o dönemde, saptanmış değildir. Cizvitler kolejinde giriş sırasında kimlik belgeleri gösterilmişse de, bunlar belki pek yakından incelenmemek özelliğini taşıyorlardı. Önemli kişilerin evlilik dışı doğmuş çocuklarının durumunda da böylesi oluyordu.

Ölüm belgesi de, o dönemde, yersiz saptanmıştı.

Boskoviç'in en iyi yaşam öyküsünü yazan. Bn. Elisabeth Hill, ona uygun, doğum belgesi değil, ama yalnız Dubrovnik'teki vaftizlerin kütüğünde bir kayıt bulunduğunu belirtir.

Yazar ayrıca, öldüğünde, bütün cenaze alayının engellenmiş bulunduğunu, mezarının da yok olduğunu ortaya atar. Ne otopsi

belgesi vardır kuşkusuz, ne de bir zamanlar Boskoviç'in geçirmiş olduğu tıbbî incelemeyi gösterir kalıntı.

Yalnızca Milano'da toprağa verilmiş olduğu, bir de 13 şubat 1787 günü sabahın 11'inde bu dünyadan göçüp gittiği biliniyor.

Ölümünden sonra birçok övgü yazısı çıkmış. Yazıların hepsi, ahmaklarla doldurulmuş olarak gördüğü bir toplum içinde yaşarken gösterdiği öfkeciliği, kızgınlığı üzerinde durur Fransız Akademisi'nde onun övgüsünü yapan, gökbilimci Lalande (ğ), kötü huyu üzerinde, şunu söyler :

«Bu kendisinde tanıdığımız tek kusurdur, ama bu kusur büyük bir insanı yaratan her türlü yetenekle giderilmişti.»

Zagreb bahçelerinde Boskoviç'e ayrılan anıt, heykeltan Ivan Mestrovic'in belirttiği üzere, bir görüntü: «uzay çağı görüntüsü» içinde hareketsizleşmiş, bir yüzü gösteren heykeldir. Ay'ın kraterlerinden birine de adı verildi.

Boskoviç'in Lalande'a armağan edilmiş bir kitabın bir nüshası vardır. R. B. imzası Roger Bacon'unkine çok benzer. René Alleau buna dikat etmiş ama, ben bundan hiçbir sonuç çıkarmıyorum.

Ne olursa olsun, bu gibi bilgiler, bilimsel düşgücündeki böylesi bir ataklık ne alışılmış, ne de doğal şeylerdir.

Boskoviç'in değişmiş (mutant) bir insan olmuş olması, kuşkusuz, mümkündür. Başka yerlerden gelen bilgileri yaymakla görevli olmuş olması da mümkündür. **Les extra-terrestres dans l'Histoire'** da (1), Boskoviç'i uzaydan gelen o bilgi yayıcıları arasına soktum.

Ama bugün, onda geleceğin bir yolcusunu görmeğe daha eğilim duyuyorum. Gelecekte geldiğine, gelirken de Tarih'i değiştirmediyi bildiğine göre, ortalığı velveleye vermeden bilgilerini yayabiliyor öyleyse.

Boskoviç Voltaire'i, Lalande'ı, Benjamin Franklin'i, bu arada daha çok şu ilginç satırları yazan, farmasonluğun öğretisi ustası şaşırtıcı Baron De Gleichen'i, yokluyor sık sık:

«Genellikle, gerçeküstüne karşı, her insandaki doğuştan eğilim, imkânsızlıklara karşı kişisel beğenim, her zamanki kuşkuculuktan huylanışım, bildiğimiz şeye karşı umursamazlığım ile bilmediğimiz şeye karşı saygım, işte beni düşsel alanlarda dolaşmağa sürükleyen nedenler.»

Londra'da, Boskoviç Collège Invisible'le simyacıları yokluyor, ve ilişkilere girebiliyor, ve Cavendish'le bilgiler alışverişinde bulunabiliyor (bkz. **Les extra-terrestres dans l'Histoire**).

Şchliemann'ın bir yüzyıl sonra, içinde Troya'yı bulacağı kentleri tüm bir kişisel ilgiyle inceleyerek, Avrupa ve Asya'da dolaşiyor.

Bilgilerini yaymak tutkusu öylesineydi ki 1768 haziranında, arabasından inerken bacağını kırmış olduğundan, derslerini yatağında vermeği sürdürdü, öğrencilerini de odasına kabul etti. Esrarengiz bir merhem sürerek, bacağına bakan Brükselli bir büyücüyü. Bu büyücü, Vogels adında biri, bir sevgi tozu sayesinde, uzaktan iyileştirmeyi sürdürüyor, Boskoviç de, sonunda, bacağını kestirmekten kurtuluyor.

Bacağının öyküsünü, Cizvitler'in Kaliforniya'dan uzaklaştırılıp atılması konusunda (1), dönüşte kendisine bilgi veren La Condamine'e anlatıyor.

İşte 1758'de, Boskoviç bildiğinin bir bölümünü, 1763'deki yeni bir baskı için düzelttiği *Theoria Philosophia naturalis*'inde yayınlıyor. Lâtince yazıyor, ve İngilizce bir çevirisi 1922'de çıkıyor. Fransızca çeviri yoktur.

Theoria'nın burada sıralanabilecek kadar önemli, ilginç bir sürü vahiyi kapsadığı bellidir. İşte çağdaş bilimlerin en önemli filozoflarından birinin, Lancelot Law Whyte'in çıkardığı liste. Bu liste bütün bütüne benimkini içermiyor ama, o kadar ilginçtir ki insan Lancelot Law Whyte'in ne bir kurgu-bilim yazarı olduğundan kuşku edebilir, ne de *Matin des magiciens*'nin özüne karşı duyarlı olduğundan.

Şunu yazıyor :

«*Theoria* süreklilik, geometri, anlaşılabilirlik konusunda parlak parçaları kapsar. Kendi aralarında tepki göstermeyen ve etkileşmeden birbirleri arasında dalgalanan evrenler, en yüksek katılıkta madde biçimleri, sonsuz evrenler, sınırlı noktalar, iç yapılar, karmaşık molekül alanları, zincirleme tepkiler, olasılık, evrenin hiçbir zaman benzer duruma dönemediği düşüncesi, ve oranlılığın, gravitasyonel kütlelerin ve hareketsiz kütlelerin önemi konusunda.»

İşte, bu konuların çoğu tam çağdaş matematik fiziğin en ileri alanlarına ilişkindir. Kesişen, pek haklıca da, kurgu-bilimde «paralel evren» ler diye de anılan, evrenler gibi, bazıları, fiziğe göre hayli ileridirler. (Gerçekten, kurgu-bilim arakesitler, Wells'in yazdığı

(1) Kaliforniya'daki Cizvitler XIX. yüzyılın başına kadar gizlilik içinde yaşayacaklar. Yüzyıl daha sonra, Johnston Mc Culley adında bir Amerikalı bu direnme konusunda zayıf bir roman yazacak. Ve bu romandan çok parlak sessiz bir film çekilecek ki, kahramanı bütün dünyada ün salacak : **Zorro**.

gibi, «bize kendi evrenimizdeki ellerimizle ayaklarımızdan daha yakın olan» bu evrenler arasında **rastlaşma ve değme noktaları** tasarlarlarken, sonsuzluk bir yana, paraleller rastlaşmazlar.)

Young, Faraday, Maxwell ve Kelvin gibi, fiziğin çok büyük kişileri Boskoviç'i en büyük haberci olarak görürler. Elementlerin periyodik tablosunu kendisine borçlu olduğumuz büyük Rus kimyacı Mendeleef, onu Kopernik'le karşılaştırır.

Belli bir süre içinde kuramları unutulmuş gömülüyor ama, bir Boskoviç çağı doğmak üzeredir. Gitgide sıkça Nietzsche'nin şu yargısını anıyoruz: «Boskoviç'in kuramı duygularla ilgili en önemli başarıdır ki gerçekleşmiş olur bir gün şu yeryüzünde.»

Boskoviç'in başvurduğu kaynaklar kuşkusuz araştırıldı. Hiçbir zaman bulunamadı. Kuşkusuz Leibniz'le Newton'u okudu ama, çok açık bir görüşlü olan Newton'da, bizim dünyamızla birlikte yaşayan başka evrenlere, ya da Zaman'da yolculuğa, ya da çok yerde bulunuşa ilişkin imâlar bulmak olanaksızdır.

Boskoviç bilgi yaymak görevini almış gibidir. Lacelot Law Whyte onu etkileyen ünlü kişilerin bir listesini çıkarmış. İngiltere adına Priestley, Young, Davy, Faraday, Clerk, Maxwell, Kelvin, H.J. Thomson. Fransa için: Clairault, Lalande, Laplace, Gay-Lussac, Ampère, Cauchy, Segui, Saint-Venant. Başka yerlerden : Fechner, Weber, Helmotz, Hertz, Lorentz. Bu liste incelenirse, Boskoviç'in başarıya ulaştığı söylenebilir.

Ama bilgilerini nereden alıyordu? Bilimler şimdiye kadar yaptıkları gelişmeği aynı hızla sürdürürlerse, Boskoviç'in *Theoria*'sının XXIII. yüzyıldaki bilimlerin durumuna uygun geldiği söylenebilir (1).

O, «**bizim Zaman'ın dışına yerleştirilmiş bir Zaman**» dan, yani **şimdide, geçmişte, gelecekte olmayan anlardan oluşmuş zamandan söz ediyor. Bu zaman dışı Zaman bizim insansal Zaman'da yolculuk etmek için işine yaradı mı? Boskoviç gelecekte gelmek için bu zamanı kullandı mı?**

Bu bir olasılıktır diye düşünüyorum. Kuşkusuz bir kesinlik değildir. Bir zamanlar yaptığım gibi, Boskoviç'in, başka yerden, bir galaktik uygarlığından gelme bilgileri olmuş olması varsayımı da ilerletilebilir. Ama Boskoviç kadar olağanüstü bir olguyu kaynaklar ve dış etkiler yoluyla mantıksalca açıklamak bana bugün çok güç, üstelik olanaksız geliyor.

(1) Yugoslavya arşivlerinde Boskoviç'in *Theoria*'dan daha bir önemli, bugüne kadar su yüzüne çıkmamış metinleri var gibidir.

Duval adını daha önce ettiğim kitapta, pek yerinde olarak şöyle yazıyor: «Deha gerçek gönül gözüyle görüş yetilerinden gelir. Söz gelimi, yarınbilimciler çok zaman şaşırtıcı bir aldatmaca taşıdıkça, kendisine bir biçim dahiliği kondurmaktan edemeyeceğimiz Jules Verne'de gelecek öngörüşü olağanüstü olabiliyor : Olağanüstüleri selâmlayalım.

«Başka durumlarda da, sorun daha gariptir: kimi kişilere kendi zamanlarında bulamadıkları bilgileri ortaya atmak olanağını veren yeteneğe ne demeli? Bazı kalıntıları bulabildikleri gizli ve eski bilgiden mi söz edeceğiz? Bu ister istemez saçma değildir ve eski haritaların ve Hapgood'ca incelenmiş portulanların (h) ortaya çıkardığı sorunu gördük.

«Ama yazarı saygıdeğer, resmî, herkesçe tanınan bir bilgin olunca, kendiliklerinden geliyorlarmışçasına, kaynaklarını da bildirmeden ortaya şaşırtıcı öneriler atınca ne demeli? Boskoviç'in durumu budur.»

İşte saygı gösterdiğim, sakınlı bir durum. Ama bana öyle geliyorki artık bazı durumlarda sakınım yetmiyor; aşırılık gerek. İşte bunun için, iyice düşünüp taşındıktan sonra, şimdi Boskoviç'i Zaman Yolcuları'nın arasına koyuyorum.

AÇIKLAMALAR :

- a. Büyücülerin Sabahı.
- b. Garip karşısında bilim.
- c. Fransa. Paris yakınları.
- ç. Doğal Felsefe Kuramı.
- d. La Condamine (Charles Marie de), Fransız doğabilimcisi ve jeodeisti (1701—1774).
- e. Planck, Max (1858—1947). Alman fizikçisi. Kuantum kuramının öncüsü. «Planck değişmezi»'in bulucusu.
- f. Borel (Emile), Fransız matematikçisi (1871—1956.)
- g. Adıyla anılan kurum. İngiltere.
- ğ. Lalande (Joseph Jérôme Lefrançois de, Fransız gökbilimcisi) (1732—1807).
- h. Limanların yerini gösterir harita.

OLIVIER HEAVISIDE

İnsanlardan uzak, arkadaşları, sonra herkesçe alaya alınan, horlanan ve kimi zaman diş bilenen, zamanının biliminden ilerde bilginin kahramanı, Jules Verne'ce **Capitaine Nemo, Robur le Conquérant**'da halka mal edilmiş,, klâsik bir kahramandır. Bu türden belli bir sayıda gerçek ilginç kişiler tanınmıştır, bu kişiler kimileyin o kadar çok tuhaflıkla çevrilirler ki insan o zaman çağlarına göre yer değiştirmiş kişileri, geleceğin yolcularını düşünebilecekti.

Bu kitapta, çelişkileri göze batıcı olan iki kişiyi ele alıyorum.

Bir yanda, zamanında hayranlıkla karşılanan, kaymak tabakadan, kadınların sevgilisi, güçlü bir tarikata, İsa Tarikatına bağlı herkesçe tanınan bilgin Roger Boskoviç.

Öte yanda, tek başına yaşayan, bilim dünyasından ve kısacası herkesten kopmuş, matematik sayesinde bile, kendini tanıtip durumunu ortaya sermeğe varamayan, alabildiğine yoksul ve kimi zaman, yaşamak için, merhametli bir postacının kendisine getirdiği bir parça ekmeği kabul edebilircesine yüzüstü bırakılmış. Olivier Heaviside.

13 Mayıs 1850'de doğdu ve 3 Şubat 1925'de İngiltere'de, Torquey'de öldü. Pratik buluşlar alanında, Atlantik'i geçen telefon kabloluşunu ona borçluyuz. Telefon kablolarının içinde olup biten olgulara ilişkin incelemeleri, gerçekten, kablolar ve ara istasyonlar yapmağa öylesine olanak sağladı ki iletişimler Atlantik'i, sonra başka okyanusları aşabildi.

Ama kahramanın olağanüstü yanını açıklamak için ortaya dökmem gereken daha çok öbür iki buluştur.

Birincisi artık aydınlanan, ama tam bir çeyrek yüzyıl dünyadaki bütün bilginlerin kafasını kurcalayan bir gizi içerir. Telsiz telgrafın, televizyonun ve radarın, görünmeyen ışık olarak tanımlayabileceğimiz hertz dalgaları (a) denen dalgalardan yararlandığı biliniyor. Bu dalgalar görülenin sınırı, kızıl-ötesi dalgalardan daha uzundurlar, ne var ki, elektromagnetik tayf sürekli olduğundan, tam hangi noktada kızıl-ötesinin kesildiği ve hertz dalgasının başladığı söylenemez.

İşi kolaylaştırmak için, milimetre uzunluğunun 1/10'nin altında kızıl-ötesindeyiz, üstünde de T.S.F. dalgaları (b) başlıyor diyelim.

Kendilerini bilimin değerinden huylandırarak derecede, bilginleri düşündüren giz, aşağıdaki gizdir: bu dalgalar ışık gibi, düz çizgi üzerinde yayılıyorlar. Öyleyse yeryüzünün eğrilerinden ötürü durdurulmuş olabileceklerdi. Gerçekten Havre'daki bir feneri New York'tan göremiyoruz. Yeryüzünün eğriliği ışık dalgalarını kesiyor.

Öyleyse hertz dalgalarının hem anakaralar arasında, hem de açık denizde gemilerle haberleşmek için yararlı olamayacağı kesindi.

Bu dalgaları ilk bulan ve geliştiren Hertz, kendisine buluşunu tecimselleştirmeği öneren bir mühendise, bu konuda şu karşılığı veriyor: hesap hertz dalgalarının uzun uzaklıklar için bütün pratik kullanım olanağını elemeğe izin veriyormuş.

Söz konusu mühendis, T.S.F. ortaya çıkınca ve televizyonun doğduğu görülünce, mektubu Karlsruhe müzesine armağan etti, mektup orada gene görülebilir.

Ama kurama inanmayan Marconi, XIX. yüzyılın sonunda, İngiltere'yle Amerika arasında haberleşmeği başardı. Bu matematikçe olanaksız, ama gerçekçe doğruyd.

Wells, bu arada, hertz dalgalarının Ay'la Yeryüzü arasında haberleşmek için kullanılmış olabileceğini (**Ayda ilk insanlar'da**) iyi kestirdi. Olan şu: astronotların uydumuzdaki ilk adımlarını, televizyonda, gördük.

Düz çizgi üzerinde yayılan dalgalar İngiltere'den Birleşik-Devletler'e nasıl gidebiliyordu?

Dalgaların yeryüzünün içinden geçtikleri sanıldı; deneyim bunun yanlış olduğunu gösterdi. Dalgaların okyanusların suyunun içinden geçtikleri de düşünüldü; deneyim gene bunun böyle olmadığını gösterdi. Dalgalar belki dördüncü boyutu izliyorlar, ya da ruhçuların astral evreninden geçiyorlardı.

Bu son varsayım o kadar çok başarı kazandı ki, 1920'de, büyük bulucu Edison ölümlerle haberleşmek için bir radyo-telefon bulmağı önerip yapmağına hazırlandı.

Bilimin ana ilkeleriyle mantık çatışıyordu. Ayrıca görüldüğüne göre beş ve elli metre uzunluk arasında, kısa dalgalar dediğimizle, Fransa'dan Avusturalya'ya ya da Rusya'dan Ateş Ülkesi'ne haberleşmek için pek az güç gerekiyordu ancak: küçük bir portatif batarya yetiyordu haydi haydi. Bir cep lâmbasının gücü...

Seyyaleden astral bedenden, evrensel ruhtan ve başkaca şeylerden söz edildi gitgide. Ne olursa olsun telepatiyle açıklandı, dalgalar herşey olabildiği için «dalgalarla büyü» de düşünülürdü.

O zaman Heaviside ortaya çıktı. Kendini tanıtmak için, 1910'dan 1920'ye, on yıl çalıştı. Göğün ışık dalgalarını geçirten ama hertz dalgalarını yansıtan, görünmeyen bir aynayı barındırdığını düşünüyordu. Dalgalar, ardışık yansımalarla, belirli bir noktadan, Yeryüzü'nün herhangi bir noktasına ulaşabiliyordu bu aynadan.

Heaviside'dan ayrıca, Harvard'lı bir bilginin, Kennely'nin de yaymış olduğu düşünce, aldı yürüdü.

Şimdi iyonosfer dediğimiz (c), Heaviside aynası, gerçekten vardır. İyonosfer ışığı, sıcaklığı ve kısa dalgaları geçirir, astronomlarla haberleşmemizi, güneş dizgesinin başka gezegenlerinden radar karşılıkları alabilmemizi, ve ilke olarak, yıldızlara bildiriler gönderebilmemizi sağlar.

Ve bu şaşılacak buluş Devonshire'ın bir çiftliğine çekilmiş, lâboratuvarsız, herşeyden yoksun bir Heaviside'ca gerçekleştirilmiş oldu.

Öteki buluş daha ilginçtir. Bunu matematiğe başvurmadan, matematiğe ihanet etmeği kabullenerek açıklamaya çalışacağım.

Söz konusu simgesel hesaptır.

Matematik herşeyden önce bir tanıtlama bilimidir. Tanıtlanmış olmayan hiçbir şey kabul edilmiş olamaz. En belli gibi görünen gerçekler bile.

Örneğin, aritmetikte bilmeyenin gözlerine en apaçık gelen: bir bir daha iki eder, henüz tanıtlanmış değildir.

Ama içi de dışı da olmayan, içinden bütün bir karâyı bile doldurabilen, $1+1=2$ 'nin tanıtlanmamış olduğunu gösteren şaşkırtıcı, korkunç eğriler bulundu.

Bu bakımdan, Raymonde Queneau'nun güçlü sözünü, hiçbir zaman unutmuyalım: « $1+1=2$ gerçeğinin bütün tanıtımları rüzgarın hızını hesaba katmaz.» Benzer biçimde, şu en apaçık görünen, iki tek sayının toplamının bir çift sayı eder, örneğin, $7+3=10$ eder gerçeğini matematik olarak tanıtlamağı dünyada başaramadık.

Bu matematik kavramını herkes olduğu gibi kabul etmişti. Ta ki, Heaviside, 1890'da tanıtlamasız matematik olan kendi simgesel hesabını önerinceye kadar. Heaviside şöyle konuşuyordu: dediğime göre bu gerçektir.

Ve transatlantik telefon kabloları, çeşitli transformatörler, elektroteknik aygıtlar gibi, onun hesabına göre kurulmuş dizgelerin işlediği anlamda, bu gerçektir.

Ama bilginlere göre, bu yalnız ve yalnız büyüydü. Bunun üzerine Heaviside'in çalışmaları reddedilmekle yetinildi. Bilimde, büyücülere yer yoktu.

Sonunda, kötü yaşamını kazanmak için her olanaktan yoksun bırakıldı zavallı. Sağır olmuştu ayrıca, sağırılık onu daha önce, 1874'e kadar memur olduğu Telefon Ortaklığı'ndaki işine dönmekten alıkoşuyordu. Varı yoğu olmadan, anlaşılmadan, yaşamını sürdürdü.

1892'de, biraz para toplayıp **Electrical Papers** (Elektrikle ilgili çalışmalar) diye bir kitap, korkunç bir deha belirtisi kitap yayınlamayı başardı. Daha sonra, giderlerine göre yayın yapma yollarını bulamadı. Bu arada bazan üç pens, yabancı ülke için bir pul parasını biriktirmeğı başarıyordu. Böylece, 1905'ten sonra, Einstein'a mektup yazacak, ona şöyle diyecek:

«Bilmemenize karşın, şu gezegendeki insan kırıntılarından daha az aptalsınız. Hesaplarınızın başarıya ulaşması için, işte yapabileceğiniz şey...»

Einstein bir matematikçi değil, ama buluş belgelerinde uzlaşmış bir mühendisti. Ne var ki hayranlıkla karşılıyordu matematiği. Ve simgesel hesabı anlamanın hiçbir zaman üstesinden gelemedi.

Çok daha ilerde, Heaviside'in ölümünden sonra, gerçek değişik bir insan, özellikle sibernetiği — ama bu çalışmalarının en solda sıfırındır — bulmuş olduğu için tanınan, büyük matematikçi Norbert Wiener, Heaviside'in matematiğinin kendisinin bile bilmediği usa yakın bir temel olduğunu, bu matematiği XIX. yüzyılın ünlü Fransız matematikçisi Fourier'nin çalışmalarına bağlamanın uygun olduğunu gösterdi.

Bu çalışma Wiener'in ününü bütün dünyaya yaydı. Ama Heaviside'in ortaya koyduğu sorunu çözemedi.

Matematik kurallarını izlemeksizin nasıl bir matematik buldu o? Hiçbir zaman hiçbir açıklama yapılmadı. Şunu öneriyorum : **Heaviside yarınların matematiğini biliyordu.** Daha bulunmamış olan kurallardan yararlanan tanıtılmalarını anlamaksızın, kuşkusuz. Ama sonuçlarını bilerek.

Kuşkusuz bana bol keseden atıyorsun denecek. Ama gerçekler hak verecek belki bana. 1925'te, ölümünde, Heaviside hiçbir zaman doğru dürüst dökümü yapılmamış olan belgelerle dolu üç koca sandık bıraktı. Bunların incelenmesi bize belki gelecekte, ya da Devonshire yalnızının bağlantı kurduğu o garip dünyadan gelme bilgileri öğretecek.

René Thom gibi, çağdaş büyük matematikçiler, matematikçilerin hiçbir zaman birşey bulamadıklarını düşünüyorlar : pek pek önceden doğada varolanı buldurtuyorlarmış.

Heaviside'in simgesel hesabı daha önceden vardı. Ama nerede? Ama ne zaman?

Radar sorunlarını çözmek için, Delta ulaştırıcı, yani bir noktadan başka noktaya bulunması olanaksız iletişim dediğimizle ilgili sorunlar için bu simgesel hesabı kullanmak fırsatını buldum.

Bilimsel yöntemle alışık olan için, Heaviside'in simgesel hesabını kullanma duyulur olmanın güç olduğu bir titreşim verir.

Yalnız örneksemeler düzenlenebilir. Örneğin Fransızca adlarından başlayarak kimyasal elementlerin dönemli bir tablosunu yaptığımızı ve bu tablonun işlediğini varsayalım.

Ya 2'yle 3 arasında bir ilk sayı bulunsun.

Ya yalnız gezegenlerin bazı birleşmeleri sırasında geçerli olacak olan bazı matematik formüller bulunsun.

Bu tür varsayımlarda Heaviside'in simgesel hesabına bakınca kafa karışır. Bu büyüdüdür.

Bazı özel durumlarda Norbert Wiener'in dehasının bir açıklamasını bulamadığı bir büyü.

Ama Heaviside'in kafası nasıl çalışıyordu? Ona söz söylemek hakkı verilmediğine, bilimsel dergilere yolladığını basmak kabul edilmediğine göre, kimse bunu bilmiyor. Buluşlarından bazıları, hele iyonosferinki üzerine dikkati çekmeği başardık ama, bize bıraktığı belgeler üzerinde önemli ve tam inceleme yapılmadı gene de.

Bazı mektuplarında şöyle yazıyor : «Ben buralı değilim», ya da: «Ben gelecekte geliyorum.»

Hiç değişiklik yapmadan bu sözleri kabul etmeli mi?

Heaviside'in çalışmalarının araştırılması yapılırsa, onun, geleceğe, matematiğin ve genel olarak bilimin geleceğine ulaşmış olduğu zor yadsınabilecek gibime geliyor.

Hangi mucizeyle? Bilmiyorum.

Her halde bir yerden açıklamasız olaylara, tanıtılamasız matematik sorularına ilişkin önermeler alıyordu. Bunda önemli olanın gerçekler olduğunu biliyordu ama, bunu tanıtlamak için hiçbir olanacağı yoktu.

Lovecraft (ç), **Gümüş anahtar**'da, özel yaşamını şöyle dile getirir : «Yoksulluk, acı ve sürgün.» Kural Heaviside'a olduğu gibi uygulanabilir.

1925'e, ölümüne kadar, hayranlığa değer bir inatla, hepsi gerçek görülen matematik ya da fizik olaylarını açıklamayı sürdürdü. İşte, Einstein'dan çok önce, üstelik başka kanıtlara göre, kütlelerin hızla birlikte artışı öngörüyordu (d).

Tanıtlamalar olmadan bile, matematiğe katkıları değerlidir. Bir tanıtılmasına başlamak için kimi kez bir teoremin terimini bilmek yeter. Başka durumlarda, bir problemin kısmî bir çözümü gerçek çözüme gidebilir.

Heaviside'in yapıtı, yaşarken ve ölümünden sonra, gür bir kaynak oldu. Basılmamış çalışmaları hangi garip olayla şimdiye kadar incelenmedi?

Bir Heaviside'la bir akıl hastası arasındaki ayrımın ne olduğunu sormakta haklıyız. Ama karşılık kolaydır: bir kenti elektrikle beslemek için, Heaviside'in hesaplarına göre bir alternatörle bir dağıtıcı dizge, XIX. yüzyılın sonundan bu yana yapılan şey düzenleniyorsa, her evin de elektriği varsa, bu, Heaviside'in deli olmadığı içindir. Ayrıca, deneysel fizik alanında, haklı olduğu içindir.

Simgesel hesabın bazı matematik sorunların çözümünü verdiği, fizikte olduğu gibi matematikte de kullanılan karışık işlemleri kolaylaştırdığı saptanıyorsa, simgesel hesabın bulucusunun deli olmadığı içindir.

Bir yandan deliliği ve sayıklamayı, öte yandan üstün bir zekânın kıvılcımlarını, bazan, nasıl ayırmalı? Aramızda değişmiş insan-

lar ya da geleceğin yolcuları bulunuyorsa, kendimizden daha zeki makinalar yaparsak, bu değişik insanların, bu yolcuların ya da bu makinaların dediğine göre, sayıklama sayılanla, Meyrink'in (e) sözünü ettiği, ilk aşamasının da hemen deha adını aldığı ölçeğe yerleşeni birbirinden nasıl ayırabiliriz?

Sorun görüldüğünden daha karışıktır. René Clairin filminin, **Son Milyarder**'in senaryosundan çıkarılan bir öykü, belki bunu aydınlatılabilir.

Küçük bir Avrupa köyü aman aman bir ekonomik sıkıntı içindedir. Paranın artık değeri yoktur, aşevinde hesap bir piliçle ödenir ve, para diye size, yumurtalar verilir. Tüm ekonomi uzmanları saçlarını başlarını yolarlar ama, boşuna. Bu ara, ülke bir zorbaca yönetilmektedir.

Bir gün bir avize kopar ve zorbanın kellesine düşer. Seninki çarpmanın etkisiyle, dahi, ya da insanüstü olmasa da, deli olur. Ne olursa olsun, o zaman, ekonomik bunalım üstüne, şıp diye düşünerek, içini döker:

«Çok kolay. Hemen çıkaracağım bir yasa, herşeyi, kökünden çözecek : bundan böyle ve şu andan tezi yok bütün sakallılar kısa bir don giyecekler.»

Yasa uygulanınca, bütün ekonomik sıkıntılar yok olur. Para yeniden değerlendirilir, ekonomik mutluluk yeniden yerleşir. Para şişkinliği yok olur, fiyatlar yeniden denetlenmiştir.

Zorbanın kaçık olduğunu mu söyleyeceğiz? Yoksa çarpmanın ona bir üstün-yetenek verdiğini, böylece işleyişi bizce anlaşılmasın olan, yeni ekonomik ve toplumsal yasa dizgelerini bulundurduğunu mu söyleyeceğiz?

René Clair'in, karşılık vermediği sorun, görüldüğünden, daha kaygı vericidir. Çünkü böylece kazanılmış toplumsal dehasının zorba olmak şansı vardır, yoksa sakallılara kısa don giydirtmenin o zamana kadar içinden çıkılmamış ekonomik sorunları çözdüreceğini nasıl başkalarına inandıracaktı?

Heaviside tam filmdeki çılgın-dahi durumundaydı, ama zorba değildi.

Bu gösterir ki tartışmaya değer bile olmayan önerileri çılgınlıklara benziyordu.

Ve bununla birlikte Norbert Wiener, matematik alanda, Heaviside'in haklı olduğunu tanıtladı. Büyük kentlerde alternatif akımla elektriğin dağıtımı, transatlantik telefon kablosu, aşırı uzaklıktan telefon, Heaviside'in çalışmalarının başka başka yirmi pratik uygulaması kendisinin haklı olduğunu gösterir (1).

Hayır, Heaviside deli falan değildi. Yarınlardan gelme bilgileri vardı ya da kendisi de yarınlardan geliyordu.

Yalın genelleştirme yoluyla edinmenin olanaksız olduğu bilgiler. Simgesel hesap konusunda Hertz şöyle demiştir: «Formüller özel bir besinle ömürlerini sürdürürler. Biz onlardan kendilerine vermediğimizden fazlasını alabiliriz.»

Bununla birlikte Heaviside'in matematik kafasıyla yaydığı bu düşünceyi ben pek gizemli buluyorum.

O bilgilerini kendisine göre, dışta olan, kendi hesabıma, seve seve de yarınlara yerleştireceğim bir kaynaktan alıyordu.

Baskerville'lerin köpeğinin bir zamanlar dolaştığı o Devonshire fundalığında, komşularından biri; düpedüz geleceğin bir insanı olmuş olmadıkça...

Norbert Wiener üstüne not

Wiener'in adının kendisine pek birşey demek olmadığı okuyucu benim onu değişik insan olarak nitelediğime belki şaşırды. Hele değişmiş insanları yaratanların kurgu-bilim yazarları olduğunu düşünürse.

Sibernetiği bulan, ve, XX. yüzyıla birlikte doğan, yakında da ölen bu karanlık insanı anmak için kısa bir nottan çok daha fazlası gerekirdi.

---

(1) Alternatif akımla sürekli akım konusunda, sizlere, şu öyküyü anlatmanın sevincine dur diyemem : Edison sürekli akım yanlısıydı, çünkü alternatif akım açısından gerekli hesapları anlamıyordu. Westinghouse (f) alternatif akım yanlısıydı; gerçi, o da, hesapları anlamıyordu ama, Heaviside gibi, matematikçilere güveniyordu. Alternatif akımın kendisini tahtalı köye göndereceğini görerek, Edison alternatif akımla çalışan elektrikli bir sandalye yapıp bunu New York belediyesine armağan etti. İlk suçlu ölüm yolunu boylar boylamaz, Edison ortaklığı makinanın fotoğrafını gazetelerde şu altyazıyla yayınladı : «Ölüm evlerinize girsin istiyor musunuz? Alternatif akım kullanın : Öldürür!»

Bununla birlikte birkaç bellilik noktası :

- Sekiz yaşında, babasının çalışma odasında, gizli gizli, bilgin ruhbilimcilerin babasına verdiği çalışmaları okuyor.
- On altısında, bilim doktorudur.
- Yirmisinde, her konuyla ilgili otuz beş ciltlik koca bir ansiklopediyi yazıyor tek başına.

Gerçekte, ansiklopediyi yönetmekle görevlendirilmişti ama, iş arkadaşlarının yazdıkları onu doyurmuyordu:

Bütün yaşamı boyunca bu eşsiz yeteneği sürdürecektir ve geliştirecektir. Romanlar, kurgu-bilim öyküleri ve, kuşkusuz, şaşılması bir ilgi uyandıran matematik çalışmaları gibi, bir yaşam öyküsü bıraktı : **Eski-harika çocuk, ve bir ikinci cilt : Ben bir matematikçiyim.**

Uzmanlara göre Heaviside'in simgesel hesabını doğrulayan, onun dehasını kanıtlayan özellikle Fourier dönüşümleriyle (1) ilgili çalışmalarıdır.

Pek birşey bilmeyen için, adı daha çok şu yeni bilimle siber-netikle birleşmiştir.

Yürekli barış savaşçısı olduğundan, dehasını Birleşik Devletler'in çetrefil askerî-sanayii hizmetine vermek istemedi. O zaman şöyle der :

«Sekiz yaşında bir oğlum var. Okulda, kendini kendinden daha kabaca yumurcuklara dövdürtürse, ona, boks dersleriyle bir çift eldiven vereceğim. Ama makinalı tüfek tutuşturmayacağım eline, çünkü yeterince kafası yok. Bulduğumu size vermek sekiz yaşındaki bir bacaksız bir makinalı tüfekle silâhlandırmaktan kötü olurdu, çünkü siz bacaksızdan daha az uyanıksınız!»

Sonunda Meksika'ya göç edip yerleşti, Fransa'da da yaşadı, Collège de France'da ders te verdi, kendisini orada ziyaret etmek onurunu kazandı.

---

(1) Fonksiyonlar hesabında yaklaşık yöntem.

AÇIKLAMALAR

- a. Hertz, Heinrich (1857—1894). Alman fizikçisi. Elektromagnetik dalında bulgularıyla ünlü.
- b. T.S.F., elektromagnetik dalgaların özelliğinden yararlanarak çalışan telsiz telgrafın simgesi.
- c. Gök bilim deyimi. Hava moleküllerinin ileri derecede iyonlaşmış olarak bulunduğu, elektrik iletkenliği kazandığı yüksek atmosfer bölgesi (yeryüzünden 80 km).
- ç. Bkz. II. bölüm. k.
- d. Ünlü formül.
- e. Bkz. V. bölüm. f.
- f. Westinghouse (George), bulucu, Amerikan sanayicisi, Westinghouse Electric Corporation'un kurucusu (1846—1914).

ZAMAN UÇURUMUNUN DIŞINDA

«Ne önemli buluşlar için, ne Bilim'in en yüksek amacı uğruna kimse, eski filozofların yaptıkları gibi, bu tür kurguları kuşkusuz benimsemeyecek. Ama bunları alaya yormanın ve bunlara hepten yararsız gözüyle bakmanın doğru olması pek kesin değildir. Bu kurguların düşünce çemberimizin alanını genişletip genişletmediklerini ve düşüncelerimizin değişkenliğini çoğaltarak, böylece deneme verilerinin bilgisini ilerletip ilerletmediklerini kim bilir.»

BOLTZMANN, Gazlar kuramı üzerine dersler, 1902.

Biz «Zaman yeteneği»nden, geçmiş içinde yolculuk etmek, geçmişte dolaşmak ve geçmişle iletişimde bulunmak, sonra geçmişten geri gelmek gücünü anlıyoruz. Bu son bölüm bu olanağı bilimsel bir görüş açısından inceleyecek.

Okuyucuya pek zor geleceğinden, bu işi, matematiğe başvurmadan yapacağız.

Zaman'da yalculuğun, kuşkusuz kurulması geç kalan ve fizikle ruhbilimini birleştirecek olan bir bilimle açıklanmış olacağı kesindir. Bununla birlikte şimdiki bilimin bize, özellikle Zaman'ın hokkabazlığı konusunda sağlayabildiği sonuçlar, yabana atılır sonuçlar değildir.

Bir on kadar yıldan bu yana, gök «hazneleri»nde değil, ancak yağma donanımları denen, bir biçim «Zaman çekmeceleri»nde par-

çacıklar sağlamağı başarıyoruz. Parçacıklar burada son derece hızla dönüyorlar, Zaman'ları da gözlemcininkinden daha ağır ağır geçiyor. Böylece olağan Zaman'da çok çabuk dağılmış olacak olan değişken parçacıklar saklanabildi.

Cenevre Nükleer Araştırma Merkezinde, Birleşik-Devletler'de ve S.S.C.B.'nde bu yığma donanımları var. Bunlar alabildiğine pahalı, ama bazı araştırmalar için gerekli araçlardır.

Zaman yeteneğı üzerine, bilim bize şimdiden iki önemli bilgi verebiliyor:

Bir yandan Zaman'da yolculuk Uzay'da sonsuz yer değiştirmeleri içerir. Zaman uzaya eşit olursa, bir saniyeden üç yüz bin kilometreye, ışıkla bu sürede alınmış yola eşit olduğu anlamına gelir bu.

Buradan 2000 yılından XIII. yüzyıla kadar bir yolculuğun uzayda sonsuz bir yer değiştirmesine denk olacağı sonucu çıkar.

Öte yandan, Zamanda yolculuk etmek için, korkunç enerji nicelikleri gerekir. Bu nicelikler, zaten hesaplanabildi. Bundan, Zaman'da bir yolculuk koltuğunun sıradan bulucunun kır evinin bodrumunda yapabileceğı koltuk olmadığı sonucu çıkar. Ay'a ulaşabilen bir uzay aracı bile böylesini hücrelerinde düzenleyemeyecekti. Çocuklara göre çizgi filimlerine ve kurgu-bilime bırakılması gereken beylik duygulandırıcı sözlerdir bunlar. Gerçek dünyada, Ay'da insanlar yürütmeğı başarmış olan Amerikalılar vardır yalnız. S.S.C.B., teknolojik ve teknik gücüne karşın, böylesinin üstesinden gelememiştir.

Benzer biçimde, geleceğın bütün uzamlarında, yalnız birkaç uygarlık geçmiş içinde bir yolculuğun büyük enerji giderini rahatça karşılayabilmek zorundadır. Köklü neden olmaksızın öyleyse hiçbir zaman bu yolculuğa girişilmemelidir.

Zaman turistlerini, «Zaman polisi»ni, yenilik yolculuklarını, şunu bunu bırakalım öyleyse. Ay'da ya da Mars'ta ilginç şeyler olmadığı kadar, geleceğın büyük uygarlıkları ya da başka gezegenlerce yer değiştirmesi onaylanmış ve düzenlenmiş olmayan Zaman yolcusu yoktur.

Bu yolculuğa gerekli büyük enerji giderleri evrende izler bırakabilir. Kendi hesabıma kuasarlar'ın, bir güneş sisteminden daha büyük olmayan ama enerji yönünden on bin gökadayı aşan, uzayın bu ışıklı kaynaklarının, zaman yolcularının çıkış noktası olduklarını düşünüyorum.

Öte yandan — ve bu çok önemlidir — bir güçler alanı uzayda ve Zaman'da yer değiştirirken kendi kaynak eksenlerinde değişmez kalır.

Yani : Sürekli bir miknatısı ya da bir elektrik kondansatörünü düşünelim. Bu düzengeler bir güçler alanı dediğimiz şeyi yaratırlarken uzayı eğerler. Bu güçler alanı maddesel olmayan alandır, kendisini yaratan düzengeye bağlı değildir. Böylece, yük kondansatörleri yapılıncaya, değişik radyo parçaları gibi satışı yapılabiliyor.

Sonuç olarak, Dünya'nın Güneş'in çevresinde saniyede otuz kilometre yer değiştirmesi sırasında, tıpkı başka yer değiştirmelerinde olduğu gibi, sürekli bir miknatısının magnetik alanının ve bir kondansatörün elektrik alanının Dünya'nın yörüngesine göre geride kalmaları akla uygun gibi olacaktı.

Oysa, hiç te öyle değil.

Bu aygıtlar, ama çok yavaşça ve başka nedenlerden elektrik ve magnetik yüklerini yitirirler. Benzer biçimde, bir uzay aracında, miknatıslar ve kondansatörler, aracın yer değiştirmesi sırasında enerjilerini yitirmiyorlar. Bu hiçbir zaman açıklanmadı. Bu bağıntılık kuramının tersini gösterir, ama daha azı olmaz doğrusu.

Dünya yer değiştirmiş olacağı için, bir Zaman yolcusunun kendini boş uzayda bulmasına nedenler olmadığı sonucu çıkar.

Zaman'da yolculuğa büyük itirazlardan biri bence böylece ortadan kalkmış görünüyor.

En ünlü itiraza, filozoflar ve bazı bilginlerce olduğu gibi, kurgu-bilimce de açıklanan klâsik zaman çelişkisine gelem: bir Zaman yolcusu gelir, kendi öz dedesini öldürür ve yok olurmuş.

Bu kamu anlayışının, türlü biçimde çözüme çalıştığımız bir itirazdır. Yeni gibime gelen bir düşünceyle, bunu kesin olarak çürütmeğe çalışacağım.

Bu kitap boyunca, Zaman ekseninde değil, ancak bu eksene dikey olarak oluşan, eşzaman olgusundan, çok kez söz ettik. Suyun yüzüne çıkan bir denizaltının sırf hareketinin yönünde değil, başka yönlerde de dalgalar oluşturması gibi, eşzamanlık neden sonuç bağlantılarından olmayan olgular arasında bağlantılar, yalnız Zaman eksenine göre düzenlenmiş bağlantılar kurar.

Jung'un gene bize verdiği, başka bir örneği ele alalım. Bir psikoterapatik iyileştirme sırasında, hasta bir kadın gelip onu bulur, çözümlenmenin etkinliğine hiç inanmadığını, iyice de cesareti kırılmış olduğunu söyler.

Jung, hastasına ne diyeceğini pek bilmediğinden, onu divana uzanıp düşlerini anlatmağa çağırır. Hastanın: «Bu gece, düşümde bir bokböceği gördüm...» diye başladığı anda camda hafif bir tıkırtı işitilir. Jung pencereyi açar ve odaya yaldızlı güzel bir bokböceği girer.

Hasta bunun öyle bir etkisinde kalmış ki iyileşmiş!

Düş öyküsüyle bokböceğinin uçuşu arasında bir sebep sonuç ilişkisi kurmak olanaksızdır, öykünün böceği getirmiş olması olanaksızdır. Eşzamanlık vardır: iki paralel olayın akışı, hastanın yaşamıyla böceğin uçuşu, parçacıkların değil de, bu kez, olayların gravitasyonuyla birbirini çektiler, böylece kesiştiler.

İşte daha yukarıda sözünü ettiğim, uydurma çekingenlik göstermeden, Zaman'da Yolculuk'un I. Yasası da diyeceğim düşünce :

Geçmişte bir yolcu:uğun etkileri kendilerini nedensel değil de eşzaman biçiminde duyurturlar.

Böylece geçmişe dalan bir yolcu, nedensel gelişime karışmadıkça dedesini öldüremez. Zaman'ın akışında, dikine olarak, Roger Boskoviç'in sözünü ettiği ve ne şimdiden, ne geçmişten, ne de gelecekte olmayan bu bölgelerde dışarı atılmış olacaktı. Başına gelecek olanı bana sormayınız, bunu söylemekte akla kararı seçerim!

Buna karşılık, yolcunun geçmişe akını eşzamansal etkiler doğuracaktı. Zaman'ın başka bölgelerinde, onunkine benzer eylemler, onunkine oranla hafif bir zaman ayrımıyla ortaya çıkacaktı.

Yani, Yolcu bir Meryem'den doğmuş olduğunu ve yeni bir din kurduğunu bildirirse, bir Meryem'den doğma, yeni dinler kurma, gibi, benzer olaylar, hemen hemen aynı anda, söz gelimi Peru'da, ya da Çin'de, ve daha birçok yerde ortaya çıkacaktı.

Bu bana temel görünüyor. Bu düşünce yalnızca zamansal bağlantıları elemekle kalmaz, ayrıca çok uzak ve aralarında bağlantı olmayan, hem, aynı anda, aynı alfabeyi geliştiren — örneğin Paskalya adasıyla Mohenjo-Daro — ya da : Batı Avrupa'da Haçlılar ve Kukulkan'ın Mayalar'a gelişi gibi çok benzer olayların yeri olan uygarlıklar arasındaki o zamana kadarki gizemli bağlantıları da açıklar.

Geleceğin bilimi bütün bunları açıklayacak. Bugünden tezi yok, bunun matematiksel açıklamasının yapılabildiğini, ancak bunu gerçekleştirmenin yerinin burası olmadığını düşünüyorum. Zaman'da

yolculuğun bir ırmakla ırmağın tüm çevresinin yapısını değiştiren bir barajla değil, ancak bu ırmaktaki motorlu bir geminin ters-akıntıda ilerleyişiyle karşılaştırılmış olabildiğini söyleyelim yalnızca.

Geriye son bir sorun kalıyor: Zaman yolcusu Zaman'ın akışını değiştiremez, ancak akışı yalnızca dikey olarak etkilerse, gelecekte gelme bilgileri getirebilir mi? Bu olabilir gibidir, önceki bölümlerde sözünü ettiğimiz yolculardan bazılarının amacının da gene bu olduğu ortada. Ne var ki bu iş son derece güç olmalıdır.

Bu sorunun matematik ayrıntıları için, bu yapıtı okumanın çok yüksek bir düzeyde matematik bilgileri istediğini kendisine bildirerek okuyucuyu, Costa de Beauregard'ın güzelim kitabı **Le second principe de la science du temps'a** (a) (Seuil Yayınları) yönlendirebiliriz.

Zaman'da yolculuk, pek ağır bir enerji gideri gerektiren, olayların, bilgilerin ve tanınmaların, geçmiş içinde, gözlenmesi ya da ilk bilgisi, ancak bilimsel nedenler ya da kaçınılmaz yollar için yapılmış olmalıdır.

Uygarlığımız Ay'ın düşkünlüğü ve az ilgi doğuran, düşünsel olduğu kadar bilimsel keşfini sürdürmekten vazgeçti.

Geleceğin uygarlıkları, benzer biçimde, birkaç deneysel yolculuktan sonra, önemli işler, ya da büyük tarihsel olayların doğrudan doğruya gözlemi için Zaman'da yolculuklarını saklı tutmuş olabilecekler.

Ama, Heisenberg'in (b) gösterdiği üzere, gözlemci gözlemlenen olguyu ne yapıp edip değiştirebilmelidir. İşte bunun için gerçekliği doğrulanabilir olaylardan Zaman'da Yolculuklar'ın ve Zaman'ın Gizli Efendileri'nin varoluşunu çıkarabiliyoruz.

ACIKLAMALAR :

- a. Zaman Biliminin İkinci İlkesi.
- b. Heisenberg, Werner (1901—.....). Alman fizikçisi. 1932'de Nobel'i kazanmış.

“Biz, zaman yeteneğinden, geçmiş içinde yolculuk etmek, geçmişte dolaşmak ve geçmişle iletişimde bulunmak ve sonra geçmişten geri gelmek gücünü anlıyoruz. Zamanda yolculuk uzayda sonsuz yer değiştirmeleri içerir. Zamanda yolculuk için korkunç enerji nicelikleri gerekir.”